

Suchy Bór

Daniec

Falimirowice

Ledziny

Nasza Gmina Chrzastowice

Dąbrowice

Debie

Niwki

Debska Kuźnia

Chrzastowice

Nasza Gmina Chrzastowice

Projekt: Studio 4, E-Graf

Teksty: Bożena Bul
Konrad Mientus
Helena Rogacka
Krzysztof Sapiek
Barbara Gawrecka
Ryszard Kaczmarczyk
Arkadiusz Hus
Teresa Kudyba
Jolanta Dulęba
Rafał Bartek
Ambroży Wieczorek
Roman Piniś

Tłumaczenie: Ewa Stolz

Zdjęcia: Andrzej Nowak
Marek Brzezina
Krzysztof Sapiek
Tomasz Sołyński
Sławoj Dubiel
archiwum

Druk i oprawa: OPOLGRAF SA

Wydawca: Studio 4
na zlecenie Urzędu
Gminy Chrzastowice

ISBN 83-917634-0-4

Spis treści   *Inhaltsverzeichnis*

<i>Wprowadzenie</i> <i>Einführung</i>	1
<i>Nasze wioski</i> <i>Unsere Dörfer</i>	3
<i>Walory przyrodniczo-krajobrazowe</i> <i>Natur- und landeskundliche Vorzüge</i>	35
<i>Kultura, sport, turystyka i rekreacja</i> <i>Kultur, Sport, Touristik und Erholung</i>	45
<i>Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie</i> <i>Sozilinfrastuktur, Bildung und Erziehung</i>	58
<i>Infrastruktura techniczna i ochrona środowiska</i> <i>Technische Infrastruktur und Umweltschutz</i>	69
<i>Strategia rozwoju gminy Chrzastowice</i> <i>Entwicklungsstrategie der Gemeinde Chronstau</i>	75
<i>Informator teleadresowy instytucji i firm</i>	84

913/3
26 587

Wprowadzenie

informacje ogólne o gminie

Einführung

allgemeine Informationen über die Gemeinde

*Drodzy Mieszkańcy Gminy Chrzastowice
Szanowni Goście!*

Gmina Chrzastowice położona jest w centralnej części województwa opolskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy regionu. Przez jej obszar przebiegają ważne trasy komunikacyjne w kierunku Częstochowy, Warszawy, Katowic. To położenie stanowi istotny czynnik zarówno dla rozwoju gospodarczego jak i funkcji turystyczno-wypoczynkowej. Gmina liczy 6500 mieszkańców. W jej skład wchodzi 9 sołectw, z których każde posiada własny specyficzny charakter. Gmina zajmuje obszar 82 km², z czego prawie 40% stanowią lasy. Ciekawa fauna i flora, zaciszne zakątki, godne odwiedzenia zabytki, zachęcają turystów. Bogata oferta rekreacyjno-wypoczynkowa, gastronomiczna, a także gościnność gospodarzy, cisza i spokój są bez wątpienia atutami naszej gminy.

Nową ofertą skierowaną do turystów jest urządzone niedawno sieć ścieżek rowerowych, która już dziś przyciąga tłumy rowerzystów, pragnących znaleźć się na łonie natury albo po prostu wyjechać „za miasto”.

Nasza publikacja dostarczy Państwu istotnych informacji o gminie. Mieszkańcom pomoże pogłębić i utrwalić posiadaną wiedzę o swojej „małej ojczyźnie”, a Gościom ukaze piękno zabytków, przyrody oraz efekty naszych wieloletnich działań. Publikacja będzie też przydatna dla potencjalnych klientów mających zamiar skorzystać z oferty zainwestowania kapitału w naszej gminie.

Zapraszam!

Helena Rogacka

Wójt Gminy Chrzastowice
mgr Helena Rogacka

*Sehr geehrte Einwohner der Gemeinde Chronstau
Sehr geehrte Gäste!*

Die Gemeinde Chronstau liegt im Zentrum der Opperlner Woiwodschaft, in der unmittelbaren Nachbarschaft zu deren Hauptstadt Oppeln. Durch das Gebiet der Gemeinde führen wichtige Verkehrsverbindungen in Richtung Kattowitz, Tschenschostchau und Warschau. Die Lage der Gemeinde ist ein wichtiger Faktor für die Wirtschaftsentwicklung und Tourismus. Zu der Gemeinde gehören neun Schulzenämter, die 6500 Bürger bewohnen. Ihre Fläche beträgt 82 km², davon sind 40% Waldgebiete. Eine interessante Tier- und Pflanzenwelt, ruhige Ecken, sehenswerte Denkmäler ziehen Touristen an. Ein reiches Freizeit- und Erholungsangebot, die Gastfreundlichkeit der Einwohner und die wohltuende Stille und Ruhe gehören zu den Trümpfen der Gemeinde.

Ein neues Angebot der Gemeinde, das sich an Touristen wendet, sind die frisch angelegten Fahrradwege. Schon heute führen sie eine große Zahl von Radfahrern zu uns, die gern die Natur genießen oder einfach nur ins Grüne wollen.

Unser Prospekt bietet Ihnen ausführliche Informationen über die Gemeinde. Den Einwohnern soll er helfen, ihre Kenntnisse über die kleine Heimat zu vertiefen, und den Gästen soll er die Schönheit unserer Denkmäler und Natur zeigen sowie die Ergebnisse unserer langjährigen Aktivitäten darstellen. Künftigen Investoren soll der Prospekt mit sachlichen Informationen über die Gemeinde behilflich sein.

Ich lade alle herzlich ein!

Helena Rogacka

Die Gemeindevorsteherin
mgr Helena Rogacka

*W*stęp

Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu z dniem 1 stycznia 1973 roku w powiecie opolskim utworzono gminę Chrzastowice. W skład gminy weszło 9 sołectw: Chrzastowice, Daniec, Dąbrowice, Dębie, Dębska Kuźnia, Falmirowice, Lędziny, Niwki, Suchy Bór.

Gmina Chrzastowice położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Opolą, pomiędzy dwoma ważnymi szlakami drogowymi: w kierunku Częstochowy (Warszawy) droga nr 46 oraz w kierunku Katowic: droga nr 94.

Przez obszar gminy przebiega linia kolejowa Opole–Częstochowa. Administracyjnie gmina należy do województwa opolskiego, powiatu opolskiego.

Poza Opolem graniczy z gminami: Turawa, Ozimek, Izbicko, Tarnów Opolski. Gminę Chrzastowice zamieszkuje ok. 6500 mieszkańców. Gęstość zaludnienia szacuje się na 81 M/km². Powierzchnia gminy wynosi 8213 ha, w tym: tereny rolne zajmują 3940 ha, a tereny leśne 3470 ha.

*E*inführung

Laut dem Beschluss des Nationalrates der Oppelner Woiwodschaft entstand am 1. Januar 1973 im Oppelner Kreis die Gemeinde Chronstau. Zu der Gemeinde gehören neun Schulzenämter: Chrzastowice, Daniec, Dąbrowice, Dębie, Dębska Kuźnia, Falmirowice, Lędziny, Niwki, Suchy Bór.

Die Gemeinde liegt in unmittelbarer Nachbarschaft zur Stadt Oppeln, zwischen zwei wichtigen Verkehrsknoten der Bundesstraße 46 Richtung Tschenstochau (Warschau) und der Bundesstraße 94 Richtung Kattowitz. Durch ihr Gebiet führt auch die Bahnverbindung Oppeln–Tschenstochau. Chronstau gehört zum Kreis Oppeln in der Oppelner Woiwodschaft. Ausser der Stadt Oppeln grenzt Chronstau an die Gemeinden Turawa, Malapané, Stubendorf und Tarnau.

Die Gemeinde hat 6500 Einwohner. Die Bevölkerungsdichte beträgt 81 Personen pro Quadratkilometer.

Die Fläche der Gemeinde beträgt 8213 Hektar, darunter 3940 Hektar landwirtschaftliche Anbaufläche und 3470 Hektar Waldgebiet.

Unsere Dörfer Nasze wioski

Chrzastowice

Wieś Chrzastowice wymienia po raz pierwszy akt fundacyjny opolskiego księcia piastowskiego Bolesława z roku 1295. Nazwa wsi pochodzi prawdopodobnie od imienia Chansto, pana tych włości, gdyż dokument wspomina o jego polach: „de agris Chanstonis”.

Tak jak większość podopolskich osad, Chrzastowice położone są nad rzeką. Przepływa tędy Chrzastawa. Na pieczęci gminnej dawnych chrzastowickich sołtysów widnieje drzewo liściaste i siekiera. Urbarz z roku 1534 wymienia Chrzastowice jako jedną z 68 wsi należących do dworu opolskiego. Najstarszą część wsi stanowiło kilka drewnianych chałup wzdłuż prawego brzegu Chrzastawy wokół placu wiejskiego (miejsce, w którym obecnie stoi pomnik).

„W Chrzastowicze było 8 ludu: Jacob Wludarz, Bardeckh Passon, Gendrzey Były, Janitosch, Blazieckh Wrzist, Woyteckh Clenschni, Michel Passon, Woyteckh Wiziskh”. Czynnicy płacili oni na zamek w dniu św. Jerzego i św. Michała. Byli też zobowiązani do wykonywania żłobów i koryt dla świń oraz psów myśliwskich. Korytka wyrabiano z jednego pnia drzewa, podobnie jak łódki-dłubaniki. Podobną techniką wykonane koryta stosuje się jeszcze dzisiaj przy świniobiciu do zaparzania i ściągania szczeciny.

W 1618 roku żyło tu 8 kmieci i 7 zagrodników. W 1779 roku wsie Chrzastowice, Szczedrzyk i Daniec zostały zwolnione od obowiązków daniny wobec opolskiego pana i Kościoła. Zamieszkałym rolnikom kazano wozić fur-

Chronstau

Das Dorf Chronstowitz wurde zum ersten Mal in Gründungsurkunde des Herzogs Boleslaus von Oppeln im Jahre 1295 erwähnt. Der Name des Dorfes kommt wahrscheinlich von seinem Besitzer, der Chansto hieß, da in den Urkunden über seine Felder „de agris Chronstonis“ geschrieben wird.

Ähnlich wie viele andere nah an Oppeln liegende Dörfer, ist das Dorf an einem Fluss, dem Chronstauer Floßbach gelegen.

Auf dem uralten Siegel der ehemaligen Chronstauer Schulzen befindet sich ein Laubbaum und eine Axt. In dem Urbar aus dem Jahr 1534 wird Chronstau neben weiteren 68 Dörfern erwähnt, die zum Oppelner Herzogsgut gehören. Zum ältesten Teil des Dorfes gehörte der Teil am rechten Ufer des Chronstauer Floßbaches, am Dorfplatz, wo einmal Holzhäuser standen. Heute steht an dieser Stelle ein Denkmal.

Das Dorf zählte acht Leute: „Jacob Wludarz, Bardeckh Passon, Gendrzey Były, Janitosch, Blazieckh Wrzist, Woyteckh Clenschni, Michel Passon, Woyteckh Wiziskh“. Am Tag des heiligen Georgi und Michaelis zahlten sie Abgaben/Zinsen an das Schloss. Sie waren auch verpflichtet, Futtertröge für Schweine und Jagdhunde zu machen. Die Tröge wurden aus einem Baumstamm geschlagen, ähnlich wie Kanus. Derartige Tröge werden heute noch beim Schweineschlachten gebraucht für das Aufbrühen und die Wegschaffung der Schweineborsten.

Im Jahre 1618 lebten in Chronstau acht Ackerhäusler und sieben Angerhäusler. Im Jah-

Unsere Dörfer

Nasze wioski

mankami wyłącznie rudę z Tarnowskich Gór do huty w Ozimku. W 1784 roku żyło tu 9 kmieci, 10 zagrodników, 11 chałupników; ogółem 299 mieszkańców. Młyn wodny wymieniał się w roku 1723, a część wsi, gdzie stał, nazywana jest „Munek”. Przed wojną stał nieopodal domek wypoczynkowy Wosnitzy — dzierżawcy terenów łownych i handlarza samochodów. Przejazdka łódką po nieistniejącym już stawie kosztowała 50 fenigów, a „Munek” był najchętniej odwiedzanym młynem przez okoliczną młodzież.

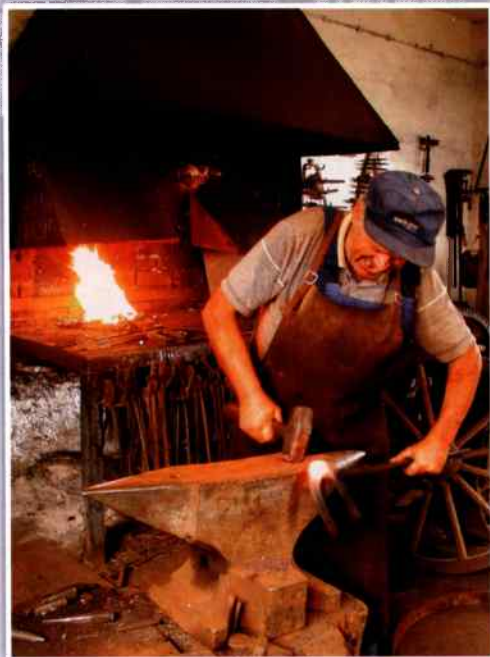
W 1830 roku zamieszkiwało w 60 domach 446 osób (5 ewangelików i 4 Żydów). Ewangelicy modlili się w kościele w Ozimku. Katolicy mieli swą świątynię w Opolu. Istniała szkoła katolicka z jednym nauczycielem dla Chrzęstowic i Łędzin oraz palarnia, swoje warsztaty prowadziło we wsi 6 rzemieślników.

re 1779 wurden die Dörfer Chronstau, Szedzick und Danietz von den Abgaben für den Oppelner Herren und die Kirche entlassen. Die Landwirte mussten dafür mit ihren Fuhrwerken Erz von Tarnowitz zu der Hütte in Malapane transportieren. Im Jahre 1784 lebten hier neun Ackerhäusler, zehn Angerhäusler und elf Häusler, insgesamt 299 Einwohner. Eine Wassermühle wird im Jahre 1723 erwähnt. Den Ortsteil, wo sie stand, nannte man „Munek“. Vor dem Krieg stand dort ein Erholungshaus des Jagdpächters und eines Autohändlers — Wosnitzy. Eine Paddeltour auf dem heute nicht mehr bestehendem Teich kostete damals 50 Pfennig. Der sogenannte „Munek“ war der beliebteste Treffpunkt der Jugend.

Im Jahr 1830 wohnten in den 60 Häusern in Chronstau 446 Einwohner (darunter fünf Protestanten und vier Juden). Die Protestanten hatten ihre Kirche in Malapane. Die Katholiken gingen zum Gottesdienst nach Oppeln. Es gab auch eine katholische Schule für Kinder aus Chronstau und Lendzin, eine Brennerei und sechs Handwerker.

Im Jahre 1865 stand in Chronstau ein Wirtshaus des Juden David Stern und es gab zwei Schmieden. Das Dorf zählte 9 Landwirte, 10 Gärtner, 31 Häusler, zwei Schmiede und eine Försterei. Die katholische Schule besuchten 110 Kinder. Im Jahre 1858, als die Eisenbahnlinie zwischen Tarnowitz und Oppeln angelegt wurde, versammelten sich die Einwohner von Chronstau und der Umgebung am Bahnhof, um sich die „wilde Kuh“ anzusehen. Als der Zug dann kam, liefen sie fluchtartig davon.

W 1865 roku w Chrzastowicach stała karczma Żyda Dawida Sterna i dwie kuźnie. Wieś liczyła wówczas 9 rolników, 10 ogrodników, 31 chałupników, 2 kowali, stała też leśniczówka. Do szkoły katolickiej chodziło 110 dzieci.

W roku 1858, kiedy ruszyła kolej z Tarnowskich Gór do Opola, mieszkańcy Chrzastowic i okolicy chodzili oglądać „tę dziką krowę”, a gdy pociąg nadjeżdżał — szybko uciekali.

W latach 1896–97 w Chrzastowicach wybudowano kościół przewidziany na potrzeby tej miejscowości oraz Łędzin i Suchego Boru. Samodzielna parafia powstała tu w 1920 roku p. w. Niepokalanego Poczęcia NMP.

Na przełomie wieków w Chrzastowicach istniały aż trzy gospody. Ta przy dworcu kolejowym, z dobudowaną po I wojnie światowej wielką salą i sceną, z występami ludowego teatru i ogrodem dla letnich gości z miasta Opola cieszyła się największym powodzeniem. Toteż odbywały się tam wszelkie festyny. Zaś po stawie powstałym po wyrobisku bazaltu mieszkańcy i letnicy pływali łódkami.

W roku 1932 do nowo założonego klasztoru w Chrzastowicach wprowadziły się trzy siostry zakonne — Służebniczki Maryi z Poręby k/ Góry św. Anny. Zajmowały się pomocą w kościele, opieką nad chorymi oraz prowadzeniem przedszkola. Na klasztor obrano dawny budynek szkolny między rzeką a nieistniejącym już budynkiem celnym. Od końca lat 80-tych w odremontowanym budynku znów działa wiejska ochronka, prowadzona przez siostry.

In den Jahren 1896–1897 wurde in Chronstau eine Kirche gebaut. Diese diente auch den Einwohnern von Lendzin und Derschau. Eine selbständige Pfarrei entstand 1920 und ist der unbefleckten Empfängnis der Heiligen Jungfrau Maria gewidmet.

In der Zeit um die Jahrhundertwende gab es in Chronstau drei Gasthäuser. Des besten Rufes erfreute sich das Gasthaus am Bahnhof. Nach dem I. Weltkrieg wurde dort ein großer Saal und eine Bühne angebaut, wo dann Volkstheatergruppen auftreten konnten. Außerdem gab es neben dem Gasthaus einen Sommergarten für die Gäste aus Oppeln. Dort wurden zahlreiche Feste veranstaltet. Auf dem Teich, der an der Stelle des Basaltsteinbruchs entstand, unternahmen die Einwohner und Gäste Bootsfahrten.

Im Jahre 1932 zogen drei Nonnen in das neu gegründete Kloster in Chronstau ein, die Dienerinnen der heiligen Maria aus Poremba beim Sankt Annaberg waren.

Sie halfen in der Kirche Kranke zu betreuen und führten einen Kindergarten, die sogenannte Spielschule. Das Kloster befand sich im Gebäude der ehemaligen Schule, die zwischen dem Fluss und dem heute nicht mehr existierenden Zollgebäude stand. Seit Ende der 80er Jahre, als das Klostergebäude renoviert wurde, führen die Nonnen wieder ein Kinderheim.

Der Name des Ortes hat sich in der Geschichte mehrmals geändert. Hier einige Beispiele: Chronstowic, Chronstow, Chrumstowitz, Chronstowitz, Krost, Chranstowitz, Chrynhstoff, Kronsto, Chronstowitz, Chron-stau, Chraсты, Kranst, Chronsty/Chrasty, Chrzastowice.

Unsere Dörfer

Nasze wioski

W przeszłości wieś nosiła różne nazwy: Chrunstowic, Chronstow, Chrumstowitz, Chronstowitze, Krost, Chranstowitze, Chrynhstoffs, Kronsto, Chronstowitz, Chronstau, Chrąsty, Kranst, Chronsty, Chrząsty, Chrząstowice.

Obecnie sołectwo Chrząstowice liczy 1228 mieszkańców i jest siedzibą gminy. Poza Urzędem Gminy i Ośrodkiem Pomocy Społecznej mieści się tu wiele innych instytucji: m.in. Bank Spółdzielczy, Urząd Pocztowy,

Ośrodek Zdrowia, Gminna Biblioteka Publiczna. Chrząstowice posiadają Publiczną Szkołę Podstawową, Publiczne Przedszkole, Ochronkę prowadzoną przez siostry zakonne Służebniczki NMP. W Chrząstowicach ma również swoją siedzibę działająca na terenie gminy nieprzerwanie od 57 lat Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”. Poza działalnością rolniczą funkcjonuje w Chrząstowicach wiele małych firm usługowo-produkcyjnych, w tradycyjnych dla naszej gminy branżach jak stolarstwo i kowalstwo. W ostatnich latach szczególnie rozwinęły się tu małe i średnie przedsiębiorstwa, wśród nich salon samochodowy, stacja benzynowa, zakłady naprawy samochodów, zakłady budowlane a także piekarnia, przetwórnia warzyw, placówki gastronomiczne i handlowe. W ostatnich dwóch latach powstały prywatne korty tenisowe wraz z zapleczem rekreacyjnym i gastronomicznym.

Chrząstowice są więc gminnym centrum kulturalno-oświatowym, jak również usługowo-gospodarczym i administracyjnym.

Heute zählt das Schulzenamt Chronstau 1228 Einwohner, hier befindet sich auch das Gemeindeamt. Neben dem Gemeindeamt und dem Sozialfürsorgezentrum gibt es hier auch viele andere Ämter und Institutionen wie z. B. eine Genossenschaftsbank, ein Postamt, eine medizinische Praxis und eine öffentliche Gemeindebibliothek. In Chronstau befindet sich außerdem eine Grundschule, ein Kindergarten und ein Kinderheim - welches die Klosterschwestern, die Dienerinnen der Heiligen Maria, führen. In Chronstau hat auch die Gemeindegenossenschaft „Samopomoc Chłopska“ ihren Sitz, die seit 57 Jahren in der Gemeinde tätig ist. Neben der Landwirtschaft gibt es der Gemeinde mehrere kleinständische Produktions- und Dienstleistungsbetriebe, zu den traditionellen Branchen der Gemeinde gehören das Tischler- und Schmiedehandwerk.

In den letzten Jahren haben sich in der Gemeinde besonders gut klein- und mittelständische Betriebe entwickelt, unter anderem entstanden ein Autohaus, eine Tankstelle, mehrere Autowerkstätten, Baufirmen, eine Bäckerei, ein Gemüseverarbeitungsbetrieb, Handel und Gastronomie. In den letzten zwei Jahren wurde in der Gemeinde eine private Tennisplatzanlage mit Erholungs- und Gastronomiebasis gebaut.

Chronstau ist ein Kultur-, Bildungs-, Dienstleistungs-, Wirtschafts- und Administrationszentrum der Gemeinde.

Nasze wioski Unsere Dörfer

Daniec

Pierwsza wzmianka o Dańcu pochodzi z roku 1297, kiedy to w dniu 16 września biskup wrocławski Jan III, ustanowił parafię raszowską i przyłączył do tego kościoła kilka wsi, między innymi „Mokrodaniecz”.

W 1312 roku Daniec obejmował 30 łanów flamandzkich. Książę Bolesław Opolski nadał go rycerzowi Albertowi Barch w nagrodę za jego wierną służbę.

W roku 1476 wójt dziedziczny ze Skoroszczy był równocześnie panem dziedzicznym Dańca. W 1534 roku Daniec liczył 21 łanów i stanowił własność książęcą.

Według urbarza z 1566 roku Daniec liczył 23 ludu. Palono tam smołę, trudniono się bartnictwem. Mieszkańcy posiadali 514 barci. Sołtysem był wówczas Adam Czigan, a wieś nazywała się Mokrzydanecz.

Mokrym Dańcem nazywano wieś od czasów Fryderyka Wielkiego, aby ją odróżnić od Suchego Dańca w okręgu strzeleckim. Tu-tejsi chłopci natrafiali często na swych polach na ślady prehistoryczne. Te cenne znaleziska można oglądać w izbie muzealnej utworzonej i pielęgnowanej przez Konrada Mientusa, pasjonata i znanego w całym województwie dzięjopisarza danieckiej ziemi.

Przez stulecia w Dańcu pracowały dwa młyny wodne. Nie istnieje już młyn na rzece Suchej, będący własnością rodzin: Wide-ra, Czebulla, Golsch.

Przy trasie na Ozimek stoi po dziś dzień młyn Mendego, zwany też Młynem Niemieckim (Deutschmühle), napędzany przez

Danietz

Das Dorf Danietz wird zum ersten Mal im Jahre 1297 erwähnt, als der Breslauer Bischof Johann III. die Kirche in Raschau zur Pfarrkirche erhob und einige Dörfer, darunter auch Mokrodaniecz, weihte.

Im Jahr 1312 ist Danietz ein Dorf von 30 flämischen Hufen. Der Herzog Boleslaus von Oppeln verleiht es seinem Ritter Albert Barch für seine treuen Dienste. Im Jahre 1476 ist der Erbvogt von Schurgast zugleich der Erbherr von Danietz. Im Jahre 1534 hatte Danietz 21 Hufen und war im herzoglichen Besitz. Nach dem Urbar von 1566 wohnten in Danietz 23 Leute. Sie brannten Päch und beschäftigten sich mit der Zeidelwirtschaft, insdesamt gab es 514 Bienenheste.

Adam Czigan war damals „Scholtis“ und das Dorf hieß Mokrzydanecz.

Das Dorf wurde schon seit Zeiten Friedrichs des Großen das „Nasse Danietz“ genannt, um es von dem Dorf „Suchodanietz“ (Trockenes Danietz) im Kreis Groß Strehlitz zu unterscheiden. Die hiesigen Landwirte haben auf ihren Feldern viele historische Funde gemacht. Diese kann man in einer Heimatstube bewundern, die der Heimatliebhaber und Historiker Konrad Mientus eingerichtet hat. Konrad Mientus ist in der ganzen Oppelner Woiwodschaft als Geschichtsschreiber seiner Heimat bekannt.

Mehrere Jahrhunderte gab es in Danietz zwei Wassermühlen. Eine stand am Suchauer Wasser, diese gehörte den Familien Widera, Czebulla und Golsch. Die zweite, die sogenannte Mendemühle (auch Deutschmühle genannt),

Jemielnicę. Drugi z młynów posiadał dwa niemieckie i dwa amerykańskie przełożenia i należał do największych na Śląsku. W 1881 roku jego właścicielem był Josef Augustyn. Przy młynie funkcjonowały tartak i papiernia.

Pierwsza szkoła daniecka zbudowana została w 1784 roku i była ona drewniana, kryta gontem. Około sto lat później wybudowano nową szkołę, która służyła do 1913 roku. Trzecią szkołę i dom nauczyciela postawiono w 1913 roku za 20 tysięcy marek. Podczas frontu spalono szkołę, dom nauczyciela i przedszkole. Szkoła została odbudowana w 1949 roku.

W 1830 roku było tu 70 domów, 548 mieszkańców (5 ewangelików, 4 Żydów), 5 rzemieślników. Stała leśniczówka, a nad rzeką Jemielnicą zlokalizowano fabrykę papieru, która spaliła się w 1875 roku. W 1865 roku daniecka powierzchnia wynosiła 2200 mórg, funkcjonowały 2 młyny i królewska leśniczówka. Liczba mieszkańców wzrosła do 679 osób (658 katolików, 9 ewangelików, 4 Żydów). Żyli oni w 78 domach mieszkalnych.

Przed laty Daniec słynął z rodzinnej orkiestry Fillów.

W 1982 roku powstał w Dańcu kościół. Stanął na miejscu drugiej danieckiej szkoły, wybudowanej tu w 1870 roku. Pierwszą mszę świętą odprawił ks. biskup Wieczorek w dniu 1 listopada 1982 roku.

Daniec liczy dziś 1331 mieszkańców. Zajmują się oni przeważnie uprawą roli oraz rzemiosłem. W latach 80-tych powstał tu i działa

steht noch bis heute am Weg nach Malapane am Himmelwitzer Wasser. Diese Mühle hatte zwei deutsche und zwei amerikanische Gänge und gehörte damals zu den größten in Schlesien. Im Jahr 1881 war Josef Augustyn der Besitzer dieser Mühle. Neben der Mühle gab es eine Schneidemühle und eine Papiermühle.

Die erste Danietzer Schule wurde 1784 erbaut. Die Schule war aus Holz und hatte ein Schindeldach. Hundert Jahre später baute man eine zweite Schule, die bis 1913 genutzt wurde. Die dritte Schule und auch das Lehrerwohnhaus hat man im Jahre 1913 für 20 Tausend DM gebaut. Während der Front wurden dann die Schule, das Lehrerwohnhaus und der Kindergarten niedergebrannt. Die Schule wurde 1949 wieder aufgebaut.

Im Jahre 1830 gab es in Danietz 70 Wohnhäuser, 548 Einwohner (fünf Protestanten und vier Juden) und fünf Handwerker. Im Ort stand eine Försterei und eine Papierfabrik, die im Jahre 1875 niederbrannte. Im Jahre 1865 hatte Danietz eine Fläche von 2200 Morgen, zwei Wassermühlen und eine königliche Försterei. Im Dorf lebten 679 Einwohner (658 waren katholisch, neun protestantisch und vier jüdischen Glaubens). Sie wohnten in 78 Häusern.

Vor Jahren war auch das Dorf für sein Blasorchester der Familie Filla bekannt.

Im Jahre 1982 wurde in Danietz eine Kirche gebaut. Sie entstand an der Stelle der zweiten Danietzer Schule, die aus dem Jahr 1870 stammte. Den ersten Gottesdienst hielt Bischof Wieczorek am 1. November 1982.

Danietz zählt heute 1331 Einwohner. Die Einwohner beschäftigen sich mit der Landwirt-

Nasze wioski

Unsere Dörfer

do dziś Zakład Przetwórstwa Owoców i Warzyw. Powstają też małe zakłady rodzinne, sklepy wielobranżowe, firmy usługowe. Od kilku lat funkcjonuje tu również prywatna piekarnia. W 1995 roku uczniowie danieckiej szkoły rozstawili swą wieś na arenie ogólnopolskiej dzięki doskonałej drużynie piłkarskiej, która zajęła 4 miejsce w turnieju „Piłkarska Kadra CzeKa” w skali kraju. Przy szkole podstawowej działa zespół taneczny, reprezentujący gminę podczas przeglądów zespołów artystycznych powiatu i województwa opolskiego.

Danec to także kultura ludowa: kroszonki i malowana ręcznie porcelana.

schaft und dem Handwerk. In den 80er Jahren wurde hier ein Betrieb für Obst- und Gemüseverarbeitung errichtet. Im Dorf gibt es zahlreiche Familienbetriebe wie Lebensmittelgeschäfte und Dienstleistungsfirmen. Seit einigen Jahren gibt es in Danietz auch eine private Bäckerei. Im Jahre 1995 wurde das Dorf polenweit bekannt, da die Fußballmannschaft der Schule den 4. Platz bei der Polenmeisterschaft „Piłkarska Kadra CzeKa“ belegt hat. An der Grundschule ist auch eine Tanzgruppe aktiv, die die Gemeinde auf der Kreis- und Wojewodschaftsebene präsentiert.

In Danietz werden alte Traditionen bis heute gepflegt wie das Osterieierkratzen und die Porzellanmalerei.

Nasze wioski

Unsere Dörfer

Dąbrowice

Dombrowitz

Wieś położona jest w południowej części gminy Chrzastowice, pomiędzy Dębem i Walidrogami, na granicy gminy Tarnów Opolski, a oddalona jest 12 kilometrów od Opola. Dąbrowice wymienia po raz pierwszy dokument z 1297 roku, mówiący o założeniu parafii raszowskiej.

Dopiero w urbarzu z 1566–1567 roku czytamy o Dumbrowiczach: „Wludarz Stanek Noczun ma 2 huby. Martin Kochala ma 1,5 huby, Wawrzin Tiaszko ma 2 huby, Zioffka Kostkowa ma 1,5 huby, Gendrzej Wirwa ma 1 hubę (1 huba=30 mórg). Te spisane osoby nie płacą czynszu w srebrze, ale utrzymują stróża w pasiece. Muszą oddać razem z tymi z Chwalmirzowicz jednego woła rocznie na zamek.

W urbarzu czytamy też, że w ramach „robot” (pańszczyzny) dąbrowiczanie „sprowadzają drewno do wyrobu słodowiny na zamek, według potrzeb. Z łąk na raszowskim i z Dębia sprowadzają siano. Idą na polowanie jak inni.”

W 1618 roku Dąbrowice wymienia się jako wieś książęcą. Miały one wówczas 6 rolników i 1 zagrodnika. Brat niejakiego Tomka Wyrwy wykonał około 1590 roku młot żelazny w Domaradzy. W dowód uznania za to dzieło uzyskał dziedziczość swojej sadyby.

W 1830 roku we wsi było 5 rolników, 5 chałupników z rolą i 7 chałupników wygonowych oraz 1 kowal gminny. Ogółem Dąbrowice liczyły wtedy 147 mieszkańców.

Das Dorf liegt im südlichen Teil der Gemeinde Chronstau zwischen Dembio und Schulenburg, an der Grenze zur Gemeinde Tarnau. Dombrowitz ist 12 km von Oppeln entfernt. Das Dorf wird zum ersten Mal in einer Urkunde aus dem Jahre 1297 erwähnt, in der über die Gründung der Pfarrei Raschau geschrieben wird.

Erst im Urbar von 1566–1567 wird über das Dorf „Dumbrowicz“ geschrieben: „Wludarz Stanek Noczun besitzt 2 Huben. Martin Kochala hat 1,5 Huben. Wawrzin Tiaszko besitzt 2 Huben. Zioffka Kostkowa besitzt 1,5 Huben. Gendrzej Wirwa hat 1 Hube. (1 Hube gleicht 30 Morgen)“. Weiter steht im Urbar „Die niedergeschriebenen Personen müssen keine Steuern in Silbermünzen zahlen, sondern einem Wächter im Bienenhaus Unterhalt geben. Sie müssen auch gemeinsam mit den Einwohnern von Chwalmirzowicz ein Rind im Jahr aufs Schloss bringen.“

Im Urbar kann man auch lesen, dass die Einwohner von Dombrowitz im Rahmen der „Robot“ (der Fronarbeit), je nach Bedarf, Holz aufs Schloss für die Produktion der Malzextrakte führten. Außerdem brachten sie von den Raschauer Wiesen und aus Dembio Heu aufs Schloss. Ähnlich wie andere gingen sie auf die Jagd.

Im Jahre 1618 tritt das Dorf in den Urkunden als herzogliches Dorf auf. Damals lebten im Dorf 6 Bauern und ein Ackerhäusler. Der Bruder eines gewissen Tomek Wyrwa hat um 1590 den Eisenhammer von Damratsch errich-

Nasze wioski

Unsere Dörfer

Pracował tu młyn zbożowy napędzany maszyną parową. Mieszkańcy należeli do parafii raszowskiej, a ich dzieci uczęszczały do dębskiej szkoły.

Od niepamiętnych czasów w samym środku wsi stał drewniany krzyż przydrożny. W 1920 roku Józef Walecko w miejsce drewnianego postawił piękny krzyż kamienny z figurami.

Z dąbrowickiej rodziny Walecko wywodziło się dwóch kapłanów: Jan Walecko (8.08.1900–14.06.1946 r.) oraz Józef Walecko (8.03.1911–23.08.1939 r.).

Wieś w przeszłości nosiła różne nazwy:

- 1297 r. Dambrowice,
- 1400 r. Dambrowa,
- 1532 r. Dumbrowitz,
- 1900 r. Dombrowitz,
- 1936 r. Eichgrund,
- 1945 r. Dąbrowice.

Dziś Dąbrowice to wieś typowo rolnicza, licząca 233 mieszkańców. Zarówno do szkoły, jak i do kościoła, mieszkańcy Dąbrowic uczęszczają do Dębina.

Znajduje się tu kilka zakładów m.in. wyrobów węgla drzewnego.

Als Anerkennung seiner Leistung wird ihm die Erbllichkeit seiner Stelle verliehen.

Im Jahre 1830 zählte das Dorf 5 Bauern, 5 Ackerhäusler, 7 Angerhäusler und einen Gemeindeschmied. Das Dorf zählte insgesamt 147 Einwohner. Im Dorf gab es eine Dampfmahlmühle. Es gehörte zu der Pfarrei Raschau und die Kinder besuchten die Schule in Dembio.

Seit Menschengedenken stand in der Mitte des Dorfes ein Holzkreuz. Im Jahre 1920 hat Josef Walecko an der Stelle des Holzkreuzes ein Steinkreuz mit Heiligenfiguren aufgebaut.

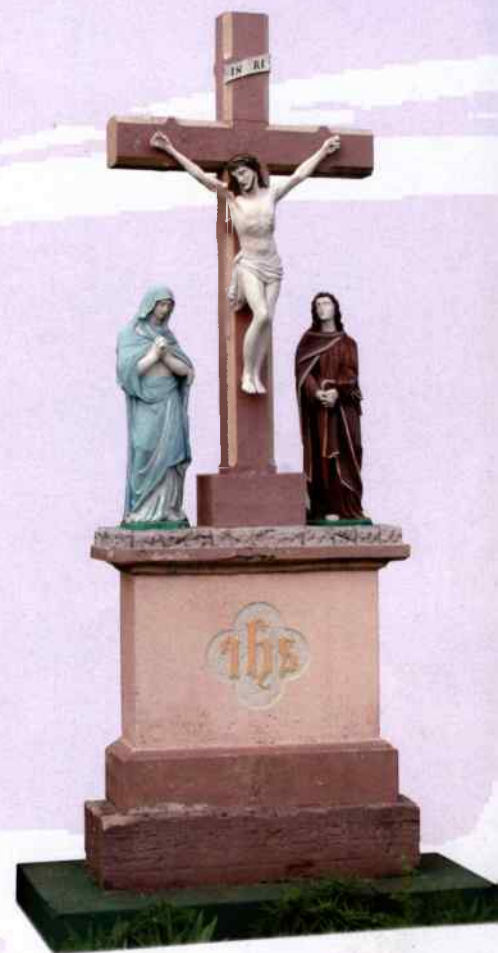
In der Familie Walecko gab es zwei Priester:

- Jan Walecko geb. 08.08.1900, gest. 14.06.1946;
- Josef Walecko geb. 08.03.1911, gest. 23.08.1939.

Namen des Ortes in der Geschichte:

- im Jahre 1297 – Dambrowice
- im Jahre 1400 – Dambrowa
- im Jahre 1532 – Dumbrowitz
- im Jahre 1900 – Dombrowitz
- im Jahre 1936 – Eichgrund
- im Jahre 1945 – Dabrowie.

Zur Kirche und Schule gehen die Einwohner von Dombrowitz in den Nachbarort Dembio. Heute ist es ein typisch landwirtschaftliches Dorf. Außerdem befinden sich dort einige Unternehmen unter anderen Holzkohlenproduktion.

STACJA OPIEKI

Najstarsza wieś w gminie Chrzastowice. Powstała wkrótce po przejściu chrześcijaństwa przez plemię Opolan. W Dobre Dambe (Rychenwald) już podobno w 1070 roku stał drewniany kościół. Przechowywano w nim jeszcze przez długi czas starą deskę, na której wyryta była powyższa data. Najstarsza pieczęć kościelna parafii Dębie zawiera ją jako datę powstania kościoła. W akcie założycielskim parafii raszowskiej z roku 1297 wspomiano, iż „także w Dobre Dambe” oddał pan Adam de Thulecz 2 hufy ziemi na potrzeby kościoła.

Legenda powiada, iż w tym miejscu Najświętsza Maria Panna uratowała chłopą grzęznącego w bagnie. Dębie przez stulecia było jednym z najważniejszych miejsc kultu maryjnego i pątnictwa na Ziemi Opolskiej. W 1618 roku dzięki ofiarności mieszkańców i pielgrzymów zbudowano w Dębku kościół murowany z okolicznego surowca: bazaltu i kamieni polnych. Spustoszenia dokonane przez Szwedów oraz prawie całkowite wymarcie mieszkańców doprowadziły do utraty przez Dębie praw parafii, która znowu zaczęła należeć do Raszowej. Dopiero od roku 1867 parafia dębska zaczęła żyć na nowo.

Dumą kościoła był cudowny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, a po drugiej stronie Jezusa Chrystusa, namalowany na metalowej blasze, a znaleziony przed wiekami na dębku. Podczas wielkiego pożaru w 1906 roku obraz spłonął razem z całym kościołem, ale uratowała się 400-letnia figurka z lipowego

Dembio

Dembio ist wahrscheinlich das älteste Dorf in der Gemeinde. Es entstand kurz nachdem das Oppelner Volk das Christentum angenommen hat. In Dobře Dambe (Rychenwald) soll schon im Jahre 1070 eine Holzkirche gestanden haben. Lange Zeit wurde in der Kirche in Dembio ein Brett aus dieser Kirche mit dem eingeritzten Datum 1070 aufbewahrt. Auf dem ältesten Stempel der Pfarrei Dembio befindet sich dieses Datum als Gründungsdatum der Kirche. In den Gründungsurkunden der Pfarrei Raschau aus dem Jahre 1297 wird erwähnt, dass der Erbherr von Raschau Adam de Thulecz der Pfarrei 2 Hufen in „Dobredambe“ schenkte.

Laut einer Sage sollte in Dembio die Heilige Maria einem Bauer, der im Sumpf versank, zu Hilfe kommen. Dembio war Jahrhunderte lang ein wichtiger Ort des Marienkults in der Oppelner Region. Im Jahre 1618 wurde hier dank der Opferfreudigkeit der Einwohner und Pilger, eine Kirche aus Basalt und hiesigen Feldsteinen gebaut.

Die Verwüstung, die die Schweden angerichtet haben und verringerte Einwohnerzahl führten dazu, dass Dembio nun mehr keine selbständige Pfarrei war. Von nun an gehörte Dembio zur Pfarrei Raschau. Erst wieder im Jahre 1867 baute man die Pfarrei in Dembio neu auf.

In der Kirche in Dembio befand sich ein wunderschönes Bild der Heiligen Maria aus Tschenstochau auf einer Seite und auf der anderen Seite war Jesus Christus aufgemalt. Das Bild wurde auf einem Metallblech gemalt und

dreifach darstellend die Muttergottes mit dem Jesuskind auf der Hand gerettet.

Obecny kościół zbudowano po jego pożarze w latach 1909–10 w stylu neobarokowym. Od wieków czci się w nim kult NMP i św. Rocha.

Pieczęć wioski z czasów pruskich miała w środku symbol drzewa dębowego.

Po raz pierwszy Dębnie zostało wymienione w dokumentach w tym samym czasie co Chrzastowice, w roku 1295 jako Dobře Dambe. Trzy lata później Bolesław I przekazuje namiestnikowi książęstwu Jeremiasowi w dziedziczne władanie wioskę Rychnowal z 30 hufami frankońskimi ziemi, rzeką Błonicą (Blotnitz), 4 hufami czarnego lasu, pasieką pszczelarską, dodając 1,5 wolnej hufy kościołowi. Prawdopodobnie jest to data założenia wsi na prawie niemieckim. Później w dokumentach księcia Władysława II używana jest nazwa Richtinwalde, zaś za księcia Bolesława IV wymieniana się ją jako Reichenwald w okręgu opolskim. W roku 1655 wprowadzono do użytku Dobradnik.

W polach między Dębniem a Dębską Kuźnią, na Kamionkach, znajdują się pokłady eksploatowanego dawniej bazaltu, a także kamienia węgielnego, którego ze względu na niską wartość opałową nie opłacało się nigdy wydobywać. Dębscy pszczelarze zaopatrywali w miód i воск dwór książęcy w Opolu i okoliczne kościoły. Sołtysem w Dębnie był przed wojną zawsze młynarz.

W 1534 roku Dębnie zamieszkiwało osiemioro ludzi, była to tzw. wieś kameralna.

vor Jahrhunderten in Dembio auf einer Eiche gefunden. Das Bild brannte mit der Kirche im Jahre 1906 nieder. Als einziges Stück wurde eine 400 Jahre alte Skulptur aus Lindenholz der Muttergottes mit Jesuskind auf der Hand gerettet.

Die heutige Kirche wurde in den Jahren 1909–1910 im Neubarockstil gebaut. Verehrt werden dort die Heilige Maria und der Heilige Rochus.

Auf dem Dorfstempel aus den preußischen Zeiten war die Eiche.

In den Urkunden wird das Dorf zum ersten Mal in der gleichen Zeit wie Chronstau erwähnt und zwar im Jahre 1295 als Dobře Dambe. Drei Jahre später verleiht Herzog Boleslaus I. dem Jeremo das Dorf Rychnowal mit 30 fränkischen Hufen, dem Fluss Blotnitz, 4 Hufen Schwarzwald und einem Bienenhaus. Zusätzlich stiftet er 1,5 Hufen zugunsten der Kirche. Wahrscheinlich gilt dieses Datum als Gründungsdatum nach dem deutschen Recht. Später in den Urkunden des Herzogs Wladislaw des II. wird der Name Richtinwalde gebraucht, dagegen in Urkunden des Herzogs Boleslaus des IV. wird Reichenwald im Oppelner Kreis erwähnt. Im Jahre 1655 hieß das Dorf Dobradnik. Auf den Feldern zwischen Dembio und Dembiohammer wurde Basalt gewonnen, es gab auch ein Steinkohlenflöz, welches jedoch nicht abgebaut wurde, da es sich nicht lohnte.

Die Imker aus Dembio versorgten das Schloss in Oppeln und die umliegenden Kirchen mit Honig und Bienenwachs. Vor dem

Nasze wioski

Unsere Dörfer

W 1566 roku w Dębju żyło 11 ludzi, gospodarujących na 13 hubach ziemi (1 huba= 30 mórg). W dniu św. Michała mieszkańcy zobligowani byli płacić czynsz na zamek w postaci 28 talarów i 32 groszy, 25 kur, 5 kopów jaj, 15 wozów żelaza i 4 korce owsa. Sebastian Passo w Dębju miał 100 gniazd pszczelich i płacił za każde 3 fenigi czynszu. O bartnictwie wspomina się tu już w 1297 roku.

Na pamiątkę po pszczelnictwie pozostała tu nazwa lasu i pól „Pasięka”, które leżą po lewej stronie drogi prowadzącej z Dębja do Raszowej.

Dębje to także teren o bogatych tradycjach hutniczych. Pierwsza wzmianka o kuźni pochodzi z 1531 roku. Dowiadujemy się z niej, że niedaleko Dębja znajdowało się osiedle hutnicze. Łąki i pola pomiędzy Dębjem i Dębską Kuźnią nazywają się do dnia dzisiejszego „Kowołowe”.

W 1718 roku we wsi zamieszkiwało 10 kmieci i 5 zagrodników, w tym 3 nowo osadzonych. W 1783 roku Dębje liczyło 249 mieszkańców

(w tym 9 ewangelików), 52 domy mieszkalne i jeden młyn. W Dębju był również kamieniołom (Steinbruch) i królewskie nadleśnictwo.

Pożary i inne klęski nie omijały Dębja. W 1903 roku spadło dużo śniegu, który powalił i połamał tu tysiące drzew. Nagła odwilż była zaś przyczyną wielkiej powodzi. Kolonię w Dębju zalała woda. Piekarze roznosili chleb i podawali go na długich żerdziach ludziom uwięzionym w ich drewnianych chatkach.

Dziś, tak jak przed wiekami, malowniczo położone na wzgórzu Dębje, na zachód spada na niską równinę w kierunku koryta rzeki Sucha.

Dębje jest wioską rolniczą i liczy 511 mieszkańców, którzy utrzymują się z roli, działalności gospodarczej i usługowej. Umiejętności mieszkańców i siła lokalnej inicjatywy przyczyniły się do rozbudowy i modernizacji klubu wiejskiego oraz remizy strażackiej. Chlubą wsi jest klub wiejski z pomieszczeniem gospodarczym (b. „Molkownia”) wraz z parkingiem.

Rok 2007

...początek XX w.

Nasze wioski

Unsere Dörfer

Krieg war jeweils der Müller der Dorfschulze.

Im Jahre 1534 bewohnten das Dorf 8 Leute, es war ein sogenanntes Kammerdorf. Im Jahre 1566 zählte das Dorf 11 Leute und 13 Huben (1 Hube= 30 Morgen). Die Einwohner zahlten Steuern aufs Schloss am Tag des Heiligen Michaelis in der Höhe von 28 Talern und 32 Groschen, 25 Hühner, 5 Schock Eier, 15 Fuhrwerke Eisenerz und 4 Scheffel Hafer. Sebastian Passo in Dembio hatte 100 Bienenester und zahlte für jedes 3 Pfennig Miete. Die Zeidelwirtschaft in Dembio wird bereits 1297 erwähnt.

Als Erinnerung an die Bienenzucht besteht noch bis heute der Flurname „Pasieka“, es ist ein Teil des Ortes auf der linken Seite des Weges von Dembio nach Raschau.

Dembio ist auch ein Ort, der eine Hütentradition besitzt. Zum ersten Mal wird eine Schmiede im Jahre 1531 erwähnt. In den Urkunden wird erwähnt, dass unweit von Dembio eine Hüttensiedlung besteht. Wiesen und Felder zwischen Dembio und Dembiohammer heißen bis heute „Kowollowe“ (die, die einmal dem Schmied gehörten).

Im Jahre 1718 lebten hier 10 Bauern und 5 Gärtner, darunter 3 neue Mitbürger. Im Jahre 1783 zählte das Dorf 249 Einwohner (darunter 9 Protestanten), 52 Wohnhäuser und eine Mühle. In Dembio gab es auch einen Steinbruch und eine königliche Försterei.

Feuerbrände und andere Plagen schonten das Dorf nicht. Im Jahre 1903 gab es starke Schneefälle, die mehrere Tausend Bäume vernichteten. Anschließend kam das Tauwetter und ein nächstes Unglück- Überschwemmung. Die Bäcker brachten den in ihren Häusern gefangenen Menschen Brot.

Heute wie vor Jahrhunderten ist das Dorf malerisch auf einem Hügel gelegen und fällt in ein Tal in Richtung des Flusses Suchau ab.

Dembio ist ein landwirtschaftliches Dorf und zählt heute 511 Einwohner. Außerdem sind in Dembio einige Privatunternehmen angesiedelt.

Die Einwohner des Dorfes haben sich auch an dem Dorferneuerungsprogramm beteiligt. Das Motto von Dembio lautete: „Ein Dorf der Leistung, des Vergnügens und der Erholung“. Die Kenntnisse der Einwohner und die lokale Initiative haben dazu beigetragen, dass der Dorfkлуб und das Feuerwehrgebäude renoviert wurden.

Die Einwohner sind auf ihren Dorfkлуб mit den Wirtschaftsräumen (ehemalige „Molkownia“) und den Parkplatz sehr stolz.

26587

Dębska Kuźnia

Już w dawnych czasach na tym terenie zamieszkiwali ludzie. Świadcami tego były 4 kurhany, znalezione w 1926 roku na polu Alberta Nowaka (w pobliżu toru kolejowego). Już w roku 1913 rolnik Augustyn Mateja przy pobieraniu piachu do budowy szkoły — niedaleko od wspomnianych kurhanów — znalazł szkielety ludzkie, gliniane naczynia i ich skorupki.

Dębska Kuźnia po raz pierwszy wspomniana została w dokumentach z 1531 r. Wynika z nich, że koło wsi Dębie istnieje osiedle kuźnicze zwane Dębską Kuźnią. W drugiej połowie XVI stulecia posiadał tu niejaki Martin Maretko młot i młyn, „Hammer und ein Mulichen” z tego tytułu oddawał on dziedziczny czynsz składający się z 24 wozów żelaza.

Ponieważ owe żelazo jednak nie było bardzo dobre, nałożono w 1588 roku czynsz w postaci 46 talarów i 24 groszy. W latach 1687–1688 osiedle to nazywa się w tekście łacińskim „feracundina Demensi”. Folwark był posiadłością rycerską i należał do rodziny Garstenbergerów. W roku 1864 należał do rodziny Scholzów i jej spadkobierców. Folwark składał się z 300 mórg pola ornego i 91 mórg łąk. Od 1783 roku folwark posiadał własny browar i palarnię.

W tym też roku po raz pierwszy wspomina się o Kolonii, która składała się z 12 sadyb kolonistów i 11 chałupników wygonowych. Wspomina się też o młynie wodnym — dziś to jeszcze istniejący młyn rodziny Hurek. Ko-

Dembiohammer

Bereits in den Uralten Zeiten lebten hier Menschen. Davon zeugen die 4 Schmelzöfen, die 1926 auf dem Feld von Albert Nowak gefunden wurden (in der Nähe von den Eisenbahngleisen). Im Jahre 1913, als der Sand aus einer Grube für den Bau der hiesigen Schule geholt wurde, hat der Landwirt Augustyn Mateja nicht weit von den Schmelzöfen menschliche Gebeine, irdendes Geschirr und Scherben gefunden.

Das Dorf Dembiohammer wurde in den Urkunden zum ersten mal im Jahre 1531 erwähnt. Diese bestätigen, dass sich neben dem Dorf Dembio eine Siedlung befand, die Dembiohammer hieß. In den Dokumenten aus der zweiten Hälfte des XVI Jahrhunderts lesen wir, dass ein gewisser Martin Merecko dort „einen Hammer und ein Mulichen besaß”. Er zahlte auch Zinsen: 24 Fuhrwerke voll mit Erz beladen.

Da aber dieses Eisenerz nicht qualitativ gut war, musste man ab 1588 zusätzliche Zinsen zahlen in Höhe von 46 Talern und 24 Groschen. In den Jahren 1687–1688 heißt diese Siedlung in einem lateinischen Text „feracundina Demensi”. Das Vorwerk war ein Rittergut und gehörte der Familie Garstenberg und ihren Erben. Im Jahre 1864 gehörte das Vorwerk der Familie Scholz und ihren Erben. Damals zählte das Vorwerk 300 Morgen Ackerland und 91 Morgen Wiesen. Seit 1783 gab es im Vorwerk eine Brauerei und eine Brennerei.

In diesem Jahr wird zum ersten mal eine Kolonie erwähnt, die 12 Kolonie- und 11

lonia w owym czasie miała jeszcze młyn, wiatrak i dwie olejarnie.

Ostatnim posiadaczem folwarku był Karol Rempler, ale w latach 30-tych XX wieku zbankrutował. Państwo nabyło tę posiadłość, która została podzielona pomiędzy rolnikami z Kotorza i Szczedrzyka. Oni właśnie tam utracili swoje ziemie na skutek budowy jeziora turawskiego. Zamek zaś nabył lekarz medycyny naturalnej — Rybarczyk. W styczniu 1945 roku folwark został spalony. Dziś w owym miejscu stoi dom mieszkalny i tylko park przypomina nam o dawnej świetności tej posiadłości.

W dniu 12 grudnia 1684 roku Cesarski Nadregent sprzedaje Michałowi Krystonczykowi i jego spadkobiercom na posiadłości Dębskiej Kuźni młyn położony niedaleko tamtejszego folwarku za 200 śląskich talarów.

W 1783 roku Królewski Wyższy Urząd Górniczy kupił ten młyn i przebudował go na piec do fryzowania i tak powstała tu filia ozimeckiej huty. W 1797 roku pracowało tu 12 robotników wytwarzając żelazo sztabowe i kute. Po 80 latach pracy huta w Dębskiej Kuźni okazała się nierentowna i dlatego ją wygaszono. W tym miejscu stoi dziś młyn i tartak rodziny Gierok.

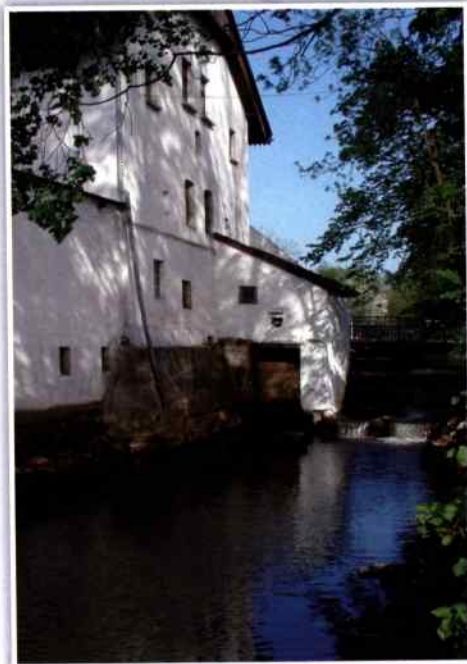
Pierwsza szkoła w Dębskiej Kuźni wybudowana została w 1818 roku. Do tego czasu dzieci chodziły do szkoły do Dębca. W 1874 roku do szkoły uczęszczało 120 dzieci. Druga szkoła w Dębskiej Kuźni wybudowana została w 1913 roku — to dzisiejsze przedszkole. Obie szkoły wypalono w styczniu 1945 roku. W latach 1956–1957 zostały odbudowane.

Angerhäuser zählte. Es wird auch eine Wassermühle erwähnt, die bis heute besteht und der Familie Hurek gehört. Zu der Kolonie gehörte noch eine Mühle, eine Windmühle und zwei Ölfabriken.

Der letzte Besitzer des Vorwerks war Karol Rempler, der jedoch in den 30er Jahren des 20. Jh. in Konkurs gegangen ist. Dieses Gut hat dann der Staat übernommen und den Landwirten aus Kotorz und Szczedrzyk verkauft. Diese Landwirte haben ihr Gut und Haben zugunsten des Turawasees verloren. Das Schloss, das zu diesem Gut gehörte, hat der Arzt Rybarczyk gekauft. Im Jahre 1945 wurde das Vorwerk niedergebrannt. Heute steht dort nur ein Familienhaus und von den guten Zeiten dieses Ortes zeugt noch der alte Park.

Am 12. Dezember 1684 verkauft der kaiserliche Renegent Michal Krystonczyk und seinen Erben eine Mühle, die unweit von dem Vorwerk gelegen war, für 200 schlesische Taler. Im Jahre 1783 hat das königliche Oberbergamt die Mühle von Michael Krystonczyk gekauft. Diese Mühle wurde dann zu einem Hüttenwerk umgebaut. So entstand in Dembiohammer ein Tochterwerk der Malapaner Hütte. Im Jahre 1797 waren in der Hütte 12 Arbeiter mit der Herstellung von Stab- und Schmiedeeisen beschäftigt. Nach 80 Jahren wurde die Hütte in Dembiohammer stillgelegt, da sie nicht mehr rentabel war. Heute steht dort noch die Mühle und das Sägewerk von Gierok.

Die erste Schule wurde in Dembiohammer im Jahre 1818 gebaut. Vorher besuchten die Kinder die Grundschule in Dembio. Im Jahre 1874 besuchten die Schule in Dembiohammer

Nasze wioski

Unsere Dörfer

W roku 1858 przez Dębską Kuźnię przejechał pierwszy pociąg z Opola do Tarnowskich Gór, jednakże stacja kolejowa powstała tu dopiero w roku 1931.

Jeszcze do lat 20-tych XX wieku Dębska Kuźnia nie była całością. Składała się z trzech niezależnych osad: majątku, wsi i kolonii. Majątek został w 1928 roku przyłączony do wsi, a istniejący przy nim urząd powiatowy rozwiązany. Na starej pieczęci wiejskiej rozpoznać można hutnika, symbolizującego dawne tradycje tej wioski.

W okresie międzywojennym przeprowadzono modernizację dróg, położono nową kostkę granitową, zbudowano kilka kolejnych mostów. W Dębskiej Kuźni osiedlono mieszkańców wsi zalanych w wyniku budowy zbiornika retencyjnego na Małej Panwi w Turawie.

Obie wojny światowe odcisnęły swoje piętno na tej miejscowości. W wojnie 1914–1918 r. było tu 45 ofiar. W II-giej wojnie światowej zginęło 89 żołnierzy i pomordowano tu w 1945 roku 19 osób cywilnych, razem 108 osób.

Do roku 1945 znajdowała się we wsi niedaleko obecnego kościoła cegielnia należąca do rodziny Bayer-Walecko. Wyrabiano tu cegłę z gliny w dwóch nowoczesnych piecach obrotowych. W latach 1943 i 1944 pracowali tu także angielscy niewolnicy. Całe urządzenie tej cegielni zostało w 1945 roku — według ówczesnego prawa „Trofiejnego Uprawlenia” — zdemontowane i wywiezione do ówczesnego Związku Radzieckiego.

W Dębskiej Kuźni do roku 1945 istniała jeszcze jedna cegielnia; powstawała tu cegła

120 Kinder. Die zweite Schule wurde hier im Jahre 1913 gebaut- heute befindet sich dort der Kindergarten. Beide Schulen wurden 1945 niedergebrannt. In den Jahren 1956-1957 wurden beide Schulen wieder aufgebaut.

Im Jahre 1858 ist zum ersten mal durch Dembiohammer ein Zug gefahren (von Oppelne nach Tarnowitz). Ein Bahnhof wurde hier aber erst 1931 gebaut.

Das Dorf Dembiohammer war bis in die 20er Jahre des 20. Jahrhunderts geteilt. Es bestand aus drei Teilen: dem Gut, dem Dorf und der Koloniesiedlung. Das Gut kam im Jahre 1928 an das Dorf. Das Landratsamt, das sich auf dem Gebiet des Gutes befand, wurde aufgelöst.

Auf dem alten Stempel des Dorfes erkennt man einen Hüttenarbeiter, was an die Tradition des Dorfes knüpft.

In der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen wurden in der Gemeinde mehrere Straßen renoviert und mehrere Brücken gebaut. In Dembiohammer hat man Familien aus den überfluteten Dörfern angesiedelt, an Stelle dessen sind die Staubecken in Turawa entstanden.

Die beiden Weltkriege verschonten nicht das Dorf. Im Krieg 1914-1918 kamen 45 Menschen ums leben. Im zweiten Weltkrieg sind 89 Soldaten gefallen. Im Jahre 1945 wurden hier 19 Zivilisten ermordet. Insgesamt sind 108 Menschen gestorben.

Bis 1945 gab es in dem Dorf die Beyer- und Waletzko-Ziegelei. Dort wurden Lehmziegel mit Hilfe von zwei Drehherdöfen produziert. In den Jahren 1943 und 1944 haben dort auch

Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 3
w Dębskiej Kuźni

wykonana z wapna i piasku. Fabryka ta była własnością spółki akcyjnej Rogowski, Mateja, Laxy i Broj. W miejscu tym do niedawna była Odlewnia Żeliwa. W pobliżu obecnego boiska stał tartak rodziny Pfeifer. Tartak ten miał nawet swoją bocznice kolejową, a zatrudniał 20 robotników. W roku 1945 został spalony i już nigdy nie odbudowany.

Jak wynika z powyższego Dębska Kuźnia już od dawna była wsią bardzo przedsiębiorczą. Jej mieszkańcy wierni byli żelazu, bo do lat 90-tych była tu odlewnia a do niedawna większość mieszkańców pracowała w Hucie Małapanew w Ozimku (w 1972 roku było ich 116).

W latach 1976–1977 Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” zbudowała w Dębskiej Kuźni Zajazd „Pod Niedźwiedziem” — obecnie Zajazd Góralski, następnie w latach 1978–1979 przystąpiono do budowy kościoła p.w. św. Anny i Jadwigi. Kościół zbudowano w stylu nowoczesnym wg projektu Jana Kotuli a jego poświęcenie, na które przybyło setki wiernych, nastąpiło 18.X.1981 r. przez bpa A. Nossola.

W latach 90-tych przy szkole zbudowano nowoczesną halę sportową. Dziś Dębska Kuźnia słynie w okolicy z wyśmienitej kuchni serwowanej w aż trzech przydrożnych restauracjach. Wśród nich sławą już nie tylko lokalną, ale ogólnopolską cieszy się urządzone w nastrojowym i zabytkowym stylu „Stara Kuźnia”.

Atrakcją lat 90-tych był doroczny festyn zainicjowany przez Zajazd „Pod Niedźwiedziem” i lokalne koło DFK. Na lipcowy fe-

englische Gefangene gearbeitet. Die ganze Ausrüstung der Ziegelei wurde 1945 demontiert und im Rahmen einer russischen Aktion die „trofiejne uprawlenje“ hieß, nach Russland abtransportiert, wie die Einwohner berichten.

Bis 1945 gab es in Dembiohammer noch eine Kalksandziegelei, die der Aktiengesellschaft Rogowski-Mathea-Laxy-Broy gehörte. Hier wurden die Ziegel aus Kalk und Sand hergestellt. Heute befindet sich an dieser Stelle eine Eisengießerei. In der Nähe des Sportplatzes stand einmal das Sägewerk von Pfeifer mit einem Anschlussgleis, das 20 Arbeiter beschäftigte. Dieses Sägewerk wurde im Jahre 1945 niedergebrannt und nicht mehr aufgebaut.

Wie man sieht war Dembiohammer schon lange her ein unternehmerisches Dorf. Die Einwohner waren dem Eisenerz immer treu, seit den 90er Jahren gab es hier eine Gießerei und bis vor kurzem haben viele Einwohner in der Hütte Malapane gearbeitet (im Jahre 1972 waren es 116 Personen).

In den Jahren 1976–1977 hat die Gemeindegemeinschaft „Samopomoc Chłopska“ ein Motel gebaut. In den Jahren 1978–1979 wurde die Heilige Anna und Hedwig Kirche gebaut. Die Kirche wurde nach dem Projekt von Jan Kotula im modernen Stil gebaut. Am 18. Oktober 1981 wurde die Kirche vom Erzbischof Alfons Nossol eingeweiht.

In den 90er Jahren wurde neben der Grundschule eine moderne Sporthalle gebaut. Dembiohammer ist in der Region für gute Küche bekannt, die man in drei Gaststätten genießen kann. Unter diesen erfreut sich die Gaststätte „Zu alten Schmiede“ des besten Rufes, sogar

Unsere Dörfer

Nasze wioski

styn zjeżdżały tu tysiące ludzi z całej okolicy, by posłuchać występów bawarskiego zespołu „Happy Gitanos”.

Obecnie wieś liczy 1222 mieszkańców. Część z nich znajduje zatrudnienie w miejscowych i okolicznych zakładach usługowych oraz utrzymuje się z roli. Rozbudowana w latach 90-tych baza dydaktyczno-sportowa stała się podstawą do umiejscowienia w Dębskiej Kuźni oprócz istniejącej tu szkoły podstawowej, również gminnego gimnazjum.

Rozwój miejscowości skupia się w kierunku budownictwa mieszkaniowego i usług. Dogodne położenie komunikacyjne, atrakcyjne lasy, ścieżki rowerowe, doskonała baza gastronomiczna przyciągają do Dębskiej Kuźni od wielu lat przyjezdnych, a w weekendy są tradycyjnym już miejscem wypoczynku mieszkańców Opola.

polenweit. Diese Gaststätte ist in einem angenehmen, altertümlichen Stil eingerichtet.

Zur Attraktion der 90er Jahre gehörte das alljährlich organisierte Dorffest. Die Veranstalter des Festes waren das Hotel „Pod Niedzwiedziem“ und der Deutsche Freundschaftskreis in Dembiohammer. Jedes Jahr im Juni trafen sich hier Tausende von Menschen, um gemeinsam bei Musik der bayerischen Gruppe „Happy Gitanos“ zu feiern.

Heute zählt das Dorf 1222 Einwohner. Die meisten finden Arbeit in den einheimischen Dienstleistungsunternehmen, einige arbeiten in der Landwirtschaft und die Jugendlichen in der Stadt Oppeln. Neben der Grundschule befindet sich in Dembiohammer auch das Gymnasium.

Die Wirtschaftsentwicklung des Dorfes geht in der Richtung der Dienstleistungen und Wohnungsbaus. Sehr gute Verkehrsverbindung, Wälder, Fahrradwege und Gastronomiebasis führten dazu, dass Dembiohammer ein Erholungsort für Touristen und Einwohner der Stadt Oppeln ist.

Falimirowice

Zwane również Chmajerowice, Chwalmierzowice, Fallmersdorf, Fallmierowitz wymienia się w dokumentach po raz pierwszy w roku 1297. Wtedy został nadany wiosce status niemiecki przez księcia Bolesława II. W 1534 roku oraz w latach 1723–25 Falimirowice liczyły jedynie 6 mieszkańców. W 1783 roku żyło tu 97 osób, a w 1865 roku wieś liczyła 5 kmieci, 4 zagrodników i 14 chałupników wygonowych.

Według urbarzy z lat 1566–1567 mieszkali tu: Jan Puzdro, Martin Michel, Petr Sekirka, Matusch Nalepa, Mates Michen, Kuba Wludarz, Staniech Rogowski, Jan Schiroky i ogrodnik Climeck Schiroky. Wieś nie płaciła czynszu, bo posiadała list żelazny. „Oddają z tymi z Dumbrawic rocznie jednego woła na zamek, utrzymują stróża na zamku. Mesalia oddają na parafię do Demby, każdy pół korca owsa. Dziesięcinę do archidiakonu w Opolu — 60 groszy. W ramach „robott” (pańszczyzny) idą na polowania i wykonują żłoby. Palą też smołę i płacą od każdego pieca jak ci z Budtkowicz i Lubnany”.

W 1830 roku Falimirowice posiadały 26 budynków i 193 mieszkańców, w tym 2 kowali i 2 tkaczy.

Falimirowitz

Chmajerowice, Chwalmierzowice, Fallmersdorf, Fallmierowitz — diese Namen des Dorfes findet man in den Urkunden aus dem Jahre 1297. In diesem Jahr hat der Herzog Boleslaus II. dem Dorf das deutsche Recht verliehen. Im Jahre 1534 und in den Jahren 1723–1725 zählte das Dorf nur 6 Einwohner. Im Jahre 1738 lebten hier 97 Personen. Wiederum im Jahre 1865 werden in den Urkunden 5 Bauern, 4 Gärtner und 14 Angerhäusler aufgezählt.

Nach den Urbaren aus den Jahren 1566—1567 lebten in Falimirowitz Jan Puzdro, Martin Michel, Petr Sekirka, Matusch Nalepa, Mates Michen, Kuba Wludarz, Staniech Rogowski, Jan Schiroky und der Gärtner Climeck Schiroky. Das Dorf zahlte keine Steuern, weil es den Eisernen Brief besaß (laut dem Brief waren die Einwohner freie Menschen). Gemeinsam mit den Einwohnern von Dumbrawic führten sie pro Jahr einen Ochsen aufs Schloss. Außerdem mussten sie einem Wächter auf dem Schloss Unterhalt zahlen. Mesalie — eine Naturalabgabe — in Höhe von einem halben Scheffel Hafer führten die Einwohner zur Pfarrei in Dembio. Einen Naturzehntel in Höhe von 60 Groschen haben sie dem Oppelner Erz-

dy szynowe, nowe drogi i budowy. Pozostało po nim jeziorko śródlésne — Falmirowickie Kamionki.

Ostatnim mieszkańcem zamku był legendarny rozbójnik Madej, stąd miejscowi nazwali to miejsce „zamkiem Madeja”.

Wies ma charakter rolniczy i liczy 408 mieszkańców. Falmirowice należą do parafii dębskiej.

W latach 90-tych Falmirowice stały się znane na Opolszczyźnie dzięki Śląskiej Fabryce Świec.

Mieszka tu znany grafik i malarz Andrzej Olczyk. Jego dzieła zdobyły już wnętrza wielu galerii w Polsce i za granicą. Olczyk uwiecznia w swych grafikach i na obrazach zabytki dębskiej okolicy. Jest też autorem licznych murali — obrazów na murach.

Od XVI wieku aż do wybuchu wojny 30-letniej wydobywano na falmirowickich polach wokół wsi i na bagiennych łąkach (Großer Weißer Lug) darniową rudę żelaza, którą przetapiano na miejscu w prymitywnych dymarkach. Wierni z Falmirowic zawsze podlegali kościołowi w Dębii albo Raszowej. Dzieci chodziły do szkoły w Dębii. W drugiej połowie XIX wieku mieszkał tu znany w całej okolicy uzdrowiciel, fachowiec od złamań kości, Błażej Giesa. Uzdrowicielskie zdolności posiadali także jego potomkowie.

W lasach między Falmirowicami a Suchym Borem, w miejscu gdzie w XIX wieku znajdował się kamieniołom „Kamionka”, stał zamek, w którym mieszkali właściciele wsi Dobre Dambe: Gerko, jego córka Elizabeth z mężem Desprimim i Konrad Smeil. Zamek popadł w ruinę po przejściu wojsk szwedzkich przez dębską ziemię. W sąsiedztwie zamku znajdował się kiedyś bazaltowy pagórek, z którego wydobywano tłuć pod ką-

Nasze wioski

Unsere Dörfer

diakon gezahlt. Im Rahmen der „Robott“ (der Fronarbeit) gehen die Einwohner von Falmirowitz auf die Jagd und bereiten Tröge vor. Sie brannten auch Teer und zahlten Zinsen von jedem Ofen, ähnlich wie Einwohner von Budkowicz und Lubnany.

Im Jahre 1830 gab es im Dorf 26 Wohnhäuser, 193 Einwohner (darunter einen Protestanten). Im Dorf wohnten zwei Schmiede und zwei Weber.

Seit dem 16 Jh. bis zum Ausbruch des dreißigjährigen Krieges hat man auf den Wiesen und Feldern rund um das Dorf Raseneisenerz gewonnen. Das Erz wurde dann in den Schmelzöfen bearbeitet.

Die Einwohner von Falmirowitz gehörten immer entweder zur Pfarrei in Raschau oder in Dembio. Die Kinder besuchten die Schule in Dembio.

In der zweiten Hälfte des 19Jh. wohnte hier ein Heiler, ein Spezialist für Knochenbrüche, Blazej Giesa. Über die Heilkraft verfügten auch seine Nachkommen.

In den Wäldern zwischen Falmirowitz und Derschau, wo sich im 19. Jh. die Steingrube „Kamionka“ befand, stand einst ein Schloss. In diesem Schloss wohnten die Besitzer von Dobredembie: Gerko, seine Tochter Elizabeth mit ihrem Mann Desprim und Konrad Smeil. Nach den Einfällen der Schweden ist das Schloss verfallen. In der Nähe des Schlosses gab es einen Basalthügel, dort wurden Steine gewonnen. Aus diesen baute man neue Straßen und Häuser. Er wurde auch als Unterlage beim Schienenbau gebraucht. An dieser Stelle gibt es jetzt einen Teich, die sogenannte „Falmirowitzer Grube“. Der letzte Einwohner des Schlosses war der Räuber Madej. Oft wurde

auch das Schloss nach ihm „Madejs Schloss“ genannt.

Falmirowitz ist heute ein landwirtschaftliches Dorf und zählt 408 Einwohner. In den letzten Jahren hat das Dorf an Bedeutung gewonnen, da sich dort die „Schlesische Kerzenfabrik“ befindet.

In Falmirowitz lebt ein bekannter Graphiker und Maler, Andrzej Olczyk. Seine Malereien wurden schon in vielen Gemäldegalerien in Polen und im Ausland ausgestellt. Olczyk malt Architekturdenkmäler aus der Gegend von Dembio. Er ist auch der Autor von vielen Wandmalereien.

Unsere Dörfer Nasze wioski

Lędziny

Lendzin

Rycina z 1854 roku.

Wspomniano je po raz pierwszy w 1295 roku jako Ledzynice. W urbarzach dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566–1567 występują pod nazwą „Lendyn”. Wieś została zatopiona pod olbrzymi staw rybny — Wielki Staw Kalicha. W XIX wieku wymieniana się Lędziny jako mały folwark, należący do opolskiego dworu.

Dzisiejsza wioska Lędziny była ostatnią z zakładanych kolonii fryderycjańskich pod Opolem, powstała w latach 1800–1803. Wioskę zasiedlono 20 kolonistami. Administracyjnie podlegała Dębskiej Kuźni, należała do parafii św. Krzyża w Opolu. Katolickie dzieci uczęszczały do szkoły w Chrzastowicach, ewangelickie uczyły się w Suchym Borze. Niemiecka pieczęć wsi miała w środku symbol pruskiego orła.

W roku 1854 dziedzic Zbicka Ladislaus Reyman, emerytowany pruski rotmistrz, wybudował w Lędzinach mały kościółek z organami i dzwonem p.w. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych. Stanowi on dziś filię kościoła zbudowanego pod koniec XIX wieku w Chrzastowicach. Kościół ten zasługuje na wspomnienie ze względu na wartość historyczną, a także obiekt kultu. Legenda głosi, że w roku 1878, podczas klęski szuszy, mieszkańcy wioski Gosławice (dziś dzielnica Opola) przybyli tu modlić się do obrazu Matki Boskiej o poprawę pogody. W drodze powrotnej miał spaść rzęsy deszcz. Na pamiątkę tego wydarzenia rokrocznie odbywają się pieszce pielgrzymki do kościoła z parafii Gosławice i Kolonia Gosławicka.

Szkołę w Lędzinach zbudowano około 1900 roku. We wsi uprawiano żyto, ziemniaki i kaszę

Das Dorf Ledzyncze wird zum ersten Mal im Jahre 1295 erwähnt. In den Urbaren von Ratibor und Oppeln aus den Jahren 1566–1567 wird das Dorf unter dem Namen „Lendyn“ aufgeführt. Dann ging das Dorf unter — an seiner Stelle entstand ein Fischteich, der sogenannte Großer Kalichteich. Im 19. Jh. war Lendzin ein Vorwerk, das zum Oppelner Schloss gehörte.

Das heutige Dorf war eine der letzten Kolonien, die in den Jahren 1800–1803 bei Oppeln gegründet wurden. Das Dorf wurde mit 20 Kolonisten besiedelt. Administrativ gehörte Lendzin zu Dembiohammer und zu der Pfarrei des Heiligen Kreuzes in Oppeln. Katholische Kinder besuchten die Schule in Chronstau und evangelische Kinder die Schule in Derschau. Auf dem Stempel des Dorfes war der preußische Adler.

Der Besitzer von Zbitzko, ein in den Ruhestand versetzte preußischer Rotmeister Ladislaus Reyman, hat hier im Jahre 1854 eine kleine Kirche mit Orgel und einer Glocke gebaut, die der Hl. Mutter Gottes geweiht und eine Filiale der Pfarrkirche zu Chronstau ist.

Diese Kirche verdient erwähnt zu werden, da sie historisch wertvoll und ein Kultobjekt ist.

Der Legende nach kamen im Jahre 1878 während einer grossen Dürre die Einwohner von Gosławice (heute ein Stadtteil von Opole) um vor dem Bilde der Mutter Gottes um Änderung des Wetters zu bitten. Auf dem Rückweg der Gläubigen fiel der erste heftige Regen.

Nasze wioski

Unsere Dörfer

gryczaną. Do roku 1945 naprzeciw kościoła stał sklep kolonialny i gospoda Fillów.

W Łędzinach istniało grodzisko, datowane na wczesne średniowiecze, zwane „Nagronie”. Ostatnie badania archeologiczne, prowadzone w 1968 roku odkryły 4 obiekty, 100 fragmentów naczyń, fosę oraz drewnianą palisadę spaloną przez pożar.

Dawne nazwy tej miejscowości to:

1295 r. – Ledzynecze,

1421 r. – Lanka,

1531 r. – Lendziny,

1566 r. – Lendyn,

1936 r. – Lenzen,

1945 r. – Łędziny.

Dziś wieś liczy 445 mieszkańców. Bliskość Opola, dogodne położenie komunikacyjne, połączenie z obwodnicą w kierunku Wrocławia powoduje, że Łędziny stały się w ostatnich czasach atrakcyjnym terenem dla budownictwa jednorodzinnego oraz skupiskiem małych i średnich przedsiębiorstw, ulokowanych wzdłuż trasy Opole-Częstochowa. Mieszkańcy Łędzin w większości znajdują zatrudnienie w Opolu. Dzieci uczęszczają do Publicznej Szkoły Podstawowej w Chrzastowicach.

Zum Andenken an dieses Geschehen pilgern die Einwohner von Gosławice und Kolonia Gosławicka jedes Jahr zu Fuß zur Kirche in Lendzin.

Die erste Schule wurde in Lendzin im Jahre 1900 gebaut. Auf den Lendziner Feldern wurden Roggen, Kartoffeln und Heidegrütze gesät. Bis 1945 gab es gegenüber der Kirche einen Kolonialladen und ein Gasthaus der Familie Filla.

In Lendzin wurde auch eine Burgruine aus dem frühen Mittelalter gefunden, genannt „Nagronie“. Während der letzten archäologischen Untersuchungen aus dem Jahre 1968 hat man 4 Anlagen, 100 Geschirrscherben, einen Festungsgraben und eine niedergebrannte Festungsmauer gefunden.

Geschichtliche Ortsnamen von Lendzin:

1295 – Ledzynecze

1421 – Lanka

1531 – Lendziny

1566 – Lendyn

1936 – Lenzen

1945 – Ledziny.

Heute zählt das Dorf 445 Einwohner. Die Nachbarschaft mit der Stadt Oppeln, sehr gute Verkehrsverbindung und der Anschluss an die Umgehungsstraße in Richtung Breslau sind Gründe dafür, das Lendzin in den letzten Jahren ein beliebiger Ort für Einfamilienhäuserbau wurde und Standort für kleine und mittelständische Unternehmen. Diese befinden sich unmittelbar an der Strecke Oppeln-Tschenstochau. Die Einwohner von Lendzin arbeiten vorwiegend in Oppeln. Die Kinder besuchen die Grundschule in Chronstau.

W niewielkiej odległości od Łędzin i Opola znajdował się za panowania książąt piastowskich książęcy dworek myśliwski. Ta dawna rycerska posiadłość administracyjnie przyłączona jest do wsi Łędziny. W epoce Fryderyka Wielkiego powstała tu niewielka huta żelaza. Także miejscowość „Zbyczyn/Sbychim” zniknęła z mapy, gdy w okolicy Łędzin powstał Wielki Staw Kalicha. Później Zbicko stało się folwarkiem, często zmieniającym właściciela, w którym wypasano bydło rzeźne i źrebęta. W czasie uwłaszczenia chłopów (ok. 1800) i likwidacji opolskiego majątku zakonno-kościelnego, zbicki folwark przeszedł w ręce radnego Opola Promnitz. W roku 1850 majątek w Zbicku objął pruski rotmistrz Reymann, fundator kościoła w Łędzinach, który brał aktywny udział w osuszaniu Stawu Kalicha i zamiany jego terenów na nowe pastwiska. Po Reymannie właścicielami Zbicka byli kolejno Würtenberg i Paddrock. W roku 1901 na byłym majątku szlacheckim Zbicko ustanowiono Państwowy Urząd Nadleśniczy.

Eine Meile von Oppeln entfernt hatten die Piastenherzoge ein herzogliches Schloss. In der Regierungszeit Friedrichs des Großen entstand hier ein kleines Hüttenwerk.

Der Ort „Zbyczyn/Sbychim“ ging unter als in der Gegend von Lendzin der Große Kalichteich gebaut wurde. Dann war Zbitzko ein Vorwerk und oft wechselte sein Besitzer. In dem Vorwerk wurden auf den Weiden Schlachtvieh und Fohlen gehütet. In den Zeiten der Bauernbefreiung (um 1800) als das Oppelner Gut der Kirche entzogen wurde, erhielt das Vorwerk in Zbitzko der Oppelner Abgeordnete Promnitz. Im Jahre 1850 übernahm das Gut in Zbiecie der preußische Rotmeister Reymann, der Stifter der Kirche in Lendzin. Er war auch aktiv an der Entwässerung des Großen Kalichteiches und der Umstrukturierung dieses Gebietes in Weiden beteiligt. Nach Reymann waren die Besitzer von Zbicko ein gewisser Würtenberg und dann der Paddrock. Im Jahre 1901 amtierte auf dem ehemaligen Adelsgutgebiet Zbitzko das Oberforstamt.

Nasze wioski

Unsere Dörfer

Wielki Staw Kalichowy pomiędzy Gosławicami a Zawadą, pod którym zniknęły trzy okoliczne wioski: Sowchoz, Sbychim, Ledzinice założył Oppersdorff, a zarządzał stawem Opolski Urząd Książęcy.

O nie istniejącym już stawie świadczą do dziś podmokłe łąki i stare śluzy w okolicach Chrzastowic, Dębia, Łędzin i Zbicka.

Najlepsze ryby wędrowały do kuchni dworskich, klasztornych i szpitali. Żydowscy kupcy zaopatrywali się w stawie kalichowym w rybę słodkowodną na potrzeby rynków we Wrocławiu, Krakowie i Pradze. Do 1810 roku w zyskach ze Stawu Kalichowego partycypowali opolscy dominikanie. Oni też kasowali myto drogowe na moście pod Zawadą. Istniejący ponad trzy stulecia staw zniknął w 1850 roku. Efektem osuszania Wielkiego Stawu Kalichowego było 6000 nowych mórg pruskich gruntów dla rolnictwa. Wyprostowano i pogłębiono rzeki. W wyniku prac melioracyjnych na terenie byłego stawu powstały pod koniec XIX wieku liczne łąki nawadniane sztucznie w okolicy Łędzin (Rieselwiesen). Pamiątką po stawie jest droga, poprowadzona na dawnym, wysokim wale ochronnym.

Spółka wodna Chrzastowice-Łędziny-Zbicko wybudowała tam cały system zapór, śluz, kanałów i rowów regulujących poziom wody. Nawadniane sztucznie łąki były wyjątkowo urodzajne. Zbierano tam zawsze trzy pokosy siana. Kanały wodne zasilane były z rzeki Chrzastawy, a systemem nawadniania opiekowało się sześciu nawadniaczy i mistrz.

Obecnie na urodzajnych polach i łąkach dawnego Zbicka opolanie uprawiają ogródki działkowe. Dogodne połączenie komunikacyjnej linią MZK ułatwia mieszkańcom miasta codzienny dojazd do ogródków położonych w pięknym otoczeniu przyrodniczym i bogatym w walory klimatyczne.

Dziś w Zbickim dworku działa ośrodek *Monar*.

Zugunsten des Großen Kalichteiches zwischen Goslawitz und Sowade gingen drei Dörfer unter: Sowchoz, Sbychim und Ledzinice, welches von Oppersdorff gegründet worden war. Der Verwalter des Teiches war das Oppelner Herzogsamt.

Heute zeugen von der Existenz des Großen Kalichteiches die Sumpfwiesen und alten Schleusen in der Gegend von Chronstau, Dembio, Lendzin und Zbitzko.

Die besten Fische aus dem Teich wanderten auf die Tische in Herzogsschlössern, Klöstern und Krankenhäusern. Die jüdischen Kaufmänner haben sich hier mit Fischen versorgt, die sie dann in Breslau, Krakau und Prag verkauften. Bis 1810 brachte der Große Kalichteich Gewinne unter anderem dem Oppelner Dominikanerorden. Die Dominikaner haben auch

Steuern für die Überquerung der Brücke bei Sowade erhoben.

Nach dreihundert Jahren verschwand im Jahre 1850 der Kalichteich. Dank des Entwässerungsprozesses des Teiches hat man 6000 preußische Morgen für die Landwirtschaft gewonnen. Außerdem hat man die Nebenflüsse gerade gerichtet und vertieft. Auf dem Gebiet des ehemaligen Teiches entstanden Ende des 19. Jh., dank den Meliorationsarbeiten, künstlich bewässerte Wiesen, die sogenannten Rieselwiesen. Eine Strasse die auf dem ehemaligen Wasserdamm gebaut wurde ist die Erinnerung an den Grossen Kalichteich.

Die Wassergesellschaft Chronstau-Lendzin-Zbitzko hat dort eine Reihe von Staudämmen, Schleusen, Kanälen und Wassergräben angelegt, die die Wasserverhältnisse geregelt haben. Dank der künstlichen Bewässerung haben die Wiesen sehr fruchtbare Ernten eingebracht. Man hat sogar drei mal im Jahr geerntet. Die Wasserkanäle wurden durch das Wasser von der Chronstawa angetrieben. Das Bewässerungssystem betreuten sechs Facharbeiter und ein Meister.

Auf den fruchtbaren Feldern und Wiesen befinden sich heute Gartenkolonien der Oppelner Einwohner. Eine sehr gute Verkehrsverbindung der Stadtbusse ermöglicht den Oppelner Einwohnern einen täglichen Besuch in ihren Kleingärten oder auf den Erdbeerplantagen. Diese sind in einer malerischen Umgebung und in guten Klimaverhältnissen gelegen.

Im Schlossgebäude in Zbitzko befindet sich heute das Therapiezentrum *Monar*.

Niwki

Niwki są kolejną wioską po Chobiu i Grodźcu z szeroko zakrojonej akcji kolonizacyjnej Fryderyka Wielkiego na ziemi Opolskiej. Powstały w 1770 roku jako kolonia królewska przy krasiejowskim Urzędzie Leśniczym. Pierwotnie kolonia nazywała się Tempelhof, a została utworzona od nazwiska leśniczego Templera, który był odpowiedzialny za założenie Niwek na wygonie bydła zwanym Błocianką. Templer sprowadził dla nowych osadników, którzy przeważnie przybyli z Dębskiej Kuźni, Grudzie i Szczedrzyka, woły pociągowe za 620 talarów.

Na pieczęci Niwek widnieje dwupiętrowy dom z wieżą, chorągiewką, siekierą i łopatą.

Niwki, podobnie jak pozostałe kolonie w owych czasach, składały się z 20 „ognisk domowych”. W 1783 r. było tu 108 mieszkańców. Trudnili się początkowo wyrębem lasu, za co mogli pobudować drewniane chaty i uzyskać pola do zasiewu. Głównym zadaniem kolonistów była produkcja węgla drzewnego dla dymiącej od 1754 roku nad rzeką Małą Panwią królewskiej huty.

Niwki od samego początku należą do parafii św. Mikołaja w Szczedrzyku. Kamienny krzyż na skrzyżowaniu pamięta okres założenia wsi. Postawił go opolski kamieniarz Knauer. Wieś z charakterystyczną kolonijną zabudową wzdłuż ulicy, polami za chałupą i dobudowaną później leśniczówką, jest swoistego rodzaju pamiątką, pomnikiem czasów fryderycjańskich.

Pierwszą szkołę wybudowano tu w 1925 roku. Przedtem dzieci z Niwek chodziły do

Nasze wioski

Unsere Dörfer

Tempelhof

Nach Chobie und Friedrichsgrätz ist Tempelhof der nächste Ort, der während des Kolonisationsprozesses des Oppelner Landes laut der Verordnung des Königs Friedrich des Großen, gegründet wurde. Das Dorf entstand im Jahre 1770 als königliche Kolonie im Krascheower Forstamt. Die Kolonie hieß Tempelhof, nach dem Förster Templer, der für den Aufbau des Dorfes verantwortlich war. Das Dorf entstand auf der Viehweide, die „Blocianka“ hieß. Förster Templer schaffte für die Kolonisten, die am meisten aus Dembiohammer, Grudschütz und Szczedrzyk kamen, Zugochsen für 620 Taler.

Auf dem Stempel des Dorfes ist ein zweistöckiges Haus mit einem Turm, eine Fahne, eine Axt und eine Schaufel.

Ähnlich wie die meisten Kolonien zählte das Dorf 20 Haushalte. Im Jahre 1783 lebten hier 108 Einwohner. Die Einwohner beschäftigten sich am Anfang mit der Rodung des Waldes. So konnten sie ihre Häuser bauen und Ackerboden gewinnen. Zu den Hauptpflichten der Kolonisten gehörte die Schaffung von Holzkohle für die königliche Hütte am Fluss Malapane vom Jahre 1754.

Tempelhof gehörte von Anfang an zur Pfarrei des Heiligen Nikolaus in Szczedrzyk. Ein Steinkreuz an der Kreuzung im Dorf erinnert an die Gründungszeiten von Tempelhof. Das Kreuz hat der Steinmetz Knauer aufgestellt. Das Dorf mit der typischen Bebauung entlang der Straße, mit Häusern und Feldern rund herum und einer später aufgebauten Försterei, ist ein Denkmal, das an die Zeit Friedrichs erinnert.

schöle in Szczedrzyku. Przed wojną mieszkał we wsi nauczyciel, znany piewca niweckiej ziemi Johhanes Ochlast, który odkrywał i opisywał w gazetach i kalendarzach piękno okolicy. Szkoła spaliła się podczas frontu w 1945 roku. Odbudowana, służyła mieszkańcom Niwek do lat 70-tych. W roku 1975 powstał w niej Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

W 1992 roku została podpisana umowa pomiędzy Opolskim Kuratorium Oświaty a Konsulatem Generalnym RFN we Wrocławiu i od tej pory w Niwkach funkcjonuje jedyny w Polsce projekt kształcenia nauczycieli języka niemieckiego o nazwie „Program NIW-KI”. Nauczyciele z Opolszczyzny zdobywają tu certyfikaty uprawniające do nauczania

Die erste Schule hat man hier im Jahre 1925 aufgebaut. Vorher besuchten die Kinder aus Tempelhof die Schule in Szczedrzyk. Vor dem Krieg lebte hier ein Lehrer, ein bekannter Dichter und Liebhaber seines Wohnortes, Johannes Ochlast. In Kalendern und Zeitungen hat er die Schönheit der Tempelhofer Gegend beschrieben.

Die Schule brannte im Jahre 1945 nieder. Sie wurde wieder aufgebaut und war bis in die 70er Jahre tätig. Im Jahre 1975 gründete man an der Stelle der Schule ein Weiterbildungszentrum für Lehrer.

Im Jahre 1992 haben das Oppelner Kuratorium und das Generalkonsulat der Bundesrepublik Deutschland in Breslau einen Ver-

Nasze wioski

Unsere Dörfer

języka niemieckiego, także w klasach dwujęzycznych.

Ziemia jest tu piaszczysta, a ludzie powiadają żartobliwie, że oczekują codziennie deszczu, a w niedzielę oberwania chmury, bo tylko wtedy przyjdzie urodzaj. Wieś ze wszystkich stron otoczona jest lasem, więc mówi się, że „w Niwkach poranne słońce wychodzi z lasu, a wieczorem chowa się za las”.

Dziś Niwki obok Suchego Boru są idealnym miejscem dla letników. Z roku na rok coraz więcej buduje się tu domków wypoczynkowych, schowanych w młodniku przy drodze do Turawy. Właśnie tu, w bliskości zaledwie półtora kilometra od jezior turawskich najchętniej opolanie budują swoje domy. O atrakcyjności tego miejsca świadczyć może fakt, iż obecnie w Niwkach istnieje 56 domów mieszkaniowych i 104 domki letniskowe. Żywiczne powietrze, grzyby, jagody i ciżba — to atuty naszych Niwek. Niwki obecnie liczą 141 mieszkańców.

trag unterschrieben. Laut dem Vertrag wird in Tempelhof ein polenweit einziges Weiterbildungsprojekt für Deutschlehrer durchgeführt. Es heißt „Programm Tempelhof“. Lehrer erwerben hier Zertifikate, dank denen sie an den Schulen Deutsch unterrichten dürfen, sogar in zweisprachigen Klassen.

In Tempelhof gibt es überwiegend Sandboden und die Einwohner scherzen, dass sie jeden Tag Regen erwarten und am Sonntag einen Wolkenbruch, denn nur dann kann man hier eine fruchtbare Ernte erwarten. In Tempelhof geht die Sonne hinter dem Wald auf und Abends geht sie hinter dem Wald wieder unter.

Heute ist Tempelhof neben Derschau ein idealer Ort für Sommertouristen aus Oppeln. Jedes Jahr entstehen hier im Jungwald an der Strecke nach Turawa immer mehr Ferienhäuser. Hier, anderthalb Kilometer vom Turawa-See entfernt, bauen die Oppelner am liebsten ihre kleine Häuschen, wo sie ihre Abende und Wochenenden verbringen, wo sie gern spazieren gehen und im Garten die Zeit verbringen. In Tempelhof gibt es 56 Wohnhäuser und 104 Sommer- oder Wochenendhäuser. Die Harzlucht, Pilze, Blaubeeren und die Stille gehören zu den Vorzügen von Tempelhof. Tempelhof zählt zur Zeit 141 Einwohner.

Nasze wioski *Unsere Dörfer*

Suchy Bór

Wśród lasów niedaleko Opola, werdyktem króla Prus Fryderyka Wielkiego z dnia 30.03.1773 roku, założona została wioska kolonistów (Derschau). Nazwa osady pochodzi od nazwiska ówczesnego ministra poczty pruskiej Derschau. Jego imieniem nazwano nowo powstałą wioskę-kolonię w grudzickim lesie.

Nazwę tej kolonii leśnej nadała Izba Wojenno-Posiadłościowa (Kriegs-und Domänenkammer) we Wrocławiu w 1774 roku. Miejscowi nazywali tę osadę Suchym Borem (Drze Heide) w odróżnieniu od podmokłych okolic Łędzin i Chrzastowic. Suchy Bór, założony w ramach fryderycjańskiej akcji kolonizacyjnej jest najmłodszą wsią w gminie Chrzastowice.

Derschau

Laut einem Dekret des Preußenkönigs Friedrich des Großen wurde am 30. März 1773 das Kolonistendorf Derschau gegründet. Den Namen Derschau verlieh der Kolonie die Kriegs- und Domänenkammer in Breslau im Jahre 1774. Die Hiesigen nannten die Siedlung Drze Heide, um sie von den Sumpfgebieten in Lendzin und Chronstau zu unterscheiden. Derschau entstand während des Kolonisationsprozesses in der friderizianischen Zeit und ist das jüngste Dorf in der Gemeinde. Als Erinnerung an die Rodung des Waldes, befindet sich auf dem Dorfstempel eine Säge. Die Kolonie Derschau, die der Forstmeister Burich vom Forstamt Bolko gründete, wurde im ähnlichen

Na pamiątkę wykarczowania lasu pod założenie wsi, pieczęć wiejska zawierała symbol piły. Kolonia Suchy Bór, którą zakładał mistrz leśny Burich z Urzędu Leśnego Bolko, została zaplanowana podobnie jak inne osady — jako ulicówka. Wszystkie domy wykonano w jednym stylu. Były to drewniane chałupy z belek i murowanym kominem, kryte gontem lub słomą, mające izbę mieszkalną, dwie komory i chlew. Każdy z domów kosztował państwo pruskie 150 talarów. Stodołę i szopę musiał sobie każdy osadnik zbudować sam.

Chleb wypiekano w zbiorowej piekarni, a w wodę zaopatrywały wieś cztery żurawie. Koloniści przybyli tu z Hesji, Wirtembergii, Austrii, Frankonii, Turynгии oraz z różnych stron Polski.

Osadnicy otrzymali 12 mórg pola ornego, 4 morgi łąki i morgę ogrodu oraz pastwisko.

Wyznaniowo skład ludności był mieszany: 18 ewangelików, 6 katolików, 1 husyta.

W 1830 roku było tu 173 mieszkańców (56 ewangelików), w tym 7 tkaczy, 4 rzemieślników i leśniczy.

Pierwsza szkoła w Suchym Borze powstała w 1774 roku. Była to szkoła ewangelicka jedynie dla dzieci z Suchego Boru. Istniała aż do 1895 roku, gdy wybudowano nową szkołę.

W 1865 roku żył we wsi karczmarz, 2 tkaczy i 1 szewc. Do szkoły uczęszczało wówczas 41 dzieci.

Istniejący na terenie Suchego Boru tartak powstał w 1901 roku, także wtedy powstała tu stacja kolejowa i bocznica. Tartak założyli Friedrich Stelling i kolonista Giesa. Zmieniał on często właściciela, dopiero kupiec Berthold

Winkler prowadził go aż do końca II wojny światowej. Podczas tej wojny pracowali tu między innymi niewolnicy angielscy.

Na obrzeżach wioski również wśród lasów miasto Opole w latach 1906–1907 rozpoczyna budowę ośrodka wczasowego dla dzieci ze schorzeniami dróg oddechowych. Ośrodek ten ze względu na specyficzny mikroklimat stale się rozbudowuje, stanowiąc miejsce leczenia dzieci nie tylko z powiatu opolskiego, ale z całego Górnego Śląska. Oprócz

Stil wie andere Kolonien aufgebaut- als sogenanntes Straßendorf. Alle Häuser sind gleich. Es waren Holzhäuser mit gemauerten Schornsteinen, mit einem Schindel- oder Strohdach. In jedem Haus war ein Wohnzimmer, zwei Vorratskammern und ein Stall. Jedes Haus kostete den Preußischen Staat 150 Taler. Eine Scheune und einen Schuppen musste jeder Kolonist selbst bauen. Brot wurde für das ganze Dorf in einer Bäckerei gebacken. In vier Ziehbrunnen holten die Einwohner das Wasser. Die Siedler stammten aus Hessen, Württem-

berg, Österreich, Thüringen, Franken, Polen und den benachbarten Dörfern.

Im Dorf gab es 20 „Stellen“ — Haushalte. Jeder Kolonist bekam 12 Morgen Acker, 4 Morgen Wiese, einen Morgen für den Garten und eine Weide. Unter den Siedlern waren 18 protestantisch, 6 katholisch und ein Hussit.

Der Name der Siedlung stammt von dem Namen eines preußischen Postministers Derschau. Diesen Namen hat man einer Kolonie in Wäldern bei Grudschütz verliehen.

Im Jahre 1830 zählte das Dorf 173 Einwohner (56 waren Protestanten) — darunter 7 Weber, 4 Handwerker und ein Förster.

Die erste Schule wurde in Derschau im Jahre 1774 gebaut, es war eine evangelische Schule, nur für Kinder aus Derschau. In dieser Schule lernten die Kinder bis 1895, dann wurde eine neue Schule gebaut.

Im Jahre 1865 lebten in Derschau ein Gastwirt, 2 Weber und ein Schuster. Die Schule besuchten 41 Kinder.

In Derschau gibt es auch ein Sägewerk, das im Jahre 1901 aufgebaut wurde, damals entstand hier auch eine Bahnstation und ein Anschlussgleis. Die Gründer des Sägewerkes waren Friedrich Stelling und der Kolonist Giesa. Oft wechselten die Besitzer des Werkes. Als letzter war der Kaufmann Berthold Winkler bis zum II. Weltkrieg sein Verwalter. Während des Krieges haben hier u.a. englische Kriegsgefangene gearbeitet.

In den Jahren 1906–1907 begann die Stadt Oppeln am Rande des Dorfes Derschau, am Wald gelegen, mit dem Bau eines Erholungsheimes für Kinder mit Atemwegserkrankungen. Diese Erholungsstätte wurde wegen des

leczenia klimatycznego, dzieci miały zapew-
nioną właściwą opiekę wychowawczą przez
siostry zakonne.

W 1935 roku gospodarzem ośrodka sta-
je się organizacja narodowo-socjalistyczna.
Po 1945 roku ośrodek przejęty zostaje przez
władze polskie, nadal jednak służy dzieciom,
zwłaszcza z rodzin gruźliczych — Prewento-
rium Przeciwgruźlicze. W końcu lat 60-tych
ze względu na dużą dekapitalizację budynków
przeprowadzono remont kapitalny i moder-
nizację, tworząc ośrodek rehabilitacyjny dla
dzieci i młodzieży ze schorzeniami narządu
ruchu i ze schorzeniami neurologicznymi. Na
ówczesne lata była to placówka nowoczesna z
dobrze wyposażoną bazą rehabilitacyjną z ga-
binetami fizjoterapeutycznymi, fizykoterapeu-
tycznymi, hydroterapeutycznymi i basenem
kąpielowym oraz wyspecjalizowanym perso-
nelem medycznym. Najistotniejsze jest to, że
ośrodek ten nadal służy dzieciom, zwłaszcza
tym najbardziej poszkodowanym.

W pobliżu Suchego Boru znajduje się
miejsce, gdzie mieszkańcy tej wsi pogrzeba-
li swoich bliskich i przodków. Piękna aleja li-
powa przedziela mogiły na dwie duże kwate-
ry. Cmentarz otacza ceglane ogrodzenie. Stoi
tu pomnik poległych i pomordowanych z I
i II wojny światowej: w osobnej mogile spo-
czywają siostry zakonne. Z I wojny światowej
nie powróciło 13 żołnierzy, zaś podczas II woj-
ny zginęło 47 osób. Pomnik jest więc ich sym-
boliczną mogiłą.

W latach 1981–82 z inicjatywy probosz-
cza Ernesta Kubonia, mieszkańcy Suchego Bo-
ru wybudowali własny kościół — przebudo-

günstigen spezifischen Mikroklimas ständig er-
weitert und entwickelte sich zu einem Ort der
Behandlung nicht nur für den Kreis Oppeln,
sondern auch für ganz Oberschlesien. Außer
der luftklimatischen Behandlung wurde den
Kindern eine fachgerechte erzieherische Be-
treuung durch Klosterschwestern zuteil.

1935 gelangte diese Stätte unter die Ver-
waltung einer nationalsozialistischen Wohl-
fahrtsorganisation. Sie wurde 1945 von den
polnischen Organen übernommen und diente
weiterhin Kindern, vor allem aus Tbc- bedroh-
ten Familien, als Prävention.

Ende der sechziger Jahre wurde aufgrund
des voranschreitenden Verfalls ein grundlegen-
der Umbau und eine Modernisierung durch-
geführt. Es entstand ein Rehabilitationszentrum
für Kinder und Jugendliche mit Erkrankungen
des Bewegungsapparates und neurologischen
Rehabilitationsbasis (Physio-, Hydro- und Be-
schäftigungstherapie, Schwimmbad), sowie
hochqualifiziertem medizinischem Personal.

Am wichtigsten ist, dass diese Einrich-
tung noch heute Kindern dient und es auch
weiterhin sollte, insbesondere den Schwerst-
behinderten.

In der Nähe von Derschau befindet sich
ein Ort, ein Friedhof, wo die Einwohner ihre
Nächsten begraben haben. Eine wunderschöne
Lindenallee führt durch den Friedhof und teilt
ihn in zwei Quartiere. Rund um den Friedhof
steht ein Ziegelzaun. Dort befindet sich auch
ein Denkmal zum Gedenken an ermordete und
gefallene Soldaten des I. und II. Weltkriegs. Ne-
benan in einem getrennten Grabmal fanden
die Klosterschwestern ihre Ruhe.

wując w tym celu starą stolarnię Jończyka. Od roku 2005 Suchy Bór stanowi odrębną parafię. Świątynię poświęcono w dniu 16 czerwca 1984 roku ku czci Podwyższenia Krzyża.

Suchy Bór jest najbardziej predysponowanym terenem dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego na obszarze gminy Chrzastowice. Od wielu lat nazywany jest „sypialnią Opola”. Domy stawiają tu opolscy naukowcy, artyści i przedsiębiorcy. Większość mieszkańców Suchego Boru pracuje w Opolu. Atrakcją wsi jest wyjątkowo korzystny klimat. Wielu opolan przyjeżdża tu rowerami, zaś najczęstszym celem rodzinnych wycieczek jest miejscowy Aquapark. W okresie letnim miejscowość jest tłumnie odwiedzana przez amatorów aktywnego odpoczynku.

Im I. Weltkrieg fanden 13 Soldaten den Tod, im II. Weltkrieg kamen 47 Soldaten ums Leben. So ist das Denkmal ein symbolisches Grabmal, das an die Gefallenen erinnert.

In den Jahren 1981–1982 haben die Einwohner von Derschau auf Anregung des Pfarrers Ernest Kubon eine Kirche gebaut. Die Kirche wurde anstelle der alten Tischlerwerkstatt der Familie Jonczyk aufgebaut. Seit dem Jahr 2005 ist Derschau eine selbständige Pfarrgemeinde. Die Kirche wurde am 16. Juni 1984 als Kreuzerhöhungskirche eingeweiht.

Derschau bietet in der Gemeinde Chronstau die beste Anlage für die Entwicklung des Wohnbauwesens. Seit vielen Jahren wird das Dorf als „das Schlafzimmer von Oppeln“ bezeichnet. Hier bauen Wissenschaftler, Künstler und Unternehmer ihre Häuser.

Die meisten Einwohner von Derschau haben ihre Arbeitsplätze in Oppeln.

Für die Oppelner Einwohner ist Derschau ein beliebtes Reiseziel. Zum Trumpf des Ortes gehört das gesunde Klima. Die meisten Fahrradtouren führen die Oppelner nach Derschau. Zum beliebtesten Ziel der Familienradtouren wird der Aquapark.

Szata roślinna

Obszar gminy Chrząstowice, ze względu na znaczne różnicowanie siedlisk i zbiorowisk roślinnych, obfituje w chronione i rzadkie gatunki roślin i grzybów. Na terenie gminy występuje około 400 gatunków roślin naczyniowych. Część z nich to gatunki objęte ochroną ścisłą bądź częściową oraz gatunki rzadkie w skali regionu a nawet kraju. Przeważającą część tego terenu porastają różnego typu zbiorowiska leśne. Wśród nich dominują bory sosnowe. Lasy liściaste występują już na mniejszych powierzchniach. Dobrze wykształcone fragmenty łęgów i grądów, w których dominują najczęściej olsza czarna, jesion wyniosły, grab zwyczajny i dąb szypułkowy, spotkać można w dolinie Jemielnicy w okolicach Dębskiej Kuźni, Chrząstowic

Die Pflanzendecke

Das Gebiet der Gemeinde Chronstau ist aufgrund seiner Lebensraum- und Pflanzengesellschaftvielfalt reich an geschützten und seltenen Pflanzen- und Pilzenarten. Auf dem Gebiet der Gemeinde kommen circa 400 Gefäßpflanzenarten vor. Es sind zum Teil streng oder teilweise geschützte Arten, wie auch solche, die in der Region oder landesweit selten sind. Den größten Anteil des Gemeindegebiets nehmen die Waldgesellschaften ein. Darunter dominiert die Kiefernwaldgesellschaft. Laubwaldstreifen treten in kleineren Mengen vor. In dem Himmelwitzer Flusstal und in der Gegend von Dembiohammer, Chronstau und Lendzin treten gut ausgebildete Gehölze- und Laubwaldstreifen auf, in diesen dominieren: die Schwarz-Erle (*Alnus*

W Natur- und landeskundliche Vorzüge Waldory przyrodniczo-krajobrazowe

i Łędzin. W północno-wschodniej części gminy występują miejscami dąbrowy, w których dominuje dąb bezszypułkowy. Na obszarze źródłowym w okolicach Chrzastowic występują również niewielkie fragmenty olsów.

W lesie koło Suchego Boru rośnie bardzo rzadka, chroniona paproć — długosz królewski, który znany jest z niewielu stanowisk w całym kraju. Długosz królewski jest jedynym w Europie przedstawicielem bardzo starej geologicznie rodziny długoszowatych, której pierwsze formy istniały na Ziemi już w okresie węglowym, czyli około 250 milionów lat temu. Długosz królewski występuje w Polsce rzadko, głównie na Pomorzu Zachodnim, Wielkopolsce i Śląsku. W województwie opolskim w ostatnich latach został stwierdzony na 7 stanowiskach. Gatunek ten jest okazałą paprocią, jedną z najwyższych w Polsce, o bardzo charakterystycznym wyglądzie. Jego liście, wysokie od 60 do 150 cm, a czasem nawet do 480 cm, podwójnie pierzaste, są zróżnicowane na część dolną asymilacyjną i na górną zarodnikową, w stanie dojrzałym przybierającą barwę brunatną. Gatunek ten wystę-

glutinoso), Gewöhnliche Esche (*Fraxinus excelsior*), Gewöhnliche Hainbuche (*Carpinus betulus*) und die Stieleiche (*Quercus robur*). In dem nord-östlichen Teil der Gemeinde kommen an einigen Stellen Eichenwaldstreifen vor, in denen die Steineiche (*Quercus petraea*) dominiert. Auf dem Quellgebiet in der Gegend von Chronstau gibt es auch Erlenwaldstreifen.

In dem Wald bei Derschau wächst der seltene und geschützte Königsfarn (*Osmunda regalis*). Es gibt nur wenig Vorkommensorte dieser Farnart landesweit. Der Königsfarn ist der einzige in Europa Vertreter der sehr alten Familie der Rispernfarne. Die ersten Arten dieser Familie gab es schon in der Karbonzeit, ungefähr vor 250 Millionen Jahren. Der Königsfarn kommt in Polen selten vor, er ist vor allem in Westpommern, Großpolen und Schlesien anzutreffen. In der Oppelner Woiwodschaft hat man in den letzten Jahren sieben Vorkommensorte dieser Art markiert. Der Königsfarn ist ein prächtiger Farn, einer der größten in Polen. Er hat auch ein charakteristisches Aussehen. Seine doppelt gefiederte Blätter, werden von 60 bis 150 Zentimetern

W Natur- und landeskundliche Vorsüge

Walory przyrodniczo-krajobrazowe

puje na siedliskach wilgotnych, w obniżeniach terenowych, dolinach rzecznych i nad brzegami jezior. Obecnie coraz częściej spotykany jest w różnego rodzaju siedliskach zastępczych — w rowach melioracyjnych, na skraju podmokłych dróg leśnych, linii oddziałowych i wilgotnych zarośli. Po obniżeniu poziomu wód gruntowych, powodowanym najczęściej melioracją, gatunek ten najczęściej zanika z danego stanowiska. Rzadziej zdarza się, że długosz pozostaje na swym dawnym stanowisku, ale skupia się w zagłębieniach terenowych, a najczęściej w rowach melioracyjnych. Taki stan rzeczy ma miejsce również na stanowisku w gminie Chrzastowice. Baśniowe istnienie „kwiata paproci” wiąże się najprawdopodobniej również z tym gatunkiem, gdyż na dojrzewającej wczesnym latem części zarodnikonośnej liścia mają siadać masowo robaczki świętojańskie. Najprawdopodobniej zestawienie rzadkiej paproci, oświetlonej migoczącymi ognikami w letnią noc jest tak wielkim przeżyciem, że dało początek legendzie. Zróbmy więc wszystko aby i przyszłe pokolenia mogły cieszyć się widokiem „króla paproci”, a czasem nawet mogły zobaczyć jego kwiat.

W borze sosnowym koło Dębskiej Kuźni rośnie chroniony pomocnik baldaszkowy. Jest to jedno z niewielu miejsc występowania tego gatunku na Śląsku Opolskim. Natomiast w dąbrowach w okolicach Niwek i Dębskiej Kuźni występuje bardzo efektowna, objęta ochroną lilia złotogłów oraz storczyk podkolan biały. W lasach grądowych i łęgowych w okolicach Dębskiej Kuźni, Lędzin, Chrzastowic i Fالميrowic występują również inne, częściej spotykane gatunki chronione: kwitnący wczesną wiosną wawrzynek

groß - manchmal sogar bis 480 Zentimetern - sie bestehen aus zwei Teilen: dem unteren Assimilationsteil und dem oberen sporentragenden Teil, der im reifen Alter braun verfärbt. Diese Farnart gedeiht vor allem in feuchten Lebensräumen, in Depressionen, Flusstälern und Seeufergebieten. Heute ist diese Art oft in Ersatzlebensräumen anzutreffen, wie in Wassergräben, am Rande der feuchten Waldstrassen, Waldtrennstreifen und an feuchten Gehölzen. Aufgrund der Entwässerungsmaßnahmen der Gebiete, sind die Bestände des Königsfarns auf dem Rückzug. Seltener kommt es vor, dass der Königsfarn in der entwässerten Kulturlandschaft weiterhin gedeiht, doch dann verzieht er sich in Depressionen und Meliorationsgräben. Was auch in der Gemeinde Chronstau passiert.

Das Entstehen der märchenhaften „Farnblume” ist wahrscheinlich mit dieser Farnart verbunden. Da im Frühsommer, wenn der sporentragende Teil des Farns reift, sollen sich auf das Blatt massenweise die Johanniskäfer setzen. Wahrscheinlich ist dieser Anblick der beleuchteten Farnblätter in den Sommernächten so ein märchenhaftes Erlebnis, dass es den Ursprung einer Legende von der „Farnblume” gab. Deswegen sollten wir alles machen, damit auch die kommenden Generationen den Anblick des Farnkönigs genießen können und vielleicht auch seine märchenhafte „Blume” erblicken.

In dem Kiefernwald bei Dembiohammer wächst das geschützte Doldige Wintergrün (*Chimaphila umbellata*). Es ist einer der wenigen Vorkommensorte dieser Art im Oppelner Schlesien. Dagegen in den Eichenwäldern in der Gegend von Tempelhof und Dembiohammer

wilczelyko, kwitnące okazy bluszczu pospolitego — jednego z niewielu gatunków naszych rodzimych pnączy, storczyk kruszczyk szerokolistny, kopytnik pospolity, konwalia majowa i kalina koralowa. Natomiast w lesie koło Chrzastowic stwierdzono występowanie rzadkiej na Śląsku Opolskim czermieni błotnej.

W dolinie Jemielnicy oraz w okolicach Dąbrowic i Dańca wykształciły się interesujące zbiorowiska podmokłych łąk, w których stwierdzono występowanie chronionych i rzadkich gatunków roślin. Na tych łąkach na początku lata spotkać można czerwono kwitnącego, chronionego storczyka — kukulkę szerokolistną. Natomiast na podmokłych łąkach w okolicach Chrzastowic i Dąbrowic występuje kolejna rzadka paproć — nasięźrzał pospolity. Należy ona do bardzo starej geologicznie grupy paproci, która charakteryzuje się tym, że z krótkiego podziemnego kłącza wyrasta liść składający się z dwóch części — zielonej, asymilującej oraz zarodnikonośnej. Część asymilująca ma kształt normalnego liścia o niepodzielonej jajowatej blaszce, część zarodnikonośna ma natomiast kształt zbliżony do kłosa.

W Natur- und landeskundliche Vorzüge Waldory przyrodniczo-krajobrazowe

Na terenie gminy Chrzastowice występują również chronione i rzadkie gatunki grzybów. Wśród gatunków objętych ochroną ścisłą występują tu: purchawica olbrzymia zaliczana do grupy największych grzybów na świecie, stwierdzona na łące koło Dańca, szmaciak gałęzisty spotykany w suchych borach sosnowych w okolicach Niwek oraz sromotnik bezwstydny pojawiający się rzadko w lasach liściastych w okolicach Dębskiej Kuźni i Niwek. Rosną tu również grzyby rzadkie w skali kraju i regionu, objęte ochroną częściową. Do najciekawszych należy zaliczyć czarkę szkarłatną pojawiającą się w lasach i zaroślach liściastych na opadłych gałązkach drzew liściastych w okolicach Suchego Boru, Łędzin i Dańca, gwiazdosza potrójnego, którego owocniki o kształcie killkuramienniej gwiazdy spotykane są w lasach koło Suchego Boru oraz koralówkę czerwonowierzchołkową, która na Śląsku Opolskim nie była dotychczas notowana, a stwierdzona na terenie nieczynnego kamieniołomu bazaltu obok leśniczówki Kamionka.

sind die eindrucksvolle und geschützte Türkenbund-Lilie (*Lilium martagon*) und das Weiße Breitkölbchen (*Platanthera bifolia*) anzutreffen. In den Laubwäldern, Talniederungen und Quellbereichen in der Gegend von Dembiohammer, Lendzin, Chronstau und Falmirowitz kommen auch andere mehr bekannte und geschützte Arten vor: der am Frühlingsanfang blühende Gemeine Seidelbast (*Daphne mezereum*), die blühende Efeu (*Hedera helix*) - eine der wenigen einheimischen Kletterpflanzen; die Breitblättrige Stendelwurz (*Epipactis helleborine*), die Haselwurz (*Asarum europaeum*), das Maiglöckchen (*Convallaria majalis*) und der Gewöhnliche Schneeball (*Viburnum opulus*).

In dem Erlenwald bei Chronstau hat man den Vorkommensort der seltenen im Oppelner Schlesien Pflanze- Drachenwurz (*Calla palustris*) markiert.

In dem Himmelwitzer Flusstal und in der Gegend von Dombrowitz und Danietz entstanden interessante Sumpfwiesen. Auf ihren Gebiet wachsen geschützte und seltene Pflanzenarten. Auf diesen Wiesen kann man am Sommeranfang

das rot blühende und geschützte Breitblättrige Knabenkraut (*Dactylorhiza majalis*) antreffen. Dagegen auf den Sumpfwiesen in der Gegend von Chronstau und Dombrowitz kommt eine weitere Farnart vor- die Gewöhnliche Nattertunge (*Ophioglossum vulgatum*). Dieser Farn gehört zu einer alten geologisch Farnfamilie. Charakteristisch für diese Farnart ist, dass aus dem kurzen unterirdischen Teil seiner Sprossachse Blätter sich entwickeln, die aus zwei Teilen bestehen: dem grünen Assimilationsteil und dem sporentragenden Teil. Der Assimilationsteil hat die Form eines gewöhnlichen Blattes mit einer untrennbaren eiförmigen Blattspreite, dagegen der sporentragende Teil ähnelt in seiner Form einer Ähre.

Auf dem Gemeindegebiet von Chronstau kommen auch geschützte und seltene Pilzarten vor. Unter den streng geschützten Pilzarten kann man den Riesen Bovist (*Langermannia gigantea*) aufzählen, der zu den größten Pilzarten weltweit gehört. Dieser wurde auf einer Wiese bei Danietz gefunden. In den trockenen Kiefernwäldern in der Gegend von Tem-

pelhof kommt die Krause Glucke (*Sparassis crispa*) vor. In den Laubwäldern bei Dembioghammer und Tempelhof ist immer seltener die Gemeine Stinkmorchel (*Phallus impudicus*) anzutreffen.

In der Gemeinde wachsen auch Pilze, die teilweise geschützt sind und in der Region und sogar landesweit selten sind. Zu den interessantesten gehören: Scharlat-Kelchbecherling (*Sarcocypha coccinea*), der in den Laubwäldern, Laubgehölzen und

den gefallen Laubholzäcsten in der Gegend von Derschau, Lendzin und Danietz wächst; der Kragen-Erdstern (*Geastrum triplex*), dessen Fruchtkörper die Form eines mehrarmigen Sternes haben, diese Art kann man in den Wäldern von Derschau treffen; und der Korallen-Pilz (*Ramaria botrytis*), der bislang in der Oppelner Region noch nicht markiert wurde und erst vor kurzem auf dem Gebiet der ehemaligen Basaltgrube neben der Försterei „Kamionka“ gefunden wurde.

Świat zwierząt

Die Tierwelt

Świat zwierząt gminy Chrzastowice jest równie bogaty jak szata roślinna. Obok zwierząt pospolitych występuje tu wiele gatunków chronionych oraz rzadkich w skali regionu a nawet kraju.

Wśród zwierząt bezkręgowych na uwagę zasługuje rzadki gatunek chronionego pająka — tygrzyk paskowany. Jest to najbarwniejszy krajowy pająk, osiągający do 2 cm długości. Jego odwłok posiada naprzemiennie żółte i czarne paski. Występuje na wilgotnych ale nasłonecznionych łąkach w okolicach Chrzastowic, Dańca, Dębskiej Kuźni i Dąbrowic. Na obszarze tym występują również rzadkie i chronione gatunki owadów. Do objętych ochroną a stosunkowo często spotykanych należą biegacze: ogrodowy, wręgaty i granulowaty, spotykane na terenie całej gminy. W borach sosnowych występuje coraz rzadziej chrząszcz z rodziny kózkowatych o bardzo długich czułkach — tycz cieśla. Natomiast w lasach liściastych rzadko spotykany jest efektowny żuk — rohatyniec nosorożec, którego samce mają na czole duży, zakrzywiony róg. Dość pospolicie występują na terenie gminy chronione trzmiele. Najczęściej spotykany jest trzmiel ziemny, gnieźdzący się w norkach w ziemi lub różnego rodzaju szczelinach między kamieniami. W miejscach otwartych i nasłonecznionych spotkać można pazia królowej oraz mieniaka strużnika, jedne z najpiękniejszych i najefektowniej ubarwionych motyli

Die Tierwelt ist ebenso reich wie die Pflanzendecke. Neben üblichen Tierarten finden sich viele geschützte und landesweit seltene Arten.

Unter den Wirbellosen Tieren ist eine seltene, geschützte Spinnenart, die Zebraspinne (*Argyope bruennichi*) sehr beachtenswert. Diese hierzulande farbenprächtigste Spinne erreicht eine Länge von bis zu zwei Zentimetern. Ihr Abdomen weist wechselweise verteilte gelbe und schwarze Bänder auf. Diese Spinne lebt auf feuchten aber gut besonnten Wiesen in der Gegend von Chronstau, Danietz, Dembiohammer und Dombrowitz. Auf diesem Gebiet kommen auch seltene und geschützte Insektenarten vor. Zu den geschützten aber relativ häufig anzutreffenden Arten gehören die Laufkäfer: der Hügellaufkäfer (*Carabus hortensis*), die Körnerwarze (*C. cancellatus*) und der Körnige Laufkäfer (*C. granulatus*), die im gesamten Gemeindegebiet leben. In den Kiefernwäldern findet sich immer seltener eine Bockkäferart mit sehr langen Fühlern — der Baumschröter (*Acanthocinus aedilis*). Dagegen in den Laubwäldern lebt der relativ selten anzutreffender Nashornkäfer (*Oryctes nasicornis*), dessen Männlein einen großen, krummen Horn auf ihren Stirnen tragen. Gemeinhin kommen in der Gemeinde geschützte Hummeln vor. Besonders oft ist die Erdhummel (*Bombus terrestris*) anzutreffen, die in kleinen Erdhöhlen und Steinspalten nistet. An offenen und von der Sonne bestrahlten Stellen kann man dem Schwalbenschwanz (*Papilio machaon*) und dem Kleinen Schillerfalter (*Apatura ilia*)

*W*Natur- und landeskundliche Vorzüge *Walory przyrodniczo-krajobrazowe*

li krajowych. Z gromady mięczaków na obszarze gminy występuje tylko jeden gatunek chroniony – ślimak winniczek. Gatunek objęty ochroną gatunkową dopiero od 1995 r. Spotykany jest tu najczęściej w miejscach wilgotnych i zacienionych.

Grupa zwierząt kregowych posiada również swoich rzadkich przedstawicieli, których spotkać można na terenie gminy Chrzastowice. Występują tu liczne gatunki płazów, m.in.: traszka zwyczajna, żaba trawna, żaba wodna, ropucha szara, ropucha zielona oraz coraz rzadsza rzekotka drzewna. Płazy odbywają gody w stawach i drobnych zbiornikach znajdujących się na obszarze gminy. Spośród gromady gadów na terenie tym występują trzy gatunki jaszczurek: jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna i padalec zwyczajny. Spotkać tu można również węże — bardzo pożytecznego zaskrońca oraz jadowitą żmiję zygzakowatą. Z wielu gatunków ptaków lęgowych, spotykanych w tej gminie, do najbardziej interesujących zaliczyć należy bociana czarnego gnieźdzącego się w lesie koło Dębskiej Kuźni. W dolinie Jemielnicy mają swoje stanowiska lęgowe myszołów, kruk i dzięcioł czarny. W okolicach Falmirowic spotkać można zimorodka, jednego z najpiękniej ubarwionych naszych ptaków, zakładającego gniazda w wykopanych przez siebie głębokich norach nad brzegami wód. Na wilgotnych łąkach w okolicach Dańca i Dąbrowic występuje przepiórka oraz derkacz, gatunek zagrożony w skali światowej. Natomiast na suchych łąkach i nieużytkach występuje kląskawka

begegnen, den schönsten und farbenprächtigsten Schmetterlingen in Polen. In der Klasse der Weichtiere kommt auf dem Gemeindegebiet von Chronstau nur eine geschützte Art vor – die Weinbergschnecke (*Helix pomatia*). Diese Art steht aber erst seit 1995 unter Schutz.

Die Gruppe der Wirbeltiere hat auf dem Gemeindegebiet von Chronstau ebenfalls seltene Vertreter. Hier kommen zahlreiche Lurcharten vor, u.a.: der Wassermolch (*Triturus vulgaris*), der Grasfrosch (*Rana temporaria*), der Wasserfrosch (*Rana esculenta*), die Graukröte (*Bufo bufo*) sowie der immer seltenere Laubfrosch (*Hyla arborea*). Diese Lurche brüten in Teichen und kleinen Wasserbecken, die sich in der Gemeinde befinden. In der Klasse der Reptilien kommen in der Gemeinde drei Eidechsenarten vor: die Zauneidechse (*Lacerta agilis*), die vivipare Eidechse (*Lacerta vivipara*) und die Blindschleiche (*Anguis fragilis*). Man kann hier auch Schlangen antreffen: die sehr nützliche Ringelnatter (*Natrix natrix*) und die giftige Kreuzotter (*Vipera berus*). Unter den vielen Brutvogelarten, die in der Gemeinde leben, kann man unter den interessantesten den schwarzen Storch (*Ciconia nigra*) aufzählen, der im Wald bei Dembiohammer nistet. Im Himmelwitzer Flusstal haben ihre Bruststellen der Mäusebusard (*Buteo buteo*), der Rabe und der Schwarzspecht (*Dryocopus martius*). In der Gegend von Falmirowitz kann man dem Eisvogel (*Alcedo atthis*) begegnen, einem der farbenprächtigsten unter den einheimischen Vögel, der seine Nester in selbst ausgegrabenen tiefen Erdhöhlen am Wasserufer baut. Auf den Wiesen von Danietz und Dombrowitz kommen die Wachtel (*Coturnix*

oraz pokląskwa. W gminie Chrzastowice stwierdzono występowanie przedstawicieli 6 rzędów ssaków. Rząd owadożernych reprezentuje chroniony kret i ryjówka aksumitna, zamieszkujące wilgotne środowiska leśne. Do rzędu drapieżnych zaliczają się takie gatunki jak: lis, kuna leśna, borsuk oraz chroniona łasica. Wszystkie te gatunki są drapieżnikami i wywierają znaczący wpływ na populację innych grup zwierząt: ptaków i drobnych ssaków. Rząd zajączkowskich reprezentuje tylko jeden gatunek: zając szarak, którego coraz rzadziej spotyka się w krajobrazie otwartym. Najliczniejszym w gatunki rzędem są gryzonie. W lasach spotyka się takie gatunki jak nornica ruda czy mysz leśna. W suchych środowiskach spotkać można mysz polną. Dziki, sarna i jeleni należą do ostatniego rzędu ssaków — parzystokopytnych. Gatunki te spotyka się na obszarach leśnych gminy, na ogół nieznacznie. Występują tu również gatunki nietoperzy, z których najczęściej spotykanymi są: gacek brunatny i mopek, który posiada najciemniejsze ubarwienie ze wszystkich naszych nietoperzy.

co turnix) und der Wachtelkönig (*Crex crex*) vor, eine weltweit geförderte Vogelart. Dagegen auf den trockenen Wiesen und Brachfeldern leben das Schwarzkelchen (*Saxicola torquata*) und das Braunkelchen (*Saxicola rubetra*).

Auf dem Gemeindegebiet von Chronstau treten sechs Familien der Säugetiere auf. Die Insekten- oder Kerbtierfresser (*Insectivora*) repräsentieren in unserer Gemeinde der geschützte Europäische Maulwurf (*Talpa europaea*) und die Waldspitzmaus (*Sorex araneus*). Sie leben in der feuchten Waldumgebung. Die Familie der Raubtiere (*Carnivora*) vertreten in unserer Gemeinde: der Fuchs (*Vulpes vulpes*), die Baum- oder Edelmarder (*Martes martes*), die Europäische Dachse (*Meles meles*) und das geschützte Mauswiesel (*Mustela nivalis*). All diese Arten gehören zu der Familie der Raubtiere und haben einen großen Einfluss auf die Population der anderen Tierarten wie: Vögel und kleinere Säugetiere. Die Hasenfamilie vertritt in unserer Gemeinde nur eine Art: die Europäische Feldhasen (*Lepus europaeus*), die man immer seltener in der natürlichen Kulturlandschaft trifft.

Zu der zahlreichsten an Arten Familie gehören die Nagetiere (*Rodentia*). In den Wäldern trifft man solche Arten wie die Waldwühlmaus (*Clethrionomus glareolus*) und die Waldmaus (*Apodemus flavicollis*). Das Wildschwein, das Reh und der Hirsch gehören zu der letzten Familie der Säugetiere- zu den Paarhufer. Diese Tierarten kann man vereinzelt in den Wäldern der Gemeinde treffen. Man kann hier auch Fledermäuse antreffen: den Abendsegler (*Plecotus auritus*) und die Mopsfledermaus (*Barbastella barbastellus*), die unter allen unseren Fledermäusen die dunkelste Färbung hat.

Województwo Natur- und landeskundliche Vorzüge Województwo przyrodniczo-krajobrazowe

Ochrona przyrody

Przyroda gminy Chrzastowice obfituje w osobiowości flory i fauny. Dlatego też najcenniejsze, najlepiej zachowane jej fragmenty powinny zostać objęte ochroną prawną. Podkreślenia wymaga fakt, że wszystkie obszary leśne gminy zostały objęte przez Wojewodę Opolskiego ochroną prawną o statusie Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie. W okolicach Dębskiej Kuźni został utworzony użytek ekologiczny „Torfowisko Dębska Kuźnia”, którego przedmiotem ochrony jest śródleśny, podmokły nieużytek z interesującymi zbiorowiskami roślinnymi w trakcie naturalnej sukcesji. Jest to miejsce bytowania i żerowania bociana czarnego. Również w okolicach Dębskiej Kuźni proponuje się utworzenie rezerwatu przyrody „Srebrne Źródło”. Projektowany leśny rezerwat częściowy „Srebrne Źródło” o powierzchni około 23 ha obejmuje fragment kompleksu leśnego leżącego w dolinie rzeki Jemielnicy. Wykształciły się tu płaty bardzo dobrze wykształconych zbiorowisk leśnych, głównie łęgowych i grądowych. Są to: łęg wiązowo-jesionowy, łęg jesionowo-olszowy i grąd subkontynentalny. Jest to jedno z niewielu miejsc występowania tak dobrze wykształconych fragmentów lasów liściastych na tym terenie. W północnej części projektowanego rezerwatu, znajduje się znacznych rozmiarów tzw. Srebrne Źródło, na którego brzegach wykształciły się płaty górskiego zespołu z dominacją lepiężnika białego. Znajduje się tu także jedyne na

Der Umweltschutz

Die Natur der Gemeinde Chronstau ist reich an Seltenheiten von Fauna und Flora. Deshalb sollten ihre kostbarste und besterhaltene Teile unter Rechtsschutz stehen. Zu betonen ist, dass sämtliche Wäldergebiete der Gemeinde vom Oppelner Woiwoden unter Rechtsschutz gestellt wurden als „Schutzgebiet der Waldlandschaft Stobrawa-Turawa“. In der Gegend von Dembiohammer entstand eine ökologische Nutzfläche, der sogenannte „Torfmoor Dembiohammer“. Dort wird mitten im Wald ein Sumfgebiet mit interessanten Pflanzengesellschaften geschützt, die in natürlicher Nachfolge vorkommen. Es ist ein Ort, wo man den schwarzen Storch beim haschten treffen kann. In der Gegend von Dembiohammer ist ein Naturschutzgebiet, die sogenannte „Silberquelle“ geplant. Das Naturschutzgebiet soll die Fläche von 23 ha haben, dazu gehört auch ein Waldgebiet im Himmelwitzer Flusstal. Hier haben sich auch sehr gut die Waldgesellschaften entwickelt, vor allem Laubwäldern und Quellwaldbestände: Stieleichen- Ulmenwald (*Ficario ulmetum minoris*), Erlen- Eschewälder der Tälneriederungen und der Quellbereiche (*Fraxino-Alnetum*) und Winterlinde-Hainbuchenwald (*Tilio cordatae-Carpinetum betuli*). Es ist einer der wenigen Orte in dieser Region, wo so gut entwickelte Laubwaldstreifen vorkommen. In dem nördlichen Teil des geplanten Naturschutzgebietes gibt es ein Quellgebiet, die sogenannte „Silberquelle“. Am Uferande dieses Quellbestandes entwickelte sich ein Gebirgstreifen mit der Weißen Pestwurz (*Petasites albus*). Dort ist auch der einzige in der Oppelner Woiwodschaft natürliche Vorkommensort

W Natur- und landeskundliche Vorzüge Walory przyrodniczo-krajobrazowe

der Gemeinen Eibe (*Taxus baccata*). Man kann hier auch andere geschützte und seltene Pflanzenarten finden wie z.B.: die Gemeine Seidelbast (*Daphne mezereum*), die blühende Eufeu (*Hedera helix*), die Breiblättrige Stendelwurz (*Epipactis helleborine*), die Schwarze Johannisbeere (*Ribes nigrum*), die Haselwurz (*Asarum europaeum*), das Laubkraut (*Galium odoratum*), die Zahnwurz (*Dentaria enneaphyllos*), die Zwiebel-Zahnwurz (*Dentaria bulbifera*), die Schuppen-

terenie województwa opolskiego stanowisko cisa pospolitego w jego naturalnym siedlisku. Występują tu również inne chronione i rzadkie gatunki roślin, np.: wawrzynek wilczczyko, kwitnące okazy bluszczu pospolitego, kruszczyk szerokolistny, porzeczka czarna, kopytnik pospolity, przytulia wonna, żywiec dziewięciolistny, żywiec cebulkowy, łuskiewnik różowy i przylaszczka pospolita. Warto również dodać, że obszar ten, ze względu na znaczne wartości krajobrazowe, już przed II wojną światową był chroniony na prawach rezerwatu.

W okolicach Dębina znajduje się projektowany użytek ekologiczny obejmujący niewielki fragment lasu łęgowego ze stanowiskiem pióropusznika strusiego, gatunku paproci objętego ochroną prawną, znanego w naszym regionie tylko z trzech stanowisk. Godne ochrony są również podmokłe łąki w okolicach Dańca, Dębskiej Kuźni i Dąbrowic, w których występuje wiele chronionych i rzadkich gatunków roślin. Najciekawsze z nich to: kukulka szerokolistna, bobrek trójlistkowy, siedmiopalcznik błotny, ostrożeń łąkowy i welnianka wąskolistna.

Na terenie gminy Chrzastowice rosną również sędziwe drzewa, chronione jako pomniki przyrody. Są to okazałych rozmiarów dęby szypułkowe koło Suchego Boru, Chrzastowic i Łędzin, sosny zwyczajne koło Dębskiej Kuźni i Dańca, buk zwyczajny koło Dębskiej Kuźni oraz sosna wejmutka koło Dąbrowic. We wschodniej części Dębina znajduje się malownicza aleja dębowa, która objęta została jako pomnik przyrody.

wurz (*Lathraea squamaria*) und das Dreilappiges Leberblümchen (*Hepatica nobilis*).

Es ist auch wichtig zu betonen, dass dieses Gebiet aufgrund seines landschaftlichen Wertes bereits vor dem II. Weltkrieg als Naturschutzgebiet unter Rechtsschutz stand.

In der Gegend von Dembio wird auch eine ökologische Nutzfläche geplant, die einen Laubwaldstreifen beinhaltet, in dem der Europäische Straußenfarn (*Matteucia struthiopteris*) gedeiht. Der Europäische Straußenfarn gehört zu einer unter Rechtsschutz stehenden Farnart, die in unserer Region nur drei Vorkommensorte aufweist. Unter Schutz sollten auch die feuchten Wiesen in der Gegend von Danietz, Dembiohammer und Domrowitz stehen, da auf ihrem Gebiet viele geschützte und seltene Pflanzenarten wachsen. Zu den interessantesten gehören: das Breitblättrige Knabenkraut (*Dactylorhiza majalis*), Dreidättriger Bitterklee (*Menyanthes trifoliata*), das Sumpf-Fingerkraut (*Comarum palustre*), die Wiesen-Kratzdistel (*Cirsium rivulare*) und das Schmalblättrige Wollgras (*Eriophorum angustifolium*).

Die Gemeinde Chronstau ist darüberhinaus reich an Naturdenkmälern wie alte Bäume. Dazu gehören: die große Stieleiche, die man in der Gegend von Derschau, Chronstau und Lendzin treffen kann; die Kiefer, die man bei Dembiohammer und Danietz findet; die Rotbuche, die man bei Dembiohammer antrifft und die Weymouthskiefer bei Dombrowitz. In dem östlichen Teil von Dembio befindet sich eine malerische Eichenallee, die als Denkmal der Natur unter Schutz steht.

Kultur, Sport, Touristik und Erholung Kultura, sport, turystyka i rekreacja

Kultura i rekreacja — dawniej Kultur und Erholung — Früher

Życie w śląskich wioskach było w dawnych czasach wypełnione pracą od rana do nocy. Mało czasu pozostawało ludziom na rozrywkę. Mężczyźni po pracy odpoczywali w gospodzie, grali w popularnego szkata. Kobiety spotykały się przy modlitwie, przy wspólnym skubaniu pierza, zakończonym „Federnballem” z kołaczem i kawą. Wielkim wydarzeniem na wsi było świniobicie. Wellfleisch, krupnioki, zemłotki to do dziś przysmaki śląskich stołów.

Największą atrakcją na wsi były wesela. Przed każdym weselem urządzano — i tak dzieje się do dziś — malowniczy i wesoły „Polterabend”.

Zgodnie z tradycją, na wiejskie wesela pod wieczór przychodzili wszyscy, jedni by postać z boku, popatrzeć przez okno, inni, by się zabawić. Ciekawostką jest, że po godzinie 18.00 nie zaproszeni goście mogli wraz z weselnikami przetańczyć co drugi zagrany utwór.

Ludzie chętnie śpiewali, grali na instrumentach, zwłaszcza na akordeonie i trąbce. Amatorskie teatry z Chrzastowic, Suchego Boru i Falmirowic grywały spektakle w gospodzie Linkerta (dzisiejszy dom towarowy GS w Chrzastowicach). Do historii przeszło przedstawienie „Wilhelma Tella” wykonane w plenerze – w Kamionkach między Falmirowicami a Suchym Borem.

Po I wojnie światowej modne stało się żyźniarstwo. Ślizgano się na stawie Linkerta, kanale kolejowym, na rzekach i stawach.

Früher haben die Einwohner der schlesischen Dörfer von früh morgens bis spät Abends nur gearbeitet. Es blieb nur wenig Freizeit übrig. Die Männer verbrachten ihre Freizeit meistens in den Gasthäusern, wo sie Skat spielten. Die Frauen haben sich beim gemeinsamen Gebet und beim Federschleissen getroffen. Das Federschleissen endete mit dem sogenannten „Federball“, beim Kaffee und Kuchen. Ein großes Ereignis im Dorf war immer das Schweineschlachten. Das sogenannte Wellfleisch, die Blutwurst und die Semmelwurts gehören bis heute zu den Delikatessen der schlesischen Küche.

Eine Hochzeit war stets ein großes Fest im Dorf. Vor jeder Hochzeit — so ist es bis heute geblieben — wird ein Polterabend veranstaltet.

Der Tradition gemäß sind zu jeder Hochzeit in den Abendstunden die Einwohner des ganzen Dorfes gekommen. Einige beobachteten das Treiben, andere wiederum machten mit. Denn nach 18 Uhr durften die nicht geladenen Gäste gemeinsam mit den Hochzeitsgästen jedes zweite Stück tanzen.

Die Dorfeinwohner haben gerne gesungen und Instrumente wie Ziehharmonika oder Trompete gespielt. Das Amateurtheater aus Chronstau, Derschau und Falmirowitz führte seine Theaterstücke im Gasthaus von Linkert auf. Heute befindet sich an dieser Stelle das Kaufhaus der Handelsgenossenschaft in Chronstau. Unvergesslich blieb die Freilichtaufführung des Stücks „Wilhelm Tell“ — als

Wesele z początku XX wieku.

Warsztat w Dębskiej Kuźni z XVIII wieku, istniejący do dziś.

Kultur, Sport, Touristik und Erholung

Kultura, sport, turystyka i rekreacja

Na sali u Linkerta dzieci ćwiczyły na poręczach, koniu z łękami, macie. Na łąkach trenowano piłkę nożną. W szkole grano najczęściej w palanta i dwa ognie.

W lasach między Dębską Kuźnią a Pustkowie na wzgórzach morenowych, stworzonych przez lodowiec, istniał tor saneczkowy i trasa narciarska. Organizowano tam kuligi i zawody.

Tradycją przekazywaną od pokoleń jest skrobanie wielkanocnych kroszonek. Ten element kultury ludowej pielęgnuje prawie każda rodzina aż po dzień dzisiejszy.

Żniwniak ze mszą świętą i pochodem, tańcami dziewcząt w ludowych strojach i wieczorną zabawą, mieszkańcy naszych wsi kultywują od czasów Fryderyka Wielkiego.

Zimą spędzano zawsze „berami”. Także ten zwyczaj utrzymał się we wszystkich sołectwach naszej gminy. Każde „bery” kończyły się w karczmie wspólną zabawą wiejską. Najczęściej tę imprezę organizowali strażacy, ale brała w niej udział zawsze cała wieś.

Bühne diente der Steinbruch zwischen Falmirowitz und Derschau.

Nach dem I. Weltkrieg war der Eislauf sehr modern. Schlittschuh lief man auf dem Linkertteich, dem Bahngraben und den naheliegenden Flüssen und Teichen.

Im Saal von Linkert haben Kinder auf den Barren, Turnpferd und der Matte geübt. Fußball haben die Jungs auf den Wiesen gespielt. In der Schule spielten die Kinder meistens Schlagball.

In den Wäldern zwischen Dembiohammer und Pustkow auf den Gletschermoränen gab es eine Schlitten- und Schibahn. Man hat auch Schlittenfahrten und Wettbewerbe veranstaltet.

Das Ostereierkratzen ist eine Tradition, die von Geschlecht zu Geschlecht weitergegeben wird. Bis heute wird diese Tradition fast in jeder Familie gepflegt.

Das Erntedankfest, mit einem feierlichen Gottesdienst, einem bunten Umzug, Tanzvorführungen der Mädchen in Trachten und einem Tanzabend für alle Dorfeinwohner, wird bereits seit den Zeiten des Friedrich des Großen gefeiert.

Der Winter wurde immer mit dem Bärenreiben vertrieben. Auch diese Volkstradition ist heute noch in allen Gemeindedörfern lebendig. Jedes Bärenreiben endete mit einem Tanzvergnügen. Das Bärenreiben haben meistens die Feuerwehrmänner veranstaltet und durchgeführt, beteiligt daran war jedoch das ganze Dorf.

Kultur, Sport, Touristik und Erholung Kultura, sport, turystyka i rekreacja

– *dzisiaj*

Potrzeby kulturalne mieszkańców gminy starają się zapewnić Gminna Biblioteka Publiczna, kluby i świetlice. Gminna Biblioteka Publiczna w Chrzastowicach posiada swoją filię w Publicznej Szkole Podstawowej w Dańcu. Księgozbiór GBP wraz z filią liczy ok. 16 000 pozycji. Na księgozbiór składa się również literatura obcojęzyczna, głównie niemiecka.

Biblioteka posiada zarejestrowanych ponad 350-ciu czytelników. Rocznie notuje się 2 700 odwiedzin i ok. 2 900 wypożyczeń.

Gminna Biblioteka jest organizatorem wielu imprez kulturalnych, a mianowicie:

- Jasełka (grudzień, styczeń)
- Konkurs Kroszonkarski (okres wielkanocny)
- Wakacje z książką (lipiec, sierpień)
- Konkurs „Mówię Gwarą Śląską” (październik)
- Spotkania autorskie (październik)

W GBP mieści się również Punkt Informacji Europejskiej, utworzony w 2000 roku jako pierwszy w województwie opolskim oraz Ikonka.

Atrakcją gminy jest Izba Muzealna założona przez Konrada Mientusa. Znajduje się ona na piętrze danieckiego klubu. Bramy tej kulturalnej placówki otworzyły się w 1978 roku. Na podstawie ksiąg tam wyłożonych Daniecką Izbę Muzealną odwiedziło już 23 tysiące ludzi. Nauczyciele, zainspirowani przykładem Konrada Mientusa, zaczęli podobne izby urządzać w szkołach Opolszczyzny. Zwiedzały ją goście z Niemiec, Anglii, Francji, Szwajcarii, Rosji, Litwy, Łotwy, Włoch, Węgier i USA. Razem

– *heute*

Die kulturellen Bedürfnisse der Einwohner befriedigen in unserer Gemeinde die öffentliche Gemeindebibliothek, Kulturräume und Dorfkubs. Die öffentliche Gemeindebibliothek in Chronstau hat ihre Filiale in der Grundschule in Danietz. Die Büchersammlung der öffentlichen Gemeindebibliothek zählt, gemeinsam mit ihrer Filiale, 16 Tausend Bücherexemplare. Unter den Büchern befinden sich auch viele fremdsprachige Bücher, vorwiegend Deutschsprachige.

Die öffentliche Gemeindebibliothek hat 350 eingeschriebene Leser. Diese besuchen die Bibliotheken insgesamt 2700 Mal im Jahr und leihen 2900 Bücher aus.

Die öffentliche Gemeindebibliothek organisiert folgende Kulturveranstaltungen:

- Weihnachtsspiele (im Dezember und Januar)
- Wettbewerb im Ostereierkratzen (zu Ostern)
- Sommerferien mit dem Buch (Juli, August)
- Wettbewerb „Ich spreche die Oberschlesische Mundart“ (Oktober)
- Treffen mit Buchautoren (Oktober)

Im Gebäude der öffentlichen Gemeindebibliothek in Chronstau befindet sich die Europäische Infostelle, die als erste in der Opelpner Woiwodschaft im Jahre 2000 gegründet wurde und die „IKONKA“.

Zur Attraktion in der Gemeinde gehört die Heimatstube von Konrad Mientus.

Im ersten Stock des Danietzer Dorfkubs befindet sich das kleine Dorfmuseum. Die

ze zwiedzającymi przybywa również i ekspozatów. Jest już ich ponad 500. Goście zachwycają się dziedzictwem naszych ojców, zgromadzonych tu z petyzmem i przedstawionych w działach: historia OSP Daniec, stary sprzęt rolniczy, sprzęty gospodarstwa domowego, narzędzia starych rzemieślników, stroje starzyków, stara porcelana, zabytki sakralne, instrumenty muzyczne, militaria.

Jest i kącik egzotyczny, gdzie przechowuje się pamiątki ks. Gintra Rychlikowskiego z Dańca z jego misji w Peru i brata Norberta Kleinerta z Antonioiwa z pracy w winnicy Pańskiej w Ziemi Świętej.

Osobny kącik eksponuje sztukę odlewniczą: ogrodzenia nagrobne, epitafia hutników ozimeckich z XIX wieku.

Są tu monografie Dańca; ludowej kapeli Filów, danieckiej OSP. Na ścianie rozmieszczono stare monografie i mapy. Znajdują się tu ekspozaty z epoki kamienia łupanego. Daniecka Izba Muzealna jest otwarta dla tych, którzy pragną poznać przeszłość naszej pięknej ziemi.

W prawie każdej miejscowości gminy Chrzastowice znajdują się kluby lub świetlice. W miejscach tych skupia się życie kulturalne mieszkańców, prowadzone są zajęcia opiekuńczo-wychowawcze, zajęcia wakacyjne, odbywają się zebrania Rad Sołeckich, Ochotniczych Straży Pożarnych. Od początku lat 90-tych na terenie gminy funkcjonują Koła Towarzystwa Społeczno Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim oraz Związek Młodzieży Mniejszości Niemieckiej. Działacze mniejszości organizują kursy językowe, pielegnują niemieckie

Heimatstube wurde 1978 eröffnet. Anhand des ausgelegten Gästebuches haben die Heimatstube 23 Tausend Menschen besucht. Viele Lehrer die von der Idee des Heimatliebhabers Konrad Mientus begeistert waren, haben auch in ihren Schulen ähnliche Heimatstuben eingerichtet. Die Räume der Heimatstube betreten schon Gäste aus Deutschland, England, Frankreich, der Schweiz, Russland, Litauen, Lettland, Italien, Ungarn und den USA. Mit der Gästezahl steigt auch die Zahl der Exponate. Es werden bereits über 500 Exponate ausgestellt. Die Gäste bezaubert das Erbe unserer Vorfahren, das hier mit großer Pietät bewahrt und ausgestellt wird. Hier findet man eine Ausstellung über die Geschichte der Freiwilligen Feuerwehr in Danietz, alte landwirtschaftliche Geräte, Haushaltsgeräte, Werkzeug der alten Handwerker, alte Trachten, Porzellan, Denkmäler der Sakralkunst, Musikinstrumente und Militaria.

In der Heimatstube gibt es auch eine exotische Ecke, wo Andenken von zwei Geistlichen bewahrt werden: Schätze aus Peru des Pfarrers Ginter Rychlikowski, und des Bruders Norbert Kleinert aus Antonia. Der Zweite diente dem Gott in dem Heiligen Land.

In einem Eckchen der Stube befinden sich Eisenkunstexponate wie Grabeinfassungen oder Grabschriften, die die Hüttenarbeiter in Malapane im 19. Jh. gegossen haben.

In der Heimatstube gibt es auch Einzeldarstellungen von Danietz, der Danietzer Dorfkapelle der Familie Filla und eine ausführliche Monographie der Freiwilligen Feuerwehr in Danietz. Die Wände der Stube schmücken alte

Kultur, Sport, Touristik und Erholung Kultura, sport, turystyka i rekreacja

tradycje, a wspólnie z miejscowymi szkołami, strażakami, kościołem współorganizują festyny i doroczne uroczystości: Mikołaja, Dzień Matki, Dzień Dziecka, żniwniak, itp.

Urząd Gminy jest organizatorem dwóch cyklicznych imprez kulturalnych:

- Dni Gminy Chrzastowice, które organizowane są co roku w innej miejscowości gminy;

- Przeglądu Dziecięcych Zespołów Artystycznych — MOTYLE, który jest prezentacją dorobku artystycznego dzieci przedszkolnych, szkolnych i gimnazjalnych naszej gminy. Co roku odbywa się pod innym hasłem. Towarzyszy mu konkurs na najładniejszego motyla. Występy artystyczne jak i motyle są tematycznie związane z hasłem imprezy.

Rady Sołeckie oraz stowarzyszenia działające na terenie naszej gminy (OSP, LZS i DFK) są organizatorami takich imprez kulturalnych jak:

- wodzenie niedźwiedzia
- lokalnych oraz gminnych dożynek
- letnich festynów
- licznych spotkań okolicznościowych np.: spotkania bożonarodzeniowe, mikołajkowe, Dzień Dziadka, Babci, Matki, Ojca, Dziecka.

W licznych wydarzeniach kulturalnych ściśle uczestniczą placówki oświatowe działające na terenie gminy. To głównie one są organizatorami takich imprez kulturalnych jak: święto wiosny połączone z topieniem marzanny, obchody nocy świętojańskiej, święto pieczonego ziemniaka, walentynki, halloween,

Bilder und Landkarten. Hier findet man auch archäologische Funde aus Danietz.

Die Heimatstube ist für alle offen, die gerne die Geschichte ihrer Vorfahren und von Danietz kennen lernen möchten.

Fast in jedem Ort der Gemeinde gibt es einen Dorflklub oder Kulturräume. Dort konzentriert sich das kulturelle Leben der Einwohner. Es werden dort Erziehungs- und Betreuungsstunden und Sommerunterricht angeboten. In den Dorfsklubs und Kulturräumen veranstalten die Dorfräte und Feuerwehrmänner ihre Sitzungen.

Seit dem Anfang der neunziger Jahre sind in der Gemeinde auch Freundschaftskreise und der Bund der Jugend, der Sozial-Kulturellen Gesellschaft der Deutschen Minderheit aktiv. Die Mitglieder der Deutschen Minderheit veranstalten Deutschkurse, pflegen die deutschen Bräuche und Traditionen, gründen in den Dörfern Chöre, Tanzgruppen und Orchester. Sie veranstalten gemeinsam mit den hiesigen Schulen, Feuerwehrleuten und Pfarrgemeinden Feste und alljährliche Veranstaltungen wie: Nikolausfest, Muttertag, Kindertag, Erntedankfest u.ä.

Das Gemeindeamt veranstaltet zwei alljährliche Veranstaltungen:

- „Die Tage der Gemeinde Chronstau“ ein Fest, das jedes Jahr in einem anderen Gemeindedorf veranstaltet wird.

- Festival der Kunst für Kindergruppen – MOTYLE, es ist eine Leistungsschau im Bereich der Kultur und Kunst für Kinder der Kindergärten, Grundschulen und der Gymnasien. Jedes Jahr hat das Festival ein

anderes Motto. Es wird auch der schönste Schmetterling (Künstler) ausgewählt. Die Vorführungen sind nach dem Motto vorbereitet.

Die Dorfräte und Vereine, die in der Gemeinde aktiv sind (wie die Freiwillige Feuerwehr, der Volkssportverein und der Deutsche Freundschaftskreis), organisieren folgende Veranstaltungen:

- Bärenreiben
- Sommerfeste
- Treffen wie: Weihnachtstreffen, Nikolausfest, Opa- und Omatag, Vater- und Muttertag, und Kindertag
- Das Gemeinde- und Dorferntedankfest.

Bei der Organisation der kulturellen Veranstaltungen arbeiten auch viele Kultureinrichtungen in der Gemeinde zusammen. Sie veranstalten: das Frühlingsfest mit der soge-

Kultur, Sport, Touristik und Erholung *Kultura, sport, turystyka i rekreacja*

spotkań z okazji świąt Wielkiej Nocy i Bożego Narodzenia.

Na terenie gminy działają zespoły artystyczne skupione wokół szkół i działających tu organizacji.

W gminie Chrzastowice mieszkają i tworzą uznani malarze, graficy, muzycy, fotograficy, sportowcy, publicyści, naukowcy, filmowcy, animatorzy kultury, artyści ludowi.

Ich dzieła bywają prezentowane nie tylko w województwie opolskim, ale w całym kraju i na Zachodzie.

nannten „Marzanna“, einer Strohuppe die den Winter symbolisiert, die Johannismacht, das Kartoffelfest, den Valentinstag, Halloween, Oster- und Weihnachtstreffen.

In der Gemeinde sind Musikgruppen, die an den Schulen oder Gessellschaftsorganisationen tätig sind, sehr aktiv. In der Gemeinde leben und schaffen bekannte Maler, Graphiker, Musiker, Kunstphotographen, Sportler, Publizisten, Wissenschaftler, Filmemacher, Kulturleute und Volkskünstler. Ihre Werke werden nicht nur in der Oppelner Woiwodschaft präsentiert, sondern polenweit und im Ausland.

Kultur, Sport, Touristik und Erholung *Kultura, sport, turystyka i rekreacja*

Dziedzictwo kultury

W rejestrze zabytków województwa opolskiego ujęte są dwa obiekty zabytkowe położone na terenie gminy: pałac (obecnie Ośrodek Resocjalizacji MONAR) w Zbiczku pochodzący z 1930 roku oraz park pałacowy. W ewidencji zabytków prowadzonej przez Wójta Gminy figuruje 108 zabytków oraz 11 pomników.

Im Verzeichnis der Kulturdenkmäler der Oppelner Woiwodschaft werden zwei Denkmäler aufgezählt, die sich in der Gemeinde Chronstau befinden: das Schloss in Zbitzko (wo sich das Resozialisierungszentrum MONAR befindet) aus dem Jahre 1930 und der Schlosspark. Im Verzeichnis der Kulturgüter, das der Gemeindevorsteher führt, werden 108 Denkmäler aufgezählt. Im Verzeichnis der Denkmäler, das der Gemeindevorsteher führt, befinden sich 11 Objekte.

Sport i rekreacja

Na terenie gminy działają w miejscowościach Chrząstowice, Daniec i Dębska Kuźnia „Ludowe Zespoły Sportowe”.

Kluby te, z uwagi na to, że prowadzą rozgrywki w piłce nożnej są członkiem Okręgowego Związku Piłki Nożnej w Opolu i wypełniają swoje zadania statutowe na terenie naszej gminy poprzez:

- programowanie, upowszechnianie i rozwijanie rekreacji fizycznej, sportu, turystyki, a także innych form aktywnego wypoczynku
- popularyzację kultury zdrowotnej i fizycznej
- popularyzację higienicznego trybu życia

Urząd Gminy przystąpił do cyklicznej ogólnopolskiej imprezy, która co roku odbywa się w ostatnią sobotę maja pod nazwą „Sportowy Turniej Miast i Wsi”. W impre-

Sport und Erholung

In der Gemeinde sind Volkssportvereine tätig und zwar in den Dörfern: Chronstau, Danietz und Dembiohammer.

Die Vereine, die auch Fußballspiele veranstalteten sind Mitglieder des Oppelner Bezirksfußballverbandes. So führen sie auch die Satzungsaufgaben des Verbandes in unserer Gemeinde aus:

- Gestaltung, Verbreitung und Entwicklung der Erholung, des Sports und anderer Formen der aktiven Erholung;
- Verbreitung der Körper- und Sportkultur;
- Verbreitung des gesunden Lebensstils

Das Gemeindeamt nimmt auch an der alljährlichen polenweiten Veranstaltung, die jeweils am letzten Samstag im Mai veranstaltet wird. Sie heißt „Sportturnier der Städte und Dörfer“. An dieser Veranstaltung nehmen vor allem Schüler der Grundschulen, der Gym-

LZS Chrząstowice

2658

LZS Daniec

LZS Dębska Kuźnia

zie głównie bierze udział młodzież szkolna, gimnazjalna i przedszkolna. Ponadto Urząd Gminy jest współorganizatorem turnieju piłkarskiego „O Puchar Wójta Gminy Chrzastowice”, który towarzyszy rozgrywkom naszego Zrzeszenia LZS.

Gmina nasza ściśle współpracuje z LKS „Ziemia Opolska” i jest współorganizatorem dorocznych imprez sportowych takich jak:

- Ogólnopolski Przełaj Kolarski — Falmirowice, organizowany w miesiącu lutym
- Ogólnopolski Wyścig Kolarski „O Puchar Wójta Gminy Chrzastowice”, który odbywa się w miesiącu kwietniu w miejscowości Dębie z udziałem ok. 300 kolarzy
- Ogólnopolski Wyścig Kolarski „Memoriał Joachima Halupczoka”

To dzięki temu, że na terenie naszej gminy mieszka trener kolarstwa Pan Marian Staniszewski, działający w LKS „Ziemia Opolska” gmina może pochwalić się takimi sławami jak: Benedykt Kocot, Edward Barcik i Joachim Halupczok.

Edward Barcik z Chrzastowic na XX Igrzyskach Olimpijskich w Monachium w roku 1972 wraz z Lisem, Szurkowskim i Szozdą zdobył srebro. Był to pierwszy medal olimpijski w historii Opolszczyzny.

Benedykt Kocot, kolega Barcika z tej samej wsi, a nawet z tej samej ulicy, to zdobywca brązowego medalu w tandemach na XX Igrzyskach Olimpijskich w Monachium oraz złoty medalista Mistrzostw Polski. W 1976 roku na Mistrzostwach Świata w Manteroni di Lecce Kocot razem z Kotlińskim udowodnił, że stanowią najlepszy tandem na świe-

nasien und der Kindergärten teil. Außerdem ist das Gemeindeamt der Mitorganisator des Fußballturniers „Um den Pokal des Chronstauer Gemeindevorstehers“. Dieser Wettbewerb begleitet die Wettkämpfe der Volkssportvereine.

Die Gemeinde arbeitet auch eng mit dem Volkssportklub „Ziemia Opolska“ („Das Oppelner Land“) zusammen und ist Mitorganisator folgender alljährlicher Sportveranstaltungen:

- Gesamtpolnisches Crossrennen-Falmirowitz, im Februar
- Gesamtpolnisches Radrennen „Um den Pokal des Chronstauer Gemeindevorstehers“, im April in Dembio. An dem Rennen nehmen ca. 300 Radfahrer teil
- Gesamtpolnisches Radrennen „Memorial von Joachim Halupczok“

Die Gemeinde kann dank ihres Trainers Marian Staniszewski, der im Volkssportklub „Ziemia Opolska“ aktiv ist, stolzauf Namen wie: Benedykt Kocot, Edward Barcik und Joachim Halupczok sein.

Edward Bercik aus Chronstau hat bei den XX. Olympischen Spielen in München im Jahre 1972 gemeinsam mit seinen Teamkollegen Lis, Szurkowski und Szozda die Silbermedaille gewonnen. Es war die erste Olympiamedaille in der Geschichte der Oppelner Region.

Benedykt Kocot, ein Freund von Barcik aus Chronstau, beide lebten in der gleichen Straße, hat die Bronzemedaille auf seinem Tandem eben bei den XX. Olympischen Spielen in München gewonnen. Er war damals Polenmeister.

Kultur, Sport, Touristik und Erholung Kultura, sport, turystyka i rekreacja

cie. Obaj po zakończeniu kariery sportowej pracowali jako trenerzy i koordynatorzy LKS „Ziemia Opolska”. Mieszkają na stałe w Niemczech.

Trzecim mistrzem świata z gminy Chrzastowice był przedwcześnie zmarły Joachim Halupczok z Niwek. W 1987 roku jeszcze jako junior wygrywał wszystkie mistrzostwa Polski: górskie, na czas, dwójkami, drużynowe, przełajowe. Z igrzysk w Seulu — już senior — dwudziestolatek przywiózł srebro za wyścig drużynowy. Świat odkrył Halupczoka w roku 1989. W Wyścigu Pokoju zajął 4 miejsce, wygrał prestiżowy wyścig dla amatorów w Rzymie, zwyciężył w etapowym Wyścigu dookoła Nadrenii, wywalczył trzykrotnie tytuł mistrza Polski. Zdobył mistrzostwo świata w wyścigu indywidualnym. Miejsca, w których żył Achim, szosy po których jeździł, stały się tradycyjnym punktem na kolarskiej mapie Polski.

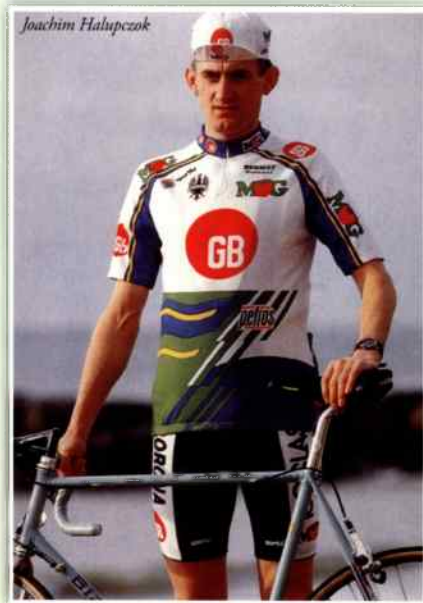
Dziesiątki młodych kolarzy z terenu gminy Chrzastowice idą w ślady trzech olimpijczyków. Chrzastowice to jedyna gmina w Polsce, z której wywodzą się aż trzech medaliści olimpijscy w kolarstwie.

W roku 2003 Ludowy Klub Sportowy „Ziemia Opolska” święcił 30-lecie.

Im Jahre 1976 haben Kocot gemeinsam mit Kotlinski bei der Weltmeisterschaft in Manteroni di Lecce bewiesen, dass sie das beste Tandemduo der Welt sind. Nachdem Kocot und Barcik ihre Sportkarriere beendet haben, haben sie als Trainer und Koordinatoren bei dem Volkssportklub „Ziemia Opolska“ gearbeitet. Heute leben beide in Deutschland. Der dritte Weltmeister aus unserer Gemeinde ist der vorzeitig gestorbene Joachim Halupczok aus Tempelhof. Im Jahre 1987 hat er als Junior alle Polenmeisterschaften gewonnen: das Crossrennen, das Zeitrennen, Duorennen und Teamrennen. Bei den Olympischen Spielen in Seul hat er als Senior im Teamrennen die Silbermedaille gewonnen. Die Welt hat Halupczok im Jahre 1989 entdeckt. Im Friedensrennen war er Vierter, er gewann das Prestigerennen als Amateur in Rom, das Etappenrennen rund um das Rheinland, dreimal war er Polenmeister. Im individuellen Radrennen hat er die Weltmeisterschaft gewonnen. Plätze, wo Achim lebte, Straßen, die er gefahren ist, gehören zur traditionellen Strecken auf der Radrennenlandkarte Polens. Die drei Olympiasieger sind Vorbild für viele junge Radfahrer in unserer Gemeinde.

Chronstau ist die einzige Gemeinde in Polen, aus der drei Olympiamedaillenträger im Radrennen stammen.

Im Jahre 2003 feiert der Volkssportklub „Ziemia Opolska“ sein 30-jähriges Bestehen.

Baza sportowa

W niemal każdej miejscowości naszej gminy znajduje się boisko sportowe – ogólnodostępne, a przy każdej szkole boisko szkolne. Na placu Ciolka przy Klubie Samorządowym w Chrzastowicach oraz przy świetlicach w Łędzinach i Suchym Borze zainstalowane są kosze do gry w koszykówkę.

Ponadto na terenie naszej gminy u zbiegu ulicy biegnącej przez wieś Chrzastowice z drogą krajową, znajduje się prywatny kort tenisowy. Jest to kort posiadający 2 hale oraz 3 korty ziemne otwarte i 1 typu hard court. Poza tym mieści się tu boisko do piłki nożnej, boisko do siatkówki plażowej, koszykówki oraz ścianka do tenisa i pole minigolfowe. Na terenie kortów znajduje się również plac zabaw dla dzieci.

Przy Ośrodku Szkoleniowo-Wypoczynkowym w Suchym Borze znajduje się 50 m odkryty basen pływacki z brodzikiem dla dzieci i zjeżdżalnią wodną o dł. 75 m. Znajduje się tu również plac zabaw oraz 2 profesjonalne boiska do gry w siatkówkę plażową, tor do jazdy quadami, boisko do paintballa.

Do miejsc rekreacyjnych można niewątpliwie zaliczyć wspomniany wyżej Ośrodek Wypoczynkowo – Szkoleniowy w Suchym Borze i korty tenisowe w Chrzastowicach oraz powstałe w ostatnim czasie place zabaw dla dzieci w Chrzastowicach, Łędzinach, Suchym Borze, Dębskiej Kuźni i Niwkach.

Ze względu na bliskość Opola i bardzo dobre połączenia komunikacyjne okolice Chrzastowic od wielu lat są celem weekendowych

Sportanlagen

Fast in jedem Dorf in unserer Gemeinde gibt es einen Sportplatz der für jeden zugänglich ist und einen Sportplatz an der Schule. Auf dem Cioleplatz neben dem Selbstverwaltungsklub in Chronstau und neben den Kulturräumen in Lendzin und Derschau stehen Körbe für das Basketballspielen.

Außerdem gibt es in unserer Gemeinde eine private Tennisplatzanlage an der Bundesstraße, die durch Chronstau führt. Dort gibt es zwei Tennishallen und 3 offene Tennisplätze und einen hard court. Außerdem stehen den Gästen noch ein Fußballplatz für 6-Personen Teams, Strandvolleyballplatz, Handballplatz und eine Tenniswand, ein Minigolfeld zur Verfügung. Auf der Tennisplatzanlage befindet sich auch ein Spielplatz.

Bei der Bildungs- und Erholungsstätte in Derschau gibt es eine Badeanstalt mit einem 50 Meter langem Schwimmbad, einem Kinderbecken und einer Wasserrutsche, die 75 Meter lang ist. Außerdem sind hier einen Spielplatz und zwei professionelle Plätze für Strandvolleyball.

Zu den Erholungsstätten in unserer Gemeinde gehören das Bildungs- und Erholungszentrum in Derschau und die Tennisplatzanlage in Chronstau sowie die Spielplätze für Kinder „Dzieciety Raj“ („Kinderparadies“).

Da unsere Gemeinde sehr nah an Oppeln liegt und die Verkehrsverbindungen sehr gut sind, ist die Gegend von Chronstau ein Reiseziel für Wochenendausflüge aus Oppeln. In

Kultur, Sport, Touristik und Erholung *Kultura, sport, turystyka i rekreacja*

wycieczek mieszkańców stolicy regionu. W naszych lasach opolanie zbierają grzyby, jagody, poziomki. Odkąd gmina Chrzastowice oddała do użytku sieć ścieżek rowerowych, coraz więcej turystów rowerowych przyjeżdża do Aqua Parku w Suchym Borze, na korty tenisowe w Chrzastowicach czy nad Srebrne Źródélko.

Dobra baza sportowa i rekreacyjna, czyste, żywiczne powietrze, znakomita gastronomia przyciągają z roku na rok coraz więcej amatorów aktywnego wypoczynku z terenu gminy, powiatu i miasta Opola, a także z Górnego Śląska i zagranicy.

unseren Wäldern sammeln die Oppelner Pilze, Blaubeeren und Waldbeeren. Seitdem in der Gemeinde die Fahrradwege eingerichtet wurden, kommen die Oppelner mit ihren Fahrrädern zum Aquapark in Derschau, zu den Tennisplätzen in Chronstau oder der Silberquelle.

Eine gute Sport- und Erholungsbasis, saubere und harzige Luft und die sehr gute Gastronomiebasis führen immer mehr Amateure der aktiven Erholung in unsere Gemeinde.

Kultur, Sport, Touristik und Erholung Kultura, sport, turystyka i rekreacja

Ścieżki rowerowe

22 maja 2001 roku przedstawiciele gmin Chrzastowice, Dobrodzień, Jemielnica, Kolonowskie, Ozimek, Turawa i Zawadzkie podpisali porozumienie komunalne, którego celem było oznakowanie i utrzymywanie systemu rowerowych ścieżek turystycznych w dolinie rzeki Mała Panew, promocja zdrowego trybu życia, edukacja ekologiczna oraz organizacja turystyki rowerowej. W wyniku podpisanego porozumienia wytyczono trasy o łącznej długości około 370 km, stanowiące jednocześnie element większej całości, pod nazwą „Rowerem po Śląsku” — projektu, mającego aspiracje stworzenia oferty turystycznej dla mieszkańców województw śląskiego, opolskiego i dolnośląskiego.

Na terenie gminy poprowadzono 5 tras rowerowych z czego 2 o charakterze tranzytowym. Trasa nr 18, która prowadzi do rejonu Tarnowskich Gór, okrąży od północy Jezioro Turawskie, a następnie z Turawy przez Niwki, Chrzastowice, Suchy Bór biegnie do granicy Opola.

Trasa nr 27 prowadzi w kierunku przeciwnym od granicy Opola przez Suchy Bór, Dębnie, Daniec, obok projektowanego rezerwatu przyrody „Srebrne Źródło” koło Dębskiej Kuźni, dalej przez Kolonowskie, przez Bąków koło Dobrodzienia, skąd trasa ma być przedłużona do Lublińca i ewentualnie do Częstochowy.

Pozostałe 3 trasy mają charakter lokalny:

- trasa nr 111 stanowi połączenie Chrzastowic ze Szczedrzykiem

– trasa nr 117 przebiega w północnej części gminy, przebiega lasami tworząc pętlę. W połączeniu z innymi trasami umożliwia liczne warianty.

– Trasa nr 116 — odgałęzia się od trasy nr 18, koło Niwek, prowadzi przez Dębską Kuźnię do „Srebrnego Źródła”, gdzie łączy się z trasą nr 27. Trasa ta w połączeniu z trasami nr 18 i 27 umożliwia odbycie wycieczki wokół prawie całej gminy Chrzastowice. Łączna długość tras mierzy 55 km.

Trasy rowerowe zostały tak poprowadzone, aby korzystający z nich turyści mogli zwiedzić jak najwięcej atrakcyjnych miejsc na terenie naszej gminy m.in. zabytkowe budowle: w tym kościoły, walory krajobrazowo-przyrodnicze, kompleksy leśne itp.

Wykaz atrakcji turystycznych i przyrodniczych został umieszczony w wydanej w związku z oznakowaniem tras rowerowych mapie.

Przez gminę Chrzastowice przebiegają również dwa szlaki turystyczne piesze:

- czarny szlak w Dębskiej Kuźni (PKP) do Turawy nad Małe Jezioro o łącznej długości 8 km,
- czerwony szlak z Opola przez Niwki nad Średnie i Małe Jezioro w Turawie o łącznej długości 20 km (licząc od Opola).

Co roku w miesiącach letnich w jednej z gmin porozumienia odbywa się Złot Rowerowy — dolina „Małej Panwi”

Radwege

Vertreter der Gemeinden Chronstau, Guttentag, Himmelwitz, Colonowska, Malapane, Turawa und Zawadzki haben am 22. Mai 2001 eine Kommunalvereinbarung abgeschlossen. Sie verfolgt die Ziele: ein System von Radwegen im Flusstal der Mala-Pane anzulegen und zu erhalten, den gesunden Lebensstil zu fördern, ökologische Ausbildung anzubieten und Fahrradtourismus aufzubauen. Nach dieser Vereinbarung wurden 370 km Fahrradrouten eingerichtet, die zugleich ein Teil eines größeren Projektes unter dem Titel „Mit dem Fahrrad durch Schlesien“ sind. Das Projekt will den Einwohnern der Schlesischen, Oppelner und Niederschlesischen Woiwodschaft ein Freizeitangebot machen.

Durch das Gebiet unserer Gemeinde führen 5 Fahrradrouten, darunter 2 Fernrouten. Die erste Fernroute Nummer 18, führt bis nach Tarnowitz, sie umrundet im Norden den Turawasee, dann führt sie durch Tempelhof, Chronstau und Derschau nach Oppeln.

Die zweite Fernroute Nummer 27 führt in die Gegenrichtung von Oppeln durch Derschau, Dembio, Danietz, dann neben dem gerade entstehenden Naturschutzgebiet „Die Silberquelle“ bei Dembiohammer, weiter durch Kolonowska und Bankau bei Guttentag. Von dortaus soll die Route nach Lublinitz und eventuell nach Tschenschow verlängert werden.

Die drei weiteren Routen haben einen lokalen Charakter:

- Route nr 111 verbindet Chronstau mit Szczytnik

- Route 117 verläuft im nördlichen Teil der Gemeinde, sie führt durch das Waldgebiet und bildet eine Schleife. In Verbindung mit anderen Routen bietet sie mehrere Wandermöglichkeiten.

- Route 116 ist eine Abzweigung der Route Nummer 18 bei Tempelhof, sie führt durch Dembiohammer zur „Silberquelle“, wo sie sich mit der Route Nummer 27 verbindet. Die Route 116 ermöglicht in Verbindung mit den Routen Nummer 18 und 27 eine Rundfahrt fast durch die ganze Gemeinde Chronstau.

Die touristischen und landschaftlichen Attraktionen wurden in einer Landkarte, die aus diesem Anlass herausgegeben wurde, markiert.

Durch die Gemeinde führen auch zwei Wanderrouten:

- die Schwarze Route in Dembiohammer (an der Bahnstation) sie führt bis nach Turawa an das Kleine See- insgesamt 8 km lang;

- die Rote Route- von Oppeln durch Tempelhof bis an das Kleine und Mittlere See in Turawa- insgesamt 20 km lang.

Jedes Jahr findet im Sommer ein Fahrrad Zusammentreffen – „Dolina Małej Panwi“ statt. Das Treffen findet jedesmal in einer anderen Ortschaft statt.

Infrastruktur, Bildung und Erziehung *Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie*

Ośrodek Pomocy Społecznej

Ośrodek Pomocy Społecznej w Chrzastowicach jest instytucją mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Pomoc społeczna powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współudziału w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Poza udzielaniem pomocy finansowej Ośrodek pomaga również w postaci pracy socjalnej. Pracownicy socjalni kompletują dokumentację o umieszczeniu w Domu Pomocy Społecznej, o emeryturę, rentę.

Ośrodek zajmuje się również przemocą w rodzinie — uruchamiana jest niebieska linia, problemami z alkoholizmem i narkomanią. Pomaga w poszukiwaniu pracy, w załatwianiu spraw z którymi niejednokrotnie rodziny sobie nie radzą, nie wiedzą gdzie mają się udać. Zajmuje się także sprawami rodzinnymi i opiekuńczymi. Współpracuje z kuratorami sądowymi, z Domami Dziecka, Policją, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Caritasem itp. Każdy sygnał od osób postronnych jest natychmiast sprawdzany, pracownicy Ośrodka starają się dbać, aby dzieciom i osobom sędziwego wieku, samotnym nie działa się krzywda, zwłaszcza w rodzinach z problemem alkoholowym. W okresie zimowym w miarę swoich możliwości Ośrodek zaopatruje rodziny w opał.

Das Sozialfürsorgezentrum

Das Sozialfürsorgezentrum ist eine Einrichtung, deren Ziel ist es den Menschen und Familien bei der Überwindung schwieriger Lebenssituationen zu helfen. Meistens sind diese Menschen und Familien nicht im Stande, selbst aus eigenen Mitteln, Kräften und Wissen diese zu bewältigen. Die Sozialhilfe sollte, je nach Möglichkeiten, zur Selbständigkeit der hilfebedürftigen Menschen und ihrer Integration mit der Gesellschaft führen. Personen und Familien, die die Sozialhilfe annehmen, sind zugleich verpflichtet aktiv an der Bewältigung der Probleme teilzunehmen.

Ausser der Verteilung und Auszahlung der gesetzlichen Sozialleistungen wird im Zentrum auch Sozialarbeit geleistet. Die Angestellten bereiten Unterlagen vor, damit sich die Leute um einen Platz in Sozialeinrichtungen, eine Rente oder ein Ruhegehalt bewerben können.

Das Zentrum beschäftigt sich auch mit solchen Problemen wie: Gewalt in der Familie- es wird die sogenannte „Blaue Telefonverbindung“ aktiviert; Alkoholismus und Rauschgiftsucht. Die Angestellten helfen auch bei der Suche nach Arbeit. Öfters helfen sie Probleme zu lösen, mit denen die Familien nicht zu Recht kommen. Sie sind auch für Familienangelegenheiten und Familienbetreuung zuständig.

Das Sozialfürsorgezentrum arbeitet auch mit den Gerichtskuratoren, der Polizei, dem Kreiszentrum für Familienhilfe, der Caritas und ähnlichen Institutionen zusammen.

Infrastruktur, Bildung und Erziehung *Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie*

Ośrodek zajmuje się również zbórką zbe-
dnych mebli, art. gospodarstwa domowego, które
są przekazywane rodzinom ubogim. Każdego
roku w grudniu organizowana jest wigilia dla
osób samotnych.

Ośrodek pomaga wyjść rodzinom z trud-
nych sytuacji życiowych, służy pomocą w roz-
wiązaniu ich problemów, a czasem zwyczajnie
wysłucha.

Nowe zadania: Ośrodek realizuje również
zadania z zakresu świadczeń rodzinnych. Ośro-
dek ściśle współpracuje z Gminnym Punktem
Konsultacyjnym do spraw Uzależnień.

Jeder Hinweis von Außenstehenden wird
ernst genommen und geprüft. Die Angestell-
ten sorgen dafür, dass die Kinder und ältere
und einsame Menschen, kein Unrecht er-
leiden, vor allem in Familien mit Alkohol-
suchtproblemen.

Im Winter beliefern die Angestellten des
Zentrums die hilfebedürftigen Familien, je
nach Möglichkeiten, mit Heizmaterial.

Das Zentrum sammelt auch unnötige
Möbel und Haushaltsgeräte. Diese werden
dann bedürftigen Familien verteilt.

Es wird auch jedes Jahr ein Weihnachtses-
sen für einsame Menschen veranstaltet.

Das Sozialfürsorgezentrum hilft den Fa-
milien mit schwierigen Lebenssituationen zu
Recht zu kommen und ihre Probleme zu lö-
sen. Manchmal wird einfach zugehört.

Neue Aufgaben: Das Zentrum realisiert
auch Aufgaben aus dem Gebiet der Famili-
ärenleistungen. Das Sozialfürsorgezentrum
arbeitet auch mit dem Konsultationspunkt
für Menschen mit Suchtproblemen zusam-
men.

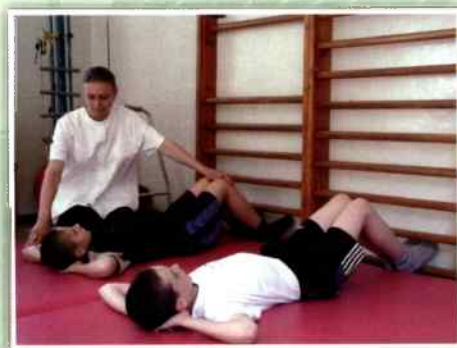
Sozialinfrastruktur, Bildung und Erziehung Infrastruktur społeczna, edukacja i wychowanie

Zdrowie

Podstawową opiekę zdrowotną na terenie gminy zapewnia:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej *Panaceum* w Chrzastowicach, gdzie mieści się: Poradnia Ogólna, Poradnia K, Poradnia D, Gabinet Zabiegowy, Gabinet EKG, Punkt pobierania materiałów do badań laboratoryjnych.
- Filia *PANECEUM* — Gabinet Ogólnolekarski w Dańcu.
- Gabinet Stomatologiczny w Dańcu.
- Poradnia Stomatologiczna *MEDICA* w Chrzastowicach, przy której działa Punkt Ortodontyczny;
- Stacja Opieki *CARITAS* w Dębiniu.
- Ośrodek Rehabilitacyjny Dzieci i Młodzieży w Suchym Borze,
- apteki w Chrzastowicach i Dańcu.

Organizacje społeczne

– Ochotnicza Straż Pożarna

Od dziesiątków lat straż pożarna wpięta się w krajobraz i tradycje naszej gminy. Zmieniali się tylko ludzie i wyposażenie. Stosowany na początku sprzęt gaśniczy, to przede wszystkim tłumice, bosaki, siekiery, toporki i wiadra zastępowano coraz nowszym i doskonalszym.

Dzięki Izbie Muzealnej w Dańcu, prowadzonej przez Pana Konrada Mientusa — wielce zasłużonego strażaka ochotnika

Gesundheit

Zu den Gesundheitspflegeeinrichtungen in unserer Gemeinde gehören:

- Die öffentliche medizinische Praxis *PANACEUM* in Chronstau. In der Praxis gibt es: eine allgemeine ärztliche Beratungsstelle, Beratungsstelle für Frauen und Kinder, einen Behandlungsraum, EKG Untersuchungen; Räume, in den Proben für Laborforschung gesammelt werden.
- Filiale der *PANACEUM* Praxis in Danietz-allgemeine ärztliche Praxis
- Zahnarztpraxis in Danietz
- Zahnarztpraxis *MEDICA* in Chronstau mit einem Orthodontischen Zentrum,
- Caritasstation in Dembio
- Rehabilitationszentrum für Kinder und Jugendliche in Derschau.
- Apotheken in Chronstau und Danietz

Sozialeinrichtungen

– Die Freiwillige Feuerwehr

Seit vielen Jahrzehnten prägt die Freiwillige Feuerwehr das Bild der Gemeinde und hat sich in ihre Tradition eingeschrieben. Es haben sich in der Zwischenzeit nur die Feuerwehrleute und ihre Ausrüstung geändert.

Die ersten Feuerlöschgeräte waren ganz einfach, dazu gehörten vor allem Feuerpatsche, Feuerhacken, Äxte, Hacken und Löscheimer. Mit der Zeit wurden die Löschgeräte immer besser und moderner.

Pozylinfrastruktur, Bildung und Erziehung *Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie*

i historyka, możemy przenieść się w czasie do początków straży ogniowych.

Z czasem zmieniały się zagrożenia i zadania. Rozwój cywilizacji przyniósł nie spotykane dotąd zagrożenia dla ludzkiej egzystencji. Przed strażakami pojawiły się nowe zadania i nowe niebezpieczeństwa.

Rok 1997, powódź stulecia. Nasi strażacy okazali się nieocenieni. Z całym poświęceniem pomagali naszym mieszkańcom w ratowaniu dobytku. Pomagali również naszym sąsiadom. Przez wiele dni i nocy ratowali Hutę Jedlice. W uznaniu zasług naszych strażaków w walce z żywiołem otrzymaliśmy nowy samochód pożarniczy — JELCZ GBA, który w znacznym stopniu poprawił stan wyposażenia naszych jednostek.

Dzisiejsza Ochotnicza Straż Pożarna w gminie to sześć jednostek: Chrzastowice, Dębie, Daniec, Dębska Kuźnia, Falmirowice i Suchy Bór. Dziś wyposażone są w osiem dużych samochodów pożarniczych mogących jednocześnie zabrać 31 000 litrów wody i dwa małe. Ale Ochotnicza Straż Pożarna to przede wszystkim wspaniali, ofiarni ludzie, w różnym wieku i różnej płci, gotowi nieść pomoc i spieszący na ratunek naszym mieszkańcom w obliczu różnych żywiołów, nie tylko pożaru. To wspaniała organizacja czynnie uczestnicząca w życiu społecznym i kulturalnym swoich miejscowości. Strażacy biorą udział we wszystkich uroczystościach państwowych, kościelnych i lokalnych. To strażacy kultywują regionalne tradycje, wodzą niedźwiedzia, organizują mieszkańcom zabawy i festyny.

Dank der Heimatsube in Danietz, die von dem Heimatliebhaber und langjährigem Feuerwehrmann Konrad Mientus gegründet wurde, können wir uns in die Zeiten der ersten Feuerwehren versetzen. Mit der Zeit haben sich aber auch die Gefahren und Herausforderungen geändert. Der Zivilisationsfortschritt brachte neue Gefahren mit sich mit, die die Menschennexistenz bedrohen. So kommen auf unsere Feuerwehrmänner immer neue Herausforderungen und Gefahren zu.

Im Jahre 1997 gab es die Jahrhundertflut. Unsere Feuerwehrmänner waren von unschätzbarem Wert. Sie engagierten sich mit ganzem Herzen um das Gut der betroffenen Menschen zu retten. Sie haben auch unseren Nachbarn geholfen. Viele Tage und Nächte lang haben sie die Hütte „Jedlice“ gerettet. Als Dank für den tapferen Kampf gegen die Flutkatastrophe haben unsere Feuerwehrmänner einen Wagen bekommen- Jelcz GBA. Der Feuer-

wehswagen hat die Ausstattung unserer Feuerwehrabteilungen verbessert.

Heute gibt es in der Gemeinde sechs Freiwillige Feuerwehrabteilungen- in Chronstau, Danietz, Dembio, Dembiohammer, Falmirowitz und Derschau. Jede Feuerwehr verfügt über einen Wagen – insgesamt gibt es acht große die auf einmal 31 000 Liter Wasser mitnehmen können und zwei kleine. Jedoch den Kern der Freiwilligen Feuerwehr bilden die opferbereiten Menschen, im verschiedenen Alter und beiderlei Geschlechts, die immer bereit sind im Angesicht verschiedener Gefahren (nicht nur Feuer) anderen Menschen zu helfen.

Diese Einrichtung ist auch aktiv an dem kulturellen und gesellschaftlichen Leben der Dörfer beteiligt. Die Feuerwehrmänner nehmen an allerlei staatlichen, kirchlichen und lokalen Feierlichkeiten teil. Sie pflegen auch Volkstraditionen, veranstalten das Bärenreiben, Tanzabende und Feste.

Sozialinfrastruktur, Bildung und Erziehung *Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie*

– Stowarzyszenie „MONAR”

Ośrodek istnieje w obecnej formule od 1989 roku. Cechuje go wysoka skuteczność leczenia (ponad 170 absolwentów), profesjonalna kadra i autorski program. Stosowana w ośrodku terapia oparta jest o zasady społeczności terapeutycznej. Prowadzone są indywidualne programy terapii dla kobiet i mężczyzn, matek z dziećmi i rodzin oraz bezdomnych.

Zbiczko jest położone na obrzeżach miasta Opola i wyposażone w samodzielny kompleks zabudowań mieszkalnych i gospodarczych. Ośrodek malowniczo położony wśród pól i lasów stanowiący obecnie własność Stowarzyszenia „MONAR” jest dawnym majątkiem ziemskim. Zajmuje obszar 8 ha. Leczący się mieszkają w zabytkowym dworze. Teren ośrodka daje doskonałe warunki do hodowli koni, ogrodnictwa i sadownictwa. Odważni mogą uczyć się jeździectwa rekreacyjnego lub sportowego pod okiem fachowców. Dla nielicznych zamiłowanych w ekologii, rolnictwie i zdrowej żywności nie zabraknie „pola” dla realizacji swojej pasji.

Tradycją w ośrodku są mecze piłki nożnej, siatkówki, koszykówki oraz uprawianie joggingu a także organizowane od wiosny do jesieni spływy kajakowe. Ośrodek wyposażony jest w pracownię komputerową i umożliwia swoim pacjentom rozwijanie różnych zainteresowań m. in. redagowania gazetki o życiu ośrodka, uczestnictwo w zajęciach parateatralnych, istnieje również zespół muzyczny. Duże znaczenie ma bliskość miasta Opola,

– Verein „MONAR”

Das Therapiezentrum für Suchtabhängige besteht in dieser Tätigkeitsform seit 1989. Es zeichnet sich durch hohe Wirksamkeit (170 erfolgreich behandelte Patienten), hochqualifiziertes Personal und ein individuelles Programm für die Behandlung aus. Die Therapie beruht hier auf den Regeln des guten Zusammenlebens der Therapiegemeinschaft. In der Stätte werden individuelle Therapien durchgeführt für Frauen und Männer, Mütter mit Kindern, Familien und Obdachlose.

Zbiczko liegt am Rande der Stadt Oppeln, es ist ein selbstständiger Ort mit Wohn- und Wirtschaftsgebäuden. Die 8 Hektar große Stätte gehört dem Verein MONAR und ist ein ehemaliges staatliches Gut. Sie ist malerisch gelegen zwischen Feldern und Wäldern. Die Patienten wohnen im historischen Schloss. Auf dem Gebiet des Zentrums gibt es gute Möglichkeiten für Pferdezucht, Gartenbau und Obstbau. Die Mutigen können unter fachlicher Aufsicht das Freizeitreiten oder den Reitsport erlernen.

Diejenigen, die Ökologie, Landwirtschaft und gesunde Nahrungsmittel lieben, können ihre Kenntnisse auf den Feldern unter Beweis stellen.

Zur Tradition der Stätte gehören Fußball-, Volleyball- und Handballspiele wie auch Jogging. Von Frühling bis Herbst werden auch Wildflussfahrten veranstaltet. Vor Ort gibt es einen Computersaal, dank diesem können die Patienten ihre Interessen entwickeln und erweitern. Die Patienten geben eine Zeitschrift über das Leben der Gemeinschaft aus. Interessierte

Pozylinfrastruktur, Bildung und Erziehung

Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie

które umożliwiają zdobycie bądź uzupełnienie wykształcenia.

Program terapeutyczny realizowany jest trybem średnio i długoterminowym (12–18 m-cy). Ośrodek pomaga również bezdomnym.

–Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim

Na terenie Gminy Chruszowice funkcjonuje Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim, a dokładniej struktury terenowe tego Towarzystwa, to jest Zarząd Gminny, jak również Zarządy Kół Terenowych, tzw. DFK w poszczególnych miejscowościach Gminy.

Cele Towarzystwa przedstawiają się następująco:

1. Krzewienie, popularyzacja, rozwój oświaty, kultury i sztuki niemieckiej, zmierzającej do zaspokojenia w tym zakresie potrzeb ludności niemieckiej.
2. Występowanie do władz i instytucji państwowych z postulatami dotyczącymi potrzeb społecznych i bytowych nurtujących ludność niemiecką zamieszkałą na terenie Województwa Opolskiego
3. Umacnianie braterskiej więzi i współzycia ludności niemieckiej z ludnością polską.
4. Udzielanie pomocy osobom powracającym na stałe z Niemiec
5. Organizowanie i zaspokajanie potrzeb młodzieży.
6. Organizowanie pomocy materialnej dla osób w trudnej sytuacji życiowej, w szczególności dla rodzin wielodzietnych, osób

nehmen an der Theaterarbeitsgemeinschaft teil. Es besteht auch eine Musikband.

Eine große Bedeutung hat die unmittelbare Nachbarschaft mit der Stadt Oppeln. Sie bietet Weiterbildungsmöglichkeiten in Grund, Beruf- und Oberschulen wie auch Studienmöglichkeiten an.

Das Therapieprogramm wird mittel- oder langfristig durchgeführt (12 bis 18 Monate).

–Die Sozial-kulturelle Gesellschaft der Deutschen im Oppelner Schlesien

In der Gemeinde Chronstau ist die Sozial-Kulturelle Gesellschaft der Deutschen im Oppelner Schlesien tätig. Es gibt den Gemeindevorstand der Gesellschaft und Ortsgruppen, die so genannten Deutschen Freundschaftskreise in jedem Dorf.

Die Ziele der Sozial-Kulturellen Gesellschaft sind:

1. Verbreitung und Pflege der deutschen Bildung, Kultur und Kunst, um die Bedürfnisse der deutschstämmigen Menschen zu befriedigen.
2. Vertretung der Interessen der deutschstämmigen Einwohner der Oppelner Region gegenüber dem Staat und anderen Institutionen.
3. Unterstützung der Integration und des Zusammenlebens der deutschen und polnischen Bevölkerung.
4. Hilfestellung für Menschen, die aus Deutschland zurückkehren und sich hier niederlassen wollen.
5. Die Bedürfnisse der Jugendlichen zu befriedigen.

starszych, samotnych, osób poszkodowanych przez los, w tym poszkodowanych w okresie wojny oraz na skutek przebywania w niewoli i obozach pracy.

7. Uczestnictwo w życiu społecznym
8. Reprezentowanie zbiorowych oraz indywidualnych interesów członków wszystkich struktur Towarzystwa w stosunku z: Władzami Państwowymi (na szczeblu Federalnym i Krajów Związkowych); przedstawicielstwami dyplomatycznymi i konsularnymi Republiki Federalnej Niemiec, innymi instytucjami publicznymi a także z organizacjami społecznymi oraz gospodarczymi Republiki Federalnej Niemiec.

Oprócz uczestnictwa w życiu kulturalnym gminy, poprzez organizowanie spotkań okolicznościowych, festynów, wystaw, wycieczek itp. członkowie Towarzystwa aktywnie uczestniczą w życiu politycznym gminy, wystawiając swych kandydatów w wyborach samorządowych na wszystkich szczeblach. Na wniosek radnych mniejszości w gminie wprowadzono język mniejszości jako język pomocniczy obok urzędowego.

6. Menschen, die in schwieriger Lebenssituation sind; kinderreiche Familien, alte und einsame Menschen, Kriegsoffer, ehemalige Zwangsarbeiter und Kriegsgefangene, Materiell zu unterstützen.
7. Aktive Beteiligung am öffentlichen Leben.
8. Vertretung der Interessen der deutschstämmigen Einwohner und einzelner Personen gegenüber dem deutschen Staat, den deutschen Botschaften und Konsulaten und anderen Einrichtungen, öffentlichen und wirtschaftlichen Institutionen der Bundesrepublik Deutschland.

ftlichen Institutionen der Bundesrepublik Deutschland.

Die Mitglieder der Sozial-Kulturellen Gesellschaft der Deutschen veranstalten nicht nur Feste, Ausstellungen und Ausflüge u. a., sondern nehmen auch aktiv am politischen Leben teil. Sie stellen ihre Kandidaten für Selbstverwaltungswahlen auf. Auf den Wunsch der Abgeordneten der Deutschen Minderheit wurde in der Gemeinde die Sprache der Minderheit eingeführt, die neben der Amtssprache dient.

Program Odnowy Wsi w Gminie Chrzastowice

Das Dorferneuerungsprogramm in der Gemeinde Chronstau

Program odnowy obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej jest sprawdzoną metodą rozwoju, rozwijaną od końca lat 70. w państwach członkowskich Wspólnoty.

Od początku lat 90. realizują go również kraje kandydujące.

Regiony uczestniczące w programie skupiają się w Europejskim Stowarzyszeniu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Odnowy Wsi (ARGE) w Wiedniu, luźnym związku krajów i landów.

Ich celem jest intensyfikacja i koordynacja współpracy, wymiana doświadczeń, wdrażanie działań ponadregionalnych. Od grudnia 2001 r. województwo opolskie, jako pierwszy polski region, jest pełnoprawnym członkiem ARGE. Program zapoczątkował w roku 1997 Sejmik Samorządowy Województwa Opolskiego, zainspirowany

Das Dorferneuerungsprogramm ist in den EU-Ländern eine geprüfte und bewährte Entwicklungsmethode der ländlichen Gebiete, die seit Ende der 70er Jahre angewandt wird.

Seit dem Anfang der 90er Jahre wird dieses Programm auch in den EU-Beitrittsländern realisiert.

Regionen, die sich an diesem Projekt beteiligen, sind Mitglieder der Europäischen Arbeitsgemeinschaft für Landentwicklung und Dorferneuerung (ARGE) mit Sitz in Wien. Zu der Arbeitsgemeinschaft gehören Länder und Regionen. Ziele der Arbeitsgemeinschaft sind die Intensivierung und Koordinierung der Zusammenarbeit und des Erfahrungsaustausches sowie die Durchführung überregionaler Aktivitäten. Seit Dezember 2001 ist auch die Oppelner

Pozylinfrastruktur, Bildung und Erziehung *Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie*

doświadczeniami partnerskiego landu Nadrenii-Palatynatu. W ciągu pięciu lat do programu zgłoszono 50 gmin i 150 sołectw.

Uchwałą z dnia 23 marca 2001 r. Rada Gminy Chrzastowice zatwierdziła przystąpienie gminy do programu „Odnowa Wsi” w województwie opolskim. Do programu „Odnowa wsi” przystąpiły wszystkie sołectwa gminy Chrzastowice.

W Chrzastowicach w ramach programu powstał parking wielofunkcyjny — miejsce wiejskich spotkań przy Klubie Samorządowym. Projekt zyskał II nagrodę w konkursie „Piękna Wieś Opolska” w 2001 r., w kategorii na „Najlepszy Projekt Odnowy Wsi”.

Kolejnym zadaniem była budowa placu zabaw „Dziecięcy Raj”, którego otwarcie nastąpiło w Dniu Dziecka — 1 czerwca 2002 r.

Wieś Dębie przystąpiła w 2002 r. do programu pod hasłem „Wieś czynu, rozrywki i wypoczynku”.

Projekt skupia się na ochronie krajobrazu i obiektów zabytkowych, podtrzymywaniu miejscowej tradycji, integracji społecznej poprzez utworzenie domu spotkań, budowę placu zabaw, odbudowę ścieżki zdrowia, pozyskanie wsparcia zewnętrznego.

Z racji faktu przystąpienia przez sołectwo do programu modernizacji wsi pojawiła się możliwość zaprezentowania osiągnięć społeczności lokalnej na szerszym forum. Mieszkańcy odrestaurowali i rozbudowali Klub Wiejski i Remizę Strażacką. Projekt zgłoszono do konkursu „Piękna Wieś Opolska — 2003” w kategorii „Najlepszy Projekt

Wojewódzchaft als erste polnische Region ein vollberechtigtes Mitglied der ARGE.

Das Projekt hat der Sejmik der Oppelner Wojewódzchaft 1997 initiiert, angeregt durch die Erfahrungen der Partnerregion Rheinland-Pfalz. Innerhalb von fünf Jahren haben sich für dieses Programm 50 Gemeinden und 150 Schulzenämter angemeldet.

Am 23. März 2001 hat auch der Gemeinderat von Chronstau beschlossen, sich dem „Dorferneuerungsprogramm“ in der Oppelner Wojewódzchaft anzuschließen.

Alle Dörfer der Gemeinde haben sich für das Programm gemeldet.

In Chronstau wurde ein multifunktionaler Parkplatz gebaut - ein Platz, wo sich neben dem Kulturhaus die Einwohner treffen. Diese Initiative hat den zweiten Platz im Wettbewerb „Das schönste Dorf der Oppelner Region 2001“ in der Kategorie „Das beste Dorferneuerungsprojekt“ gewonnen. Die nächste Initiative in Chronstau war der Bau des Spielplatzes „Kinderparadies“. Er wurde am 1. Juni 2002 anlässlich des Kindertages eröffnet.

Das Erneuerungsprogramm des Dorfes Dembio trägt den Titel „Ein Dorf der Leistung, des Vergnügens und der Erholung“. Zu den wichtigsten Zielen des Programms gehören: Schutz der Landschaft und der Baudenkmäler, Bewahrung der lokalen Traditionen, Festigung der Dorfgemeinschaft — indem ein Begegnungshaus entstand — Bau eines Spielplatzes, Anlage von Wanderwegen, Gewinnung von zusätzlichen Geldern von außen.

Pozilinfrastruktur, Bildung und Erziehung *Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie*

Odnowy Wsi”, a uzyskane II miejsce stało się sukcesem całej lokalnej społeczności.

W 2004 r. sołectwo Dębie uzyskało III miejsce w konkursie na „Najpiękniejszą Wieś Opolską”. W 2005 r. społecznie wyremontowano „Molkownię”.

„Oaza przyrody i wypoczynku” — to hasło firmujące zmiany w Suchym Borze. Program zakłada pielęgnowanie tradycji przodków, wzbogaconych o nowe wartości zaszczytowane przez napływowych współmieszkańców, kult miejscowej obyczajowości, modernizację świetlicy wiejskiej wraz z obiektem sportowym, dbałość o tereny zielone i leśne, poprawę życia kulturalnego, rozwój sportu i rekreacji oraz rozwój przedsiębiorczości.

Hasło Odnowy Wsi sołectwa Łędziny brzmi „Połączenie natury i infrastruktury”. Wizję sołectwa wyrażono w następujących słowach: „Estetyczne miejsce dla ludzi spragnionych spokoju, rekreacji, ceniących wygodę, przyjazne dla rzemiosła i drobnej przedsiębiorczości. Mieszkańcy Łędzin w ramach Odnowy Wsi wyremontowali świetlicę wiejską.

Sołectwo Niwki do programu Odnowy wsi przystąpiło w 2005 r. pod hasłem „W małych Niwkach posadzimy wielki drzewa”. W 2007 r. w Niwkach został oddany plac zabaw dla dzieci — cz. I etapu budowy ośrodka Sportu i Rekreacji w Niwkach.

Doświadczenia aktywnych sołectw zachęcają pozostałe miejscowości do udziału w kolejnych edycjach programu. Samorząd gminy dofinansowuje działania

sołectw z budżetu gminy oraz pomaga w opracowaniu projektów.

Durch die Teilnahme des Dorfes am Dorferneuerungsprogramm, entstand auch die Möglichkeit, die Erfolge der lokalen Gesellschaft vor größerem Publikum zu präsentieren. Die Einwohner von Dembio haben den Dorflklub und das Feuerwehrhaus renoviert und ausgebaut. Mit dieser Initiative hat das Dorf an dem Wettbewerb „Das schönste Dorf in der Oppelner Region 2002“ in der Kategorie „Das beste Dorferneuerungsprojekt“ teilgenommen. Im Jahr 2004 hat Dembio an dem Wettbewerb „Das schönste Dorf in der Oppelner Region“ teilgenommen und gewann den zweiten Platz. Im Jahre 2005 haben die Einwohner von Dembio „Molkownia“ renoviert.

„Eine Oase der Natur und der Erholung“ ist das Motto des Erneuerungsprojektes in Derschau. Dort gehören zu den wichtigsten Zielen des Projektes: Pflege der Traditionen der Vorfahren — bereichert um die neue Wer-

te und Traditionen, die zugewanderte Mitbürger mitgebracht haben; Hochschätzung der lokalen Kultur und Sitten; Modernisierung des Kulturraumes und des Sportobjektes; Pflege der Grünanlagen und der Wälder; Verbesserung des kulturellen Lebens; Erweiterung der Sport- und der Erholungsmöglichkeiten; Entwicklung der kleinen und mittelständischen Unternehmen.

Das Dorf Lendzin nimmt am Projekt Dorferneuerung unter dem Motto „Verbindung der Natur und Infrastruktur“ teil. Das Ziel des Dorfes verbirgt sich in diesen Sätzen: „Ein ästhetischer Ort für Menschen, die sich nach Ruhe sehnen, die sich gerne erholen und die Bequemlichkeit hochschätzen. Ein Ort der freundlich für Handwerker und klein- und mittelständische Unternehmen ist.“

Im Rahmen des Projektes werden die Einwohner von Lendzin das dortige Kulturobjekt modernisieren.

„Im kleinen Tempelhof pflanzen wir große Bäume an“ ist das Motto des Erneuerungsprojekts in Tempelhof. Seit 2005 nimmt das Dorf an dem Projekt teil. Im Jahr 2007 wurde das Spielplatz eröffnet — ein Teil des Zentrums für Sport und Erholung in Tempelhof.

Die Erfahrungen der aktiven Dörfer regen auch weitere Dörfer an, sich dem Programm anzuschließen. Der Gemeindevorstand unterstützt finanziell die Maßnahmen der Dörfer aus dem Gemeindebudget und steht mit Rat und Tat zur Seite.

Pozylinfrastruktur, Bildung und Erziehung *Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie*

Partnerstwo

Gmina Reinhardtsgrimma, złożona z siedmiu miejscowości, leży na wschodnim krańcu Saksonii, 25 kilometrów na południe od stolicy landu — Drezna. Słynie z walorów przyrodniczych, wykorzystanych w turystyce pieszej i rowerowej oraz zabytków barokowego pałacu, organów kościelnych w Reinhardtsgrimma. Niewątpliwie mocną stroną naszego partnera jest prężna działalność małych i średnich przedsiębiorstw.

„Kamieniem węgielnym” obustronnej współpracy była „Umowa o przyjaźni i partnerstwie między gminami Reinhardtsgrimma w Saksonii i Chrzastowice na Śląsku” podpisana dnia 26 kwietnia 1997 roku. Strony, wyrażając wolę wspierania spotkań i współpracy własnych obywateli, stworzenia atmosfery wzajemnego zrozumienia i pogłębienia przyjaznych stosunków uzgodniły że:

- będą prowadziły dialog na płaszczyźnie komunalnej i regularną wymianę informacji na tematy interesujące obie strony;
- wymieniać informacje i doświadczenia dotyczące obu gmin i pracy organów komunalnych;
- wspierać kontakty pomiędzy obywatelami, a w szczególności młodymi mieszkańcami obu gmin;
- wspierać i intensyfikować współpracę w aspekcie gospodarczym;
- udział zespołów sportowych i kulturalnych partnerskich gmin w imprezach kulturalnych i sportowych;

Partnerschaft

Zu der Gemeinde Reinhardtsgrimma gehören sieben Ortsteile. Die Gemeinde liegt im östlichen Teil des Landes Sachsen, 25 km südlich von der Landeshauptstadt Dresden. Sie ist in einer reizvollen Gegend gelegen, wo Wander- und Fahrradtourismus eine große Rolle spielen. Die Gemeinde Reinhardtsgrimma ist auch für ihre Sehenswürdigkeiten bekannt. Unter anderem befinden sich dort ein Barockschloss mit Parkanlage und eine Silbermannorgel in der Evangelischen Kirche. Zu den Stärken unserer Partnergemeinde gehören die gut entwickelten kleinen und mittelständischen Unternehmen.

Den Grundstein für unsere Zusammenarbeit legte „Der Freundschafts- und Partnerschaftsvertrag zwischen den Gemeinden Reinhardtsgrimma in Sachsen und Chronstau in Oberschlesien“. Der Vertrag wurde am 26. April 1997 unterschrieben.

Um die Treffen und die Zusammenarbeit der Bürger zu unterstützen, eine Atmosphäre des gegenseitigen Verständnisses zu schaffen und die partnerschaftlichen Kontakte zu vertiefen, haben beide Seiten beschlossen:

- einen Dialog auf der Kommunalebene und einen regelmäßigen Informationsaustausch zu Themen, die beide Gemeinden interessieren zu führen
- Informations- und Erfahrungsaustausch über die Gemeinden und die Aktivitäten/Arbeit der einzelnen Kommunalabteilungen zu leisten

Pozilinfrastruktur, Bildung und Erziehung

Infrastruktura społeczna, edukacja i wychowanie

– uzgadniać zasady partnerstwa pomiędzy szkołami znajdującymi się na terenie obydwu gmin.

Partnerska współpraca przyniosła już oczekiwane efekty. W dniach 7–9 lipca 2000 r., podczas pobytu delegacji gminy Chrzastowice w Reinhardtsgrimma, podpisano międzyszkolną umowę partnerską w ramach programu Unii Europejskiej „SOKRATES” Program umożliwia wymianę nauczycieli, wymianę międzynarodową na poziomie szkół podstawowych, przekazywanie podstawowych wiadomości z zakresu języka polskiego za pośrednictwem działających w niemieckich szkołach kół zainteresowań i programów wakacyjnych. Rozwija się współpraca organizacji strażackich. Tradycją stały się kontakty lokalnych piłkarskich klubów sportowych. Wspólne mecze przyczyniają się do upowszechniania w obu gminach tej najpopularniejszej dyscypliny sportu na świecie.

Kontakty pomiędzy przedstawicielami samorządów, nauczycielami, mieszkańcami obu gmin, zespołami kulturalnymi, sportowymi, szkołami oraz wspólne organizowanie imprez kulturalnych, zbliżają społeczność lokalną naszej gminy do wspólnej Europy, kreując poczucie „tożsamości europejskiej”.

W 2007 roku obchodzono X lecie partnerstwa gmin zaprzyjaźnionych.

– die Kontakte zwischen den Einwohnern und vor allem zwischen den Jugendlichen aus beiden Gemeinden zu unterstützen

– die Zusammenarbeit im Wirtschaftsbereich zu unterstützen und zu stärken

– die Kultur- und Sportvereine zu gemeinsamen Veranstaltungen zu mobilisieren

– die Voraussetzungen für Partnerschaftskontakte zwischen den Schulen festzulegen.

Die fünfjährige Zusammenarbeit trägt schon heute ihre Früchte. Während des Besuches der Vertreter unserer Gemeinde in Reinhardtsgrimma- vom 7. bis 9. Juli 2000- wurde ein Partnerschaftsvertrag zwischen zwei Schulen im Rahmen des EU Programms „Sokrates“ unterschrieben. Dieses Programm ermöglicht den Austausch von Lehrern und Schülern auf der internationalen Ebene sowie die Verbrei-

tung von Informationen über die polnische Sprache im Rahmen der Arbeitsgemeinschaften und der Sommerschulen. Es entwickelt sich die Zusammenarbeit zwischen den Feuerwehrmannschaften. Zur Tradition gehören schon Treffen der Fußballmannschaften. Gemeinsame Fußballspiele verbreiten in beiden Gemeinden eine der beliebtesten Sportdisziplinen der Welt.

Kontakte zwischen Vertretern der Selbstverwaltung, Lehrern und den Einwohnern, Kultur- und Sportvereinen und Schulen sowie gemeinsame Veranstaltungen führen unsere lokale Gesellschaft ins gemeinsame Europa, wobei das Gefühl der „europäischen Identität“ geprägt wird.

Im Jahr 2007 wurde das Jubiläum der X-jährigen Partnerschaft gefeiert.

Ochrona środowiska

Powierzchnię gminy w 40% pokrywają lasy. Zajmują obszar 3470 ha i uznane zostały w znacznej części za ochronne.

Szata roślinna obfituje w rzadkie w skali regionu i chronione gatunki roślin.

Okoliczny świat zwierząt to także gatunki chronione: motyl paź królowej, derkacz, dzięcioł czarny, łasica, łaska, gacek brunatny.

Cisza, czyste powietrze, ciekawa fauna i flora oraz gościnność gospodarzy zachęcają do wypoczynku.

Ze względu na walory przyrodnicze godne polecenia jest Srebrne Źródło — projektowany rezerwat leśny o powierzchni około 23 ha, położony na południowy wschód od Dębskiej Kuźni. Znajduje się tu jedyne na Równinie Opolskiej stanowisko cisa pospolitego w naturalnym siedlisku.

Uwzględniając ochronę środowiska naturalnego wykonano budowę kanalizacji wsi Lędziny i punktu zlewnego,

Der Umweltschutz

Wälder bedecken mit 3470 ha fast 40 Prozent der Gemeindefläche und stehen zum größten Teil unter Schutz.

Die Pflanzendecke der Gemeinde ist reich an seltenen und geschützten Pflanzensorten.

Die Tierwelt ist ebenso reich an geschützten Tierarten: der Schwalbenschwanz, der Wachtelkönig, der Schwarzspecht, das Mauswiesel, der Abendsegler.

Die Ruhe, saubere Luft, interessante Fauna und Flora wie auch die Gastfreundlichkeit der Einwohner laden zur Erholung ein.

Wegen ihrer natürlichen Schönheit ist „Die Silberquelle“ ein interessantes Reiseziel - ein geplantes Naturschutzgebiet. Das Gebiet befindet sich süd-östlich von Dembiohammer, seine Fläche beträgt 23 ha. Dort gibt es das einzige natürliche Vorkommen der Eibe (*Taxus baccata*) im Oppelner Flachland.

Um die Umwelt in der Gemeinde zu schützen, wurde in Lendzin Kanalisation und ein Sammelpunkt gebaut. Es

Technische Infrastruktur und Umweltschutz

Infrastruktura techniczna i ochrona środowiska

rekultywację wysypiska śmieci w Dębnie, meliorację rzek i rowów, wprowadzono selektywną zbiórkę odpadów oraz coroczny udział w akcji „sprzątania świata”.

– rolnictwo

Gmina posiada mało korzystne warunki do produkcji rolnej oraz słabą strukturę gospodarstw rolnych. Dominują gleby średnie i słabe. Grunty orne III i IV klasy bonitacyjnej stanowią 35,9%, a V i VI — 64,1%. Użytki rolne zajmują powierzchnię 4001 ha.

Na niski wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej rzutują, oprócz niskich klas bonitacji gleb, bardzo niekorzystne warunki wodne. Wzrostami są dobre agroklimat oraz ciekawa rzeźba terenu.

Sołectwa Daniec, Dąbrowice, Falmirowice, Niwki, Suchy Bór zaliczono do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarczych.

Właścicielami gruntów rolnych są w większości rolnicy indywidualni. Obserwuje się duże rozdrobnienie gospodarstw o pow. użytków rolnych powyżej 1 ha. Liczba gospodarstw powyżej 10 ha to zaledwie 81.

Głównym kierunkiem produkcji indywidualnych gospodarstw rolnych jest produkcja zwierzęca i mleka. Z upraw roślinnych dominują zboża, ziemniaki i rośliny pastewne.

Rolniczy charakter gminy wskazuje potrzebę dalszego rozwoju przemysłu rolno-spożywczego oraz usług okołorolniczych.

– agroturystyka

W gminie istnieją dobre warunki do rozwoju agroturystyki, jednak do chwili obecnej

wurden: die Mülldeponie in Dembio rekultiviert, Meliorationsarbeiten der Flüsse durchgeführt und Abfallsortierung eingeführt. Außerdem nimmt die Gemeinde an der jährlichen Aktion „Die Weltaufräumung” teil.

– Landwirtschaft

In unserer Gemeinde sind die Voraussetzungen für die Landwirtschaft sehr ungünstig. Die Bauernhofstruktur ist sehr schwach. Es dominieren nur schwache und durchschnittliche Bodenwerte. Die Böden des Klassenwerts III und IV machen 35,9% der Gesamtfläche aus, Böden mit Klassenwert V und VI – 64,1% der Gesamtfläche. Die Anbaufläche beträgt 4001 ha.

Die niedrige Rentabilität der Landwirtschaft und der landwirtschaftlichen Produktion beeinflussen aber nicht nur die niedrigen Bodenwerte, sondern auch die ungünstigen Wasserverhältnisse. Jedoch das Agrarklima und die interessante Landschaft gehören zu Vorteilen in unserer Gemeinde.

Danietz, Dombrowitz, Falmirowitz, Tempelhof, Derschau wurden zu den gebieten mit den ungünstigen wirtschaftlichen Bedingungen dazugezählt.

Die Anbaufläche gehört im Wesentlichen den individuellen Landwirten. Man kann eine große Zerkleinerung der Bauernhöfe deren Fläche über 1 ha beträgt beobachten. Doch Bauernhöfe mit der Anbaufläche von über 10 ha gibt es nur 81.

Die Tierzucht und Milchproduktion bilden die wichtigsten Produktionszweige der individuellen Bauernhöfe. Unter den angebauten

Technische Infrastruktur und Umweltschutz Infrastruktura techniczna i ochrona środowiska

nie została ona zainicjowana przez potencjalnych właścicieli gospodarstw rolnych.

Może ona stanowić dodatkowe źródło dochodów gospodarstw rolnych oraz sprzyjać rozwojowi gałęzi pokrewnych jak handel, gastronomia, przetwórstwo i rękodzieło ludowe. Zainspirowana wzorami zachodniego rolnictwa gmina podjęła działania mające na celu promowanie rozwoju agroturystyki i zachęcanie naszych rolników do tworzenia gospodarstw agroturystycznych.

Rolnictwo gminne cechuje rozwój gospodarstw specjalistycznych, dostosowanie kierunków produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz poziomu usług do wymogów rynku lokalnego i unijnego.

– gospodarka

W gminie istnieją dobre warunki dla rozwoju rzemiosła i handlu. W ostatnich latach powstało wiele nowych podmiotów gospodarczych. Obecnie na terenie gminy zarejestrowanych jest około 600 podmiotów gospodarczych, są to przede wszystkim małe i średnie zakłady rodzinne. Branżami dominującymi jest: obróbka drewna (tartaki, zakłady stolarskie), gastronomia, przetwórstwo owoców i warzyw, mechanika i blacharstwo samochodowe oraz usługi budowlane i ślusarskie.

– infrastruktura techniczna

Znaczącym atutem dla rozwoju przedsiębiorczości jest położenie gminy. Sąsiedztwo miasta Opola, a także dogodne położenie w układzie sieci komunikacyjnych zwiększa rynek zbytu towarów i usług

Pflanzen dominieren Roggen-, Kartoffeln- und Futterpflanzen.

Da unsere Gemeinde durch die Landwirtschaft geprägt ist, besteht das Bedürfnis der Entwicklung der Landwirtschaft- und Lebensmittelzweige sowie der landwirtschaftlichen Dienstleistungen.

– Agrotouristik

In der Gemeinde Chronstau sind die Voraussetzungen für die Entwicklung der Agrotouristik sehr gut. Doch bislang wurde dieser Wirtschaftszweig in unserer Gemeinde nicht wahrgenommen.

Die Agrotouristik kann eine zusätzliche Einkommensquelle sein und zugleich die Entwicklung von verwandten Zweigen wie Handel, Gastronomie, Verarbeitungsunternehmen und Volkskunst fördern.

Angeregt von unseren westlichen Nachbarn wollen wir die Agrotouristik in unserer Gemeinde fördern und die Landwirte zur Gründung agrotouristischer Bauernhöfe anspornen.

Die Landwirte in unserer Gemeinde haben sich auf einen Produktionsbereich spezialisiert und sich im Pflanzenbau und Tierzucht an die Dienstleistungsqualität und Anforderungen des Lokal- und EU Marktes angepasst.

– Wirtschaft

Unsere Gemeinde ist für die Entwicklung des Handwerks und des Handels prädestiniert. In den letzten Jahren sind in der Gemeinde sehr viele neue Firmen entstanden. In der Gemeinde gibt es ca. 600 eingeschriebene Unternehmen,

Technische Infrastruktur und Umweltschutz Infrastruktura techniczna i ochrona środowiska

Długość dróg krajowych na terenie gminy wynosi 8,8 km, sieć 9 dróg powiatowych wynosi 47 km, natomiast sieć 105 dróg gminnych stanowi odcinek o łącznej długości 72 km. W przyszłości planuje się budowę obwodnicy Łędzin i Dębskiej Kuźni.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa PKP (nr 144) na trasie Opole–Fosowskie ze stacją w Chrzastowicach i dwoma przystankami osobowymi w miejscowościach Dębska Kuźnia i Suchy Bór.

Przy wschodnio-południowej granicy gminy przebiega gazociąg Zdzeszowice–Ozimek, zaś na granicy sołectwa Suchy Bór przechodzi tranzyt gazociągu Kluczbork–Przywory.

Gmina Chrzastowice jest w 100 % stelefonizowana. Obecnie prowadzone są działania w ramach programu „Społeczeństwo Informatyczne”, który m.in. pozwoli na informatyzację urzędu i da mieszkańcom lepszą obsługę w tej instytucji, a administracji pozwoli na zmniejszenie kosztów funkcjonowania i zwiększenie sprawności ich obsługi.

Od 1992 r. Gmina jest całkowicie zwodociągowana. Zaopatrywana jest w wodę z użytkowego poziomu wodonośnego zbiornika wód podziemnych GZWP 333. W roku 2003 w celu uzyskania optymalnych norm jakości wody pitnej połączono wodociąg zbiorowy zasilany z ujęcia Chrzastowice z wodociągiem zasilanym z ujęcia Daniec.

Budowę grupowej kanalizacji sanitarnej z transportem ścieków rurociągiem tranzytowym do Opola został objęty teren całej gminy. Uruchomiono punkt zlewczy, do którego dowożone są ścieki z terenu gminy. Skanali-

es sind vor allem klein- und mittelständische Unternehmen.

Die wichtigsten Wirtschaftszweige in unserer Gemeinde sind: Holzindustrie (Sägewerke), Landwirtschaftliche und Nahrungsmittelindustrie, Verarbeitungsindustrie, Gastronomie, Klempner- und Autowerkstätten, Bau- und Schlosserdienstleistungen.

– Technische Infrastruktur

Ein wichtiger Vorteil für die Industrieentwicklung in unserer Gemeinde ist die Lage. Die Nachbarschaft mit der Stadt Oppeln und eine sehr gute Verkehrsverbindung im Kommunikationsnetz vergrößern den Absatzmarkt für unsere Waren und Dienstleistungen.

Durch unsere Gemeinde führen: Bundesstrassen in Länge von 8,8km, ein Netz von 9 Kreisstrassen — insgesamt 47km lang, ein Netz von 105 Gemeindestrassen — insgesamt 72 km lang.

In der Zukunft ist der Bau von einer Umgehungsstraße bei Lendzin und Dembiohammer geplant. Geplant ist auch der Umbau der Kreuzungen der Bundesstraße Nr. 46 mit den Kreisstrassen Nr. 1745 und 1714 in Dembiohammer.

Durch unsere Gemeinde führt auch die Eisenbahnlinie Nr. 144 Oppeln- Fosowskie mit einem Bahnhof in Chronstau und zwei Bahnstationen in Dembiohammer und Derschau.

Durch die Gemeinde -an der südöstlichen Grenze- führt eine Gasleitung von Deschowitz nach Malapane. Am Rande des Schulzenamtes Derschau gibt es eine Transitleitung für Gas von Kreuzburg-Przywory.

zowanych zostało 5 sołectw z terenu gminy: Lędziny, w ramach programu ISPA, Suchy Bór, Chrzastowice, Dębska Kuźnia. W wyniku tych inwestycji do kanalizacji podłączono 1113 budynków. Planuje się skanalizowanie pozostałych sołectw w ramach programu Fundusz Spójności. Opracowana jest również koncepcja skanalizowania pozostałych miejscowości gminy Chrzastowice, która będzie sukcesywnie realizowana.

W ramach Związku Międzygminnego „Trias Opolski” wspólnie z 25 gminami położonymi na obszarze zbiornika wód podziemnych GZWP 333, złożono wniosek o dofinansowanie przedsięwzięcia ze środków funduszu Spójności.

– planowanie przestrzenne

Samorząd Gminy w ostatnich latach wiele uwagi przywiązuje do racjonalnego gospodarowania przestrzenią poprzez planowanie zagospodarowania wychodzącego naprzeciw potencjalnym inwestorom.

W celu określenia polityki przestrzennej gminy Rada Gminy Chrzastowice w 2006 r. uchwaliła studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium zawiera szczegółowe informacje o gminie tzn. stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego, sytuację gospodarczą gminy, uwarunkowania demograficzne i społeczne, infrastrukturę techniczną, propozycje rozwoju gminy itp. Studium jest podstawą przy opracowywaniu nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, określa zakres oraz sposoby przeznaczenia

Die Gemeinde ist 100% mit Telekommunikationsnetz ausgestattet. Die Gemeinde nimmt auch am Programm „Informatikgesellschaft“ teil. Das Programm hilft uns das Gemeindeamt zu vernetzen, was die Bedienung der Kunden verbessert. Dadurch sinken auch die Funktionalisierungskosten der Gemeinde und es steigt die Qualität der Dienstleistungen des Gemeindeamtes.

Seit 1992 gibt es in der ganzen Gemeinde Kanalisation. Die Gemeinde wird mit dem Wasser aus dem Hauptgrundwasserbecken 333 versorgt. Die zwei Wasserwerke in der Gemeinde in Danietz und Chronstau wurden miteinander verbunden, um eine bessere Trinkwasserqualität zu erreichen.

Auf dem ganzen Gebiet der Gemeinde eine Gesamtwasserentsorgung gebaut, die Abwässer werden mit der Transitleitung zum Kanalisationssystem in Oppeln geführt. Es wurde bereits der Bau der Wasserentsorgung in Lendzin (Programm ISPA), Derschau, Chronstau, Dembiohammer beendet. Der Kanalisation haben sich 1113 Haushalte angeschlossen. Weitere Dörfer werden in Rahmen des Programms „Fundusz Spójności“ an die Kanalisation angeschlossen.

Es wurde bereits ein Konzept erarbeitet für den Bau der Kanalisation in allen Orten der Gemeinde. Dieses wird jetzt Schritt für Schritt realisiert.

Im Rahmen des Gemeindevereins „Trias Opolski“ hat die Gemeinde Chronstau gemeinsam mit 25 weiteren Gemeinden, die auf dem Gebiet des Hauptgrundwasserbeckens 333 liegen, einen Antrag auf Zuschüsse aus dem Spójność –Topf gestellt.

nowych terenów na określone cele i ustala zasady ich zagospodarowania.

Obecnie trwają prace planistyczne nad nowymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego poszczególnych sołectw tj. Daniec, Dąbrowice, Dębska Kuźnia, Falmirowice, Niwki, Suchy Bór. Miejscowe plany będą uwzględniały politykę przestrzenną gminy poprzez zrównoważone zwiększenie terenów zabudowy mieszkaniowej, polepszy się również możliwość rozwiązań infrastruktury drogowej a całość dostosowana będzie do obowiązujących przepisów również w dziedzinie środowiska. Działania te umożliwiają potencjalnym inwestorom zlokalizowanie przyszłych inwestycji zgodnie z ich zapotrzebowaniem, nie naruszając zasady zrównoważonego rozwoju.

Aktualnie posiadamy plany miejscowe dla wsi Chrzastowice i Łędziny

– Der Flächennutzungsplan

Die Gemeindegeldverwaltung hat in den letzten Jahren der sinnvollen Flächennutzung sehr viel Aufmerksamkeit gewidmet. Das vor allem durch gezielte Planung der Bewirtschaftung, die potenziellen Investoren entgegen kommt.

Um Richtlinien in der Flächennutzung zu setzen, hat der Gemeinderat von Chronstau 2006 beschlossen, eine Studie über die Rahmenbedingungen anzufertigen. Die Studie beinhaltet ausführliche Informationen über die Gemeinde, d.h. über den Zustand der Umwelt und des kulturellen Lebens, über die wirtschaftliche Lage, demographische und soziale Voraussetzungen, über die technische Infrastruktur, Vorschläge für die weitere Gemeindeentwicklung und anderes.

Die Studie ist die Grundlage für die Bearbeitung von neuen Flächennutzungsplänen. Sie beschreibt, auf welche Art und Weise und unter welchen Bedingungen neue Flächen genutzt werden können und für welche Zwecke sie gedacht sind. Die Studie bestimmt auch, nach welchen Regeln diese Gebiete bewirtschaftet werden sollen.

Zur Zeit wird an einem neuen Flächennutzungsplan für die Dörfer Danietz, Dombrowitz, Dembio, Bembiohammen, Falmirowitz, Tempelhof, Derschau gearbeitet. Der Plan soll auch hier die Raumpolitik der Gemeinde berücksichtigen, vor allem indem die Gebiete für den Wohnungsbau entsprechend vergrößert werden. Zugleich werden sich auch bessere Lösungsmöglichkeiten für den Ausbau der Straßeninfrastruktur ergeben. Alle diese Maßnahmen werden den geltenden Vorschriften – auch im Umweltschutz - angepasst. Diese Maßnahmen sollen potenziellen Investoren die Möglichkeit geben, ihre Investitionen nach ihren Bedürfnissen anzusiedeln, ohne die Regel der gleichmäßigen Entwicklung der Gemeinde zu verletzen. Zur Zeit sind die Flächennutzungspläne für die Dörfer Lendzin und Chronstau fertig.

Strategia rozwoju gminy Chrzastowice

Strategia rozwoju gminy do 2015 roku

„Przeszłość można medytować, przyszłość
trzeba tworzyć”

[Edward Schillebeeck]

Misja gminy Chrzastowice

„Dynamiczny rozwój gospodarczy przy zachowaniu wyróżniających się w regionie walorów środowiska przyrodniczego i jednocześnie tworzeniu lepszych warunków życia mieszkańców”.

Nasze mocne strony

1. Warunki wodno-glebowe:

– na terenie gminy położona jest strefa ochronna ujęć wody czwartorzędowej

Entwicklungsstrategie der Gemeinde bis zu 2015

„Man kann über die Vergangenheit meditieren,
aber man muss die Zukunft schaffen.

[Edward Schillebeeck]

Anliegen der Gemeinde Chronstau

„Eine dynamische Wirtschaftsentwicklung, wobei die für die Region außergewöhnlichen landschaftlichen Vorzüge erhalten und zugleich bessere Lebensbedingungen für die Einwohner geschaffen werden.“

Unsere starken Seiten

1. Wasser- und Bodenvoraussetzungen

– auf dem Gebiet der Gemeinde befindet sich ein Schutzbereich von Wasser aus dem

w Zawadzie oraz strefa ochrony bezpośredniej rzeki Jemielnica. Rozpoznane zasoby wód podziemnych znacząco przekraczają perspektywiczne zapotrzebowanie dla celów użytkowych, konieczna jest jednak ich ochrona ze względu na wysoką przepuszczalność podłoża (zwłaszcza zachodnia część gminy), stwarzającą zagrożenie degradacji jakościowej;

2. Warunki osadnicze:

- gmina wiejska położona w aglomeracji opolskiej, o silnie zaawansowanych procesach urbanizacji i funkcjonalnych powiązaniach z Opolem;
- walory przyrodnicze, w szczególności kompleksy leśne możliwe do wykorzystania w celach turystycznych i agroturystycznych;

3. Warunki demograficzno-społeczne:

- różnicowana wiekowo ludność z przewagą młodzieży i osób w wieku produkcyjnym;
- wysoki procent młodzieży podejmującej naukę w szkołach średnich i wyższych;
- brak zjawisk agresji i zagrożeń społecznych;
- poczucie tożsamości regionalnej i zdolność do mobilizacji społecznej;
- społeczeństwo otwarte na wszelkie innowacje;
- tradycje gospodarności, pracowitości i dyscypliny pracy;
- partnerskie kontakty zagraniczne stwarzające możliwość korzystania z doświadczeń europejskich;
- usytuowanie na terenie Gminy Ośrodku Rehabilitacyjnego w Suchym Borze;

früheren Teil des Känozoikums, sowie ein direkter Schutzbereich des Flusses Himmelwitz. Es ist mehr Grundwasser vorhanden als gebraucht wird. Es ist jedoch notwendig diese Vorräte zu schützen, da die Bodendurchlässigkeit sehr hoch ist (vor allem im westlichen Teil der Gemeinde). Diese würde wiederum die hohe Qualität des Grundwasserbeckens bedrohen.

2. Siedlungsvoraussetzungen

- eine Dorfgemeinde, die sich im Ballungsgebiet von Oppeln befindet, in der man fortgeschrittene Verstärkerungsprozesse und eine funktionelle Abhängigkeit von Oppeln beobachten kann
- landschaftliche Vorzüge, dazu gehören vor allem Waldkomplexe, die man für touristische und agrotouristische Zwecke benutzen kann.

3. Sozial-demographische Voraussetzungen

- Einwohner sind überwiegend Jugendliche und Personen im erwerbsfähigen Alter;
- hoher Anteil von Jugendlichen, die in Oberschulen lernen und studieren
- keine Aggressionserscheinungen und keine soziale Bedrohungen
- ein Gefühl der regionalen Identität und die Fähigkeit zu sozialer Aktivität;
- eine Gesellschaft die offen für Innovationen aller Art ist;
- Traditionen der Wirtschaftlichkeit, Fleißigkeit und der Arbeitsdisziplin;
- partnerschaftliche Kontakte zum Ausland, die den Zugang zu europäischen Erfahrungen ermöglichen
- auf dem Gemeindegebiet befindet sich ein Rehabilitationszentrum in Derschau

Entwicklungsstrategie der Gemeinde Chronstau

strategia rozwoju gminy Chrzastowice

- usytuowanie na terenie Gminy Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Niwkach;
  - usytuowanie na terenie Gminy Ośrodka Resocjalizacji MONAR w Zbicku;
- #### 4. Rolnictwo i gospodarka żywnościowa:
- duży udział użytków zielonych (37,6% powierzchni użytków rolnych);
  - sąsiedztwo aglomeracji opolskiej, dla której gmina jest strefą żywicielską;
  - lokalizacje przetwórstwa rolno-spożywczego;
  - dobra baza hotelowo-gastronomiczna, zaplecza handlowe, mała gastronomia;
  - predyspozycje do wielofunkcyjnego rozwoju;

- auf dem Gemeindegebiet befindet sich ein Weiterbildungszentrum für Lehrer in Tempelhof, eine Bildungstätte des Methodischen Zentrums der Oppelner Woiwodschaft;
  - auf dem Gemeindegebiet befindet sich das Therapiezentrum MONAR in Zbitzko;
- #### 4. Landwirtschaft und Nahrungsmittelwirtschaft
- ein großer Anteil von Grünflächen (37,6% der Anbaufläche)
  - die geringe Entfernung zum Oppelner Ballungsgebiet, für dieses ist unsere Gemeinde ein Zuliefergebiet
  - in der Gemeinde gibt es Unternehmen, die Agrarprodukte zu Nahrungsmitteln verarbeiten;

5. Infrastruktura techniczno-komunikacyjna:

- pełne zwodociągowanie zbiorcze na terenie gminy;
- brak przemysłu ciężkiego;
- przebieg drogi krajowej nr 46;
- przebieg linii kolejowej nr 144 Tarnowskie Góry-Opole;
- umiejscowienie na terenie gminy linii energetycznych w relacjach:
  - linia dwutorowa Dobrzeń-Ozimek 110 kV
  - linia dwutorowa Groszowice-Ozimek 110 kV;
- przebieg gazociągu Ø250mm relacji Zdzieszowice-Ozimek, o ciśnieniu nominalnym 6.3 MPa przy wschodnio-południowej granicy gminy, za pomocą którego można zgazyfikować wieś Daniec;
- na granicy sołectwa Suchy Bór przechodzi tranzyt gazociągu Kluczbork-Przywory;
- telefonizacja całej gminy;
- rozpoczęcie realizacji kompleksowego systemu kanalizacji sanitarnej w gminie oraz uruchomienie gminnego punktu zlewnego w Chrzastowicach.

Zajazd Góralski „Pod Niedźwiedziem”

Entwicklungsstrategie der Gemeinde Chronstau *Strategia rozwoju gminy Chrzastowice*

- gute Übernachtungsmöglichkeiten, gute Einkaufsmöglichkeiten, Gastronomie und Hotels
- Voraussetzungen für multifunktionelle Entwicklung;

5. Technische- und Verkehrsinfrastruktur

- eine komplette Wasserversorgung in der Gemeinde
- keine Schwerindustrie
- Bundesstraße 46;
- Eisenbahnlinie nr 46 Tarnowitz-Oppeln;
- Durch das Gemeindegebiet führen Hochspannungsstromleitungen
  - Doppelleitung Groß Döbern–Malapane 110 kV

- Doppelleitung–Malapane 110kV;
- durch die Gemeinde führt eine Gasleitung mit einem Durchmesser von 250 mm von Deschowitz nach Malapane. Diese Gasleitung hat den Nenndruck 6.3 Mpa an der süd-östlichen Grenze der Gemeinde. Daran kann man das Dorf Danietz anschließen.
- am Rande des Schulzenamtes Derschau gibt es eine Transitleitung für Gas von Kreuzburg-Przywor;
- in der ganzen Gemeinde gibt es Telefonanschlüsse;
- es wurde der Bau der wasser kanalisation in der Gemeinde begonnen; der Sammelpunkt wird sich in Chronstau befinden.

Cele strategiczne gminy

- Poprawa warunków życia na wsi;
- Poprawa jakości usług edukacyjnych;
- Poprawa jakości usług społecznych i zdrowotnych;
- Poprawa ochrony środowiska;
- Przeciwdziałanie skutkom powodzi;
- Korzystny klimat dla inwestorów;
- Pozyskanie inwestorów krajowych i zagranicznych;
- Zwiększanie ilości miejsc pracy;
- Zmniejszenie stopy bezrobocia;
- Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców gminy;
- Podwyższenie jakości produktów rolnych;
- Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych;

Strategische Zielsetzungen

- Verbesserung des Lebensstandards in den Dörfern;
- Steigerung des Bildungsniveaus;
- Verbesserung der Qualität bei Dienstleistungen im sozialen und Gesundheitsbereich;
- Verbesserung des Umweltschutzes;
- Maßnahmen für besseren Schutz gegen Hochwasserkatastrophen;
- Günstige Voraussetzungen für Investoren;
- Gewinnung von Investoren aus dem In- und Ausland;
- Schaffung von Arbeitsplätzen;
- Senkung der Arbeitslosenquote;
- Erhöhung der Sicherheit der Gemeindeglieder;
- Steigerung der Qualität der Agrarprodukte;
- Verbesserung des Einkommens der landwirtschaftlichen Haushalte;

Strategia rozwoju gminy Chrzastowice

Entwicklungsstrategie der Gemeinde Chronstau

- Poprawa warunków zdrowotnych i kondycyjnych;
- Podnoszenie świadomości i umiejętności wśród społeczności lokalnej;
- Verbesserung der Bedingungen für Gesundheit und körperliche Betätigung;
- Steigerung des Selbstbewusstseins und des Könnens der Gemeinschaft

Plany krótko i średniookresowe

1. Udział w programie ODNOWA WSI
2. Budowa chodników;
3. Budowa ścieżek rowerowych i spacerowych;
4. Modernizacja dróg gminnych (uzupełnienie, utwardzenia, oznakowanie);
5. Budowa i modernizacja parkingów;
6. Budowa placów zabaw;
7. Remonty obiektów użytku publicznego (remiz strażackich i garaży OSP, rozbudowa świetlic wiejskich itp.);
8. Budowa zieleńców i klombów kwiatowych;
9. Uregulowania prawne drogą administracyjną mienia komunalnego;
10. Stworzenie warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego;
11. Uzbrojenie terenów pod zabudowę
12. Tworzenie rolniczych grup producenckich;
13. Przekształcanie istniejących zabudowań przez adaptację na realizację nowych obiektów, punktów usługowych, rzemieślniczych, handlowych;
14. Rozbudowa bazy kulturalno-rekreacyjno-sportowej z uwzględnieniem rozbudowy bazy sportowej boisk LZS, budowy sali gimnastycznych przy szkołach podstawowych, utworzeniem miejsc biwakowych i kortów tenisowych;

Kurz- und Mittelfristige Zielsetzungen

1. Beteiligung am Dorferneuerungsprogramm
2. Bau der Bordsteine
3. Bau der Fahrrad- und Wanderwege
4. Modernisierung des Straßennetzes in der Gemeinde (Ergänzung, Befestigung und Markierung)
5. Modernisierung und Bau der Parkplätze
6. Bau der Spielplätze
7. Renovierung der öffentlichen Gebäude (Feuerwehrhäuser und Feuerwehrgaragen, Ausbau der Kulturstätten etc.)
8. Anbau von Grünanlagen und Blumentöpfen
9. Rechtliche Regelung des Kommunalgutes
10. Schaffung der Voraussetzungen für Entwicklung des Wohnbaus
11. Baulanderschließung
12. Gründung von landwirtschaftlichen Produktionsgesellschaften
13. Umbau und Renovierung der bestehenden alten Gebäude für andere Zwecke, z.B. für Dienstleistungszwecke der Handwerker oder Geschäfte
14. Ausbau der Kultur-, Sport- und Erholungsanlagen, darunter Ausbau der Sportheime, Bau von Sporthallen an den Schulen, Schaffung von Campingplätzen und Tennisplätzen

Entwicklungsstrategie der Gemeinde Chronstau Strategia rozwoju gminy Chrzastowice

15. Integracja społeczności lokalnej, organizacja przedsięwzięć kulturalnych, sportowych, konkursów, imprez gminnych;
  16. Racjonalizacja sieci placówek oświatowych poprzez dopasowanie się do aktualnej sytuacji demograficznej;
  17. Poprawa bazy materialnej oświaty;
  18. Wyposażenie szkół i przedszkoli w sale komputerowe z podłączeniem do Internetu, w sprzęt dydaktyczny oraz w pomoce szkolno-naukowe;
  19. Modernizacja i rozbudowa instytucji zdrowia z wyposażeniem ich w sprzęt rehabilitacyjno-medyczny;
  20. Poszerzanie partnerstwa i współpracy międzynarodowej;
  21. Zalesienia nieużytków rolnych;
  22. Program edukacji dla dorosłych;
  23. Budowa kotłowni ekologicznych zasilających obiekty użyteczności publicznej;
  24. Inwestycje w gospodarstwach rolnych.
  25. Regulacja rzek oraz rekonstrukcja systemu wodno-melioracyjnego (pogłębienie koryta rzeki, obwałowanie rzek, drożność rowów itp.);
  26. Rozwój agroturystyki;
15. Integration der lokalen Gemeinschaft durch Kultur-, Sport und Gemeindeveranstaltungen oder Wettbewerbe
  16. Entsprechende Nutzung der Bildungs- und Kulturstätten, indem man sich der aktuellen demographischen Lage anpasst
  17. Verbesserung der materiellen Basis des Bildungs- und Kulturwesens
  18. Ausstattung der Schulen mit Computerräumen und Internetanschluss, mit didaktischen Geräten und Lehrmaterialien
  19. Modernisierung und Ausbau der Sanitäts- und Gesundheitsstationen und Ausstattung der Stationen mit Medizin- und Rehabilitationsgeräten
  20. Ausbau der Partnerschaftskontakte und der internationalen Zusammenarbeit
  21. Bewaldung brachliegender Flächen
  22. Schaffung von Weiterbildungsmöglichkeiten für Erwachsene
  23. Bau ökologischer Heizanlagen in den Gemeindeobjekten
  24. Investitionen in der Landwirtschaft
  25. Flussregulierung und Wiederaufbau des Wassers- und Meliorationssystems (Vertiefung des Flussbettes, Eindämmung der Flüsse, Vertiefung der Wassergräben u.ä.)
  26. Ausbau der Agrotouristik

Strategia rozwoju gminy Chrzastowice

Plany Długookresowe

1. Skanalizowanie całej gminy;
2. Gazyfikacja;
3. Budowa obwodnic drogowych Łędzin i Dębskiej Kuźni;
4. Modernizacja sieci wodociągowej;
5. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej – drogi, chodniki, parkingi, oświetlenia dróg i placów;
6. Stworzenie warunków dla rozwoju MSP;
7. Rozwój agroturystyki;
8. Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej oraz kulturalnej;
9. Stworzenie warunków do korzystania z naturalnych źródeł energii przez mieszkańców, szczególnie w zakresie ogrzewania ekologicznego.

Langfristige Pläne

1. Wasserentsorgung in der ganzen Gemeinde
2. Gasversorgung
3. Bau der Umgehungsstraßen in Lendzin und Dembiohamer
4. Modernisierung der Wasserleitung
5. Entwicklung und Ausbau des Verkehrsnetzes – Straßen, Bürgersteige, Parkplätze, Beleuchtung der Straßen und Plätze
6. Schaffung der Voraussetzungen für die Entwicklung der kleinen und mittelständischen Unternehmen;
7. Entwicklung der Agrotouristik
8. Ausbau der Kultur-, Erholung- und Sportbasis
9. Schaffung der Voraussetzungen für die Nutzung der natürlichen Energiequellen durch die Einwohner, vor allem im Bereich der ökologischen Heizung.

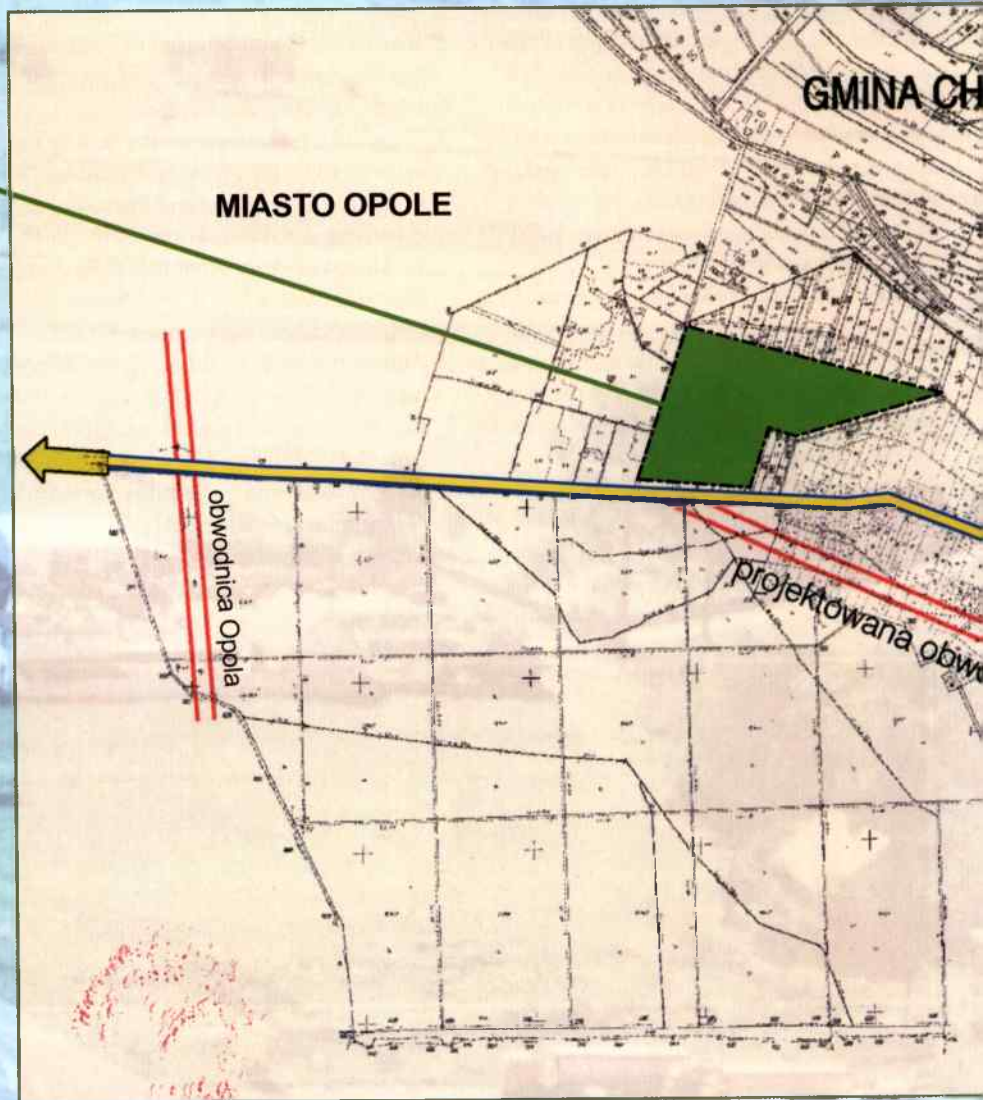

Entwicklungsstrategie der Gemeinde Chronstau Strategia rozwoju gminy Chrzastowice

Oferta inwestycyjna Investitionsangebot

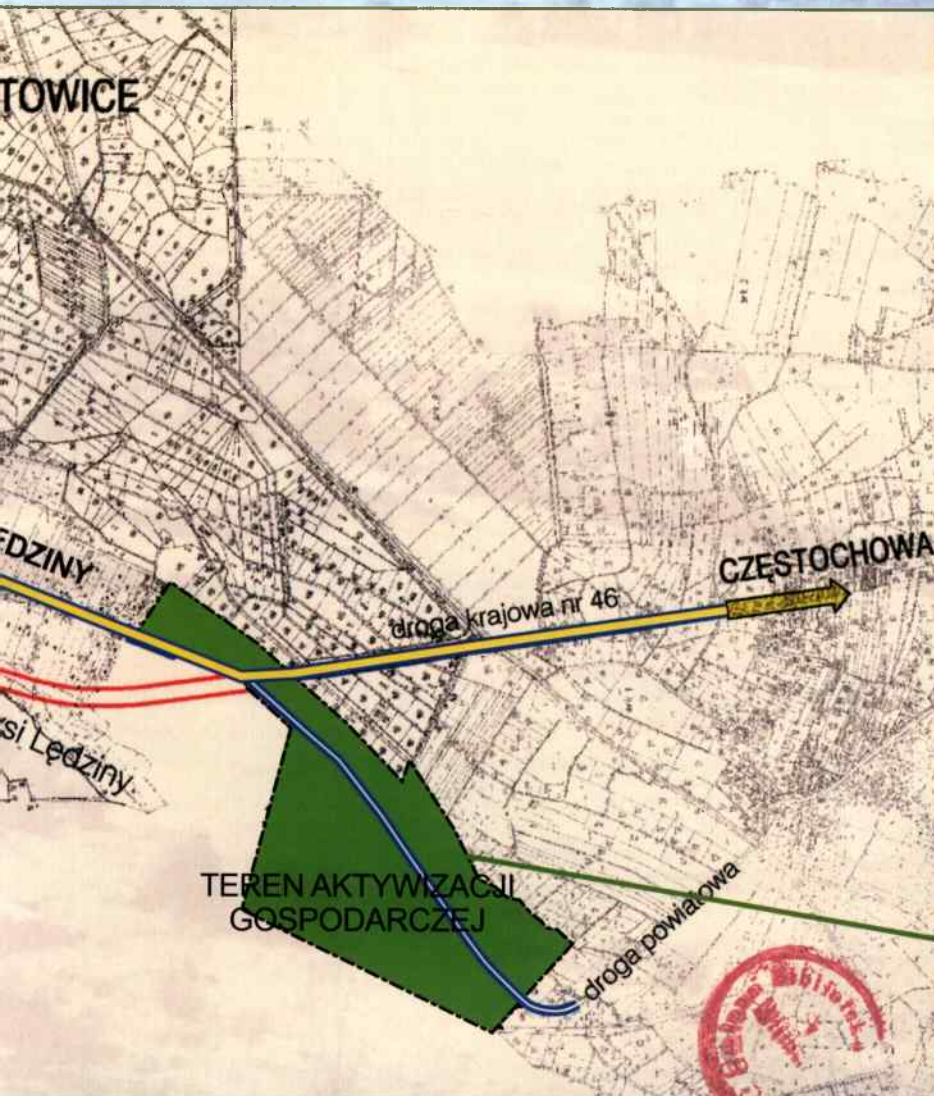
Tereny w opracowywanym projekcie planu zagospodarowania przestrzennego wsi Lędziny przeznaczone są pod usługi komercyjne.

Gebiete, die im Flächennutzungsplan des Dorfes Lendzin für kommerzielle Dienstleistungen gedacht sind.

Strategia rozwoju gminy Chrzastowice

Entwicklungsstrategie der Gemeinde Chronstau

Teren pod inwestycje położony w Chrzastowicach przy zjeździe z drogi krajowej nr 46.

Baugelände für eine Investition von einem Flächenmass von 29,2 ha gelegen in Chronstau an der Ausfahrt der Strasse Nr 46.

Siedziba Urząd Gminy
46-053 Chrzastowice
ul. Dworcowa 38
tel. (077) 4219 613
(077) 4219 696
tel./fax. (077) 4219 666
www.chrzastowice.pl
e-mail: ug@chrzastowice.pl

JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE GMINY

Ośrodek Pomocy Społecznej
Chrzastowice
ul. Dworcowa 38
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 220

Gminna Biblioteka Publiczna
Gminny Punkt Informacji Europejskiej
Chrzastowice
ul. Ozimska 3a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 208

Izba Muzealna w Dańcu
Daniec
ul. Dąbrowicka 5
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 494
(Konrad Mientus)

USŁUGI MEDYCZNE

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej
„Panaceum”
Chrzastowice
ul. Ozimska 17
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 800

Gabinet Ogólnolekarski NZOZ Panaceum
S.C. Gabinet Dentystyczny
lek. stom. Teresa Sordoń-
-Gowarzewska
tel. kom. 0 601 633 862
Daniec
ul. Utrącka 7
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 072

Gabinet Rehabilitacyjny,
Stacja Opieki Caritas Diecezji Opolskiej
46-053 Dąbie,
ul. Wiejska 4,
tel. 077/4219-844.

SP ZOS Zespół Ośrodków Rehabilitacji
Lecniczej z Siedzibą w Suchym Borze
Ośrodek Rehabilitacji Dzieci
i Młodzieży „ORDIM”
Suchy Bór
ul. Pawlety 1A
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 775

Stowarzyszenie „MONAR”
Zakład Opieki Zdrowotnej
Łędziny-Zbicko
ul. Leśna 2
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4027 590

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej
„MEDICA”
Gabinet Stomatologiczny
46-053 Chrzastowice
ul. Dworcowa 28

Prywatna Praktyka Stomatologiczna
„LASERDENT”
lek. stom. Renata Dąbrowska-
-Leśniak

Laboratorium Stomatologiczne
Wiesław Leśniak
Suchy Bór
ul. Cicha 7
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 757

Gabinet Neurologiczny
dr Michał Glonek
ul. Ogrodowa 7
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219037

Apteka
Chrzastowice
ul. Ozimska 22a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 465

Punkt apteczny
Daniec
ul. Dąbskiej Kuźni 12
tel. 0-77/ 4218 219

POLICJA

Komisariat Policji
Referat Dzielnicowych
Chrzastowice
tel. (077) 4219 688

Komenda Powiatowa Policji
Ozimek
tel. 997, (077) 4651 409, 4651 909

STRAŻ POŻARNA

Komenda Powiatowa
Państwowej Straży Pożarnej
tel. 998

Jednostki OSP na terenie gminy Chrzastowice

– **OSP Chrzastowice**
ul. Dworcowa 1
46-053 Chrzastowice

– **OSP Daniec**
ul. Dąbrowicka 4
46-053 Chrzastowice

– **OSP Dąbie**
ul. Zielona 2
46-053 Chrzastowice

– **OSP Dąbska Kuźnia**
ul. Kolonia 8
46-053 Chrzastowice

– **OSP Falmirowice**
ul. Wiejska 37
46-053 Chrzastowice

– **OSP Suchy Bór**
ul. Palety 66a
46-053 Chrzastowice

SZKOŁY I PRZEDSZKOLA

Publiczna Szkoła Podstawowa
w Chrzastowicach
ul. Szkolna 1
tel. (077) 42 19 619

Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 1
w Dańcu
ul. Utrącka 8
tel. (077) 42 19 667

Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 2 w
Dąbiu
ul. Wiejska 18
tel. (077) 42 19 616

Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 3 w
Dąbskiej Kuźni
ul. Wiejska 53
tel. (077) 42 18 146

Publiczne Przedszkole w Chrzastowicach
z Oddziałem Zamiejscowym w Suchym
Borze
46-053 Chrzastowice
ul. Ozimska 3a
tel. (077) 42 19 678
Suchy Bór
ul. Pawlety 53, tel. (077) 42 19 776

BANKI

Bank Spółdzielczy w Leśnicy,
Oddział Ozimek,
Filia w Chrzastowicach
Chrzastowice
ul. Ozimska 37a
tel. (077) 42 19 621

KULTURA

Na terenie gminy funkcjonują następujące placówki kulturalne:

– **Klub Samorządowy**
w Chrzastowicach ul. Dworcowa 1

– **Klub Wiejski w Dąbiu**, ul. Zielona 2

– **Klub Wiejski w Dańcu**, ul. Dąbrowicka 4

– **Dom Ludowy w Falmirowicach**,
ul. Wiejska 37

– **Świątlica Wiejska w Łędzinach**,
ul. Szkolna 4

– **Świątlica Wiejska w Suchym Borze**, ul.
Szkolna 2

STOWARZYSZENIA

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi
Suchy Bór
ul. Słoneczna 6
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 639
e-mail: stowarzyszenie@gower.pl
www.stowarzyszenie.gower.pl

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi
Suchy Bór
ul. Poziomkowa 1

Stowarzyszenie „Przyszłość Chrzastowic”
Chrzastowice
ul. Ozimska 3
tel. (077) 42 19 208

Stowarzyszenie Miłośników Niwek
Niwki
ul. Wiejska 7

BAZA GASTRONOMICZNA I NOCLEGOWA

Gociniec „STARA KUŹNIA”

Dębska Kuźnia
ul. Ozimska 15
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 269
20 miejsc noclegowych

Zajazd Góralski

„POD NIEDZWIEDZIEM”
Dębska Kuźnia
ul. Ozimska 21
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 966
65 miejsc noclegowych

„GOSPODA” przy kortach tenisowych

Chrzastowice
przy drodze krajowej nr 46
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 840
50 miejsc noclegowych

„SNACK-BAR”

Chrzastowice
ul. Zawadzka 1a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 018
7 miejsc noclegowych

Ośrodek Wypoczynkowo-

-Szkoleniowy „C-K”
Suchy Bór
ul. Pawlety 26
46-053 Suchy Bór
tel. (077) 4219 796
105 miejsc noclegowych

Ośrodek Szkoleniowy Wojewódzkiego

Ośrodka Metodycznego w Opolu
Niwki
ul. Wiejska 17
tel. (077) 4219 629
60 miejsc noclegowych

BAR „IMBISS” Ryszard Mateja

Chrzastowice
ul. Olimpijczyków 8
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 033

BAR „CENTRUM” Duda Paweł

Chrzastowice
ul. Ozimska 8
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 064

BAR „BORÓWIANKA”

Dagmara Łekawska
Suchy Bór
ul. Pawlety 15
46-053 Chrzastowice

„FOKSAL” BAR. GASTRONOMIA.

Dagmara Łekawska
Daniec
ul. Dąbrowicka 3
46-053 Chrzastowice,
tel. (077) 4218 305

KARCZMA PIWNA, Roland Kotula

Dębska Kuźnia
ul. Wiejska 17
46-053 Chrzastowice
tel. (0-77) 4219 680

BAR „POD LIPAMI”, E.W. Szajkowski

Dębska Kuźnia
ul. Kolonia 9
46-053 Chrzastowice

OBIEKTY SPORTOWO-REKREACYJNE

Basen kąpielowy (letni) „C-K”

Suchy Bór
ul. Pawlety 26
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 796

Korty tenisowe

Chrzastowice
przy drodze krajowej nr 46
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 840

ZAKŁADY PRODUKCYJNE

„ROLNIK” Sp. z o.o.

Daniec
ul. Dąbrowicka 50
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 301

Zakład Przetwórstwa Owoców, Warzyw

Stanisław Stec
Chrzastowice
ul. Olimpijczyków 31a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 145

Cukiernia „RAJ”

Bernadeta i Henryk Sidor
Suchy Bór
ul. Ogrodowa 8
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 631

„KAJM” Przedsiębiorstwo Handlowo-

-Produkcyjne
Andrzej Kadela
Dębska Kuźnia
ul. Młyńska 3
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 282

„ERA”. Produkcja Figur Ogrodowych

Anna i Roman Mika
Dębska Kuźnia
ul. Wiejska 4
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 810

„HEWA” S. J. Producent Parapetów.

Centrum Blach
Łędziny
ul. Ozimska 1
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 928

Gospodarstwo Ogrodnicze

Andrzej i Iwona Biłos
Chrzastowice
ul. Kopalina 3
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 023

„TRESS – FILM” Produkcja Telewizyjna

i Filmowa. Studio Telewizyjne
Teresa Kudyba
Daniec
ul. Krośnicka 25
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 374,
tel. kom. 0 602 374 494
e-mail: tressfilm@poczta.onet.pl

HANDEL

Gminna Spółdzielnia

„Samopomoc Chłopska”
w Chrzastowicach
Chrzastowice
ul. Dworcowa 26
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 697, 219 62

Sklepy spożywcze G.S.

– Chrzastowice
ul. Ozimska 22a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 059

– Daniec

ul. Dąbrowicka 3
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 355

– Dąbrowice

ul. Wiejska
46-053 Chrzastowice

– Dębie

ul. Wiejska 41
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 679

– Dębska Kuźnia

ul. Wiejska 75
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 615

– Falmirowice

ul. Wiejska 37
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 396

– Łędziny

ul. Ozimska 42
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 055

– Suchy Bór

ul. Pawlety 15
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 712

„SKORPION” S.C. Firma HUP

Barbara i Tadeusz Dynowski
Daniec
ul. Ozimska 41
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 660

Sklep spożywczo-przemysłowy

„PLUSIK”
Roman Mateja
Dębska Kuźnia
ul. Niwiecka 1
46-053 Chrzastowice

Sklep spożywczy

Jerzy Łedwoch
Dębska Kuźnia
ul. Wiejska 21
46-053 Chrzastowice

Przedsiębiorstwo

Handlowo-usługowe
K.R. Halupczok
Chrzastowice
ul. Olimpijczyków 21
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 071

Sklep spożywczy

Tomasz Kowalski
Suchy Bór
ul. 1-go Maja 6
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 770

Sklep spożywczy

Gabriela Wójcik
Dębie
ul. Wiejska 33
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 431

Informator teleadresowy instytucji samorządowych, placówki oświatowe, służby zdrowia, policji, straży, itd.

Sklep spożywczy

Mirko Dorota
Niwiki
ul. Wiejska 27
46-053 Chrzastowice

Sklep spożywczy

Magdalena Czichos
Daniec
ul. Krośnicka 55g
tel. (077) 42 18 661

Sprzedaż i dystrybucja

art. spożywczych oraz mięsa i wędlin
Patrik Gotomb
Daniec
ul. Dąbrowicka 2a
46-053 Chrzastowice

Piekarnia i sklep spożywczy

Joanna i Kazimierz Zyrek
Daniec
ul. Ozimska 10
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 847

Piekarnia

Chrzastowice
ul. Dworcowa 28
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 026

Piekarstwo

Dębska Kuźnia
ul. Wiejska 55
46-053 Chrzastowice

Piekarnia

Jan Sypko
Suchy Bór
ul. Pawlety 52
46-053 Chrzastowice

Sklep odzieżowy i usługi RTV

Magdalena i Paweł Ratuszny
Dębska Kuźnia
ul. Wiejska
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 623

Sklep odzieżowy

Dorota Mazur
Daniec
ul. Dąbrowicka 2
46-053 Chrzastowice

Sklep tekstylny „ALRAJ”

Chrzastowice
ul. Kotorska 5
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 032

P.H.U. „PRO-mix” Farby, Tynki, Kleje.

Jerzy Cichoń
Chrzastowice
ul. Ozimska 7
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 094

Zakład handlowy „KiK” art. AGD, TV,

Rowery.
Zdzisław Kaliciak
Daniec
ul. Utrącka 15
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270785

Firma „Bracia Tokarscy”.

Centrum wszystko dla grilla
Dąbrowice
ul. Wiejska 12
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 280

„KIA” Przedsiębiorstwo

Handlowo-usługowe
A.S.O. Salon samochodowy
Kazimierz Ligas
Chrzastowice
ul. Zielona 1
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 016, 4219 926

Stacja paliw, Zakład Handlowo-

-produkcyjny
Stolarczyk Małgorzata, Fąfrowicz Krzysztof
Chrzastowice
przy drodze krajowej nr 46
46-053 Chrzastowice
tel./fax (077) 4219 961

„CAPAROL POLSKA” Sp. z o.o.

Falimirowice
ul. Ozimska 6
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 551, fax. 4219 550

USŁUGI

P.P.U.P. Poczta Polska

Rejonowy Urząd Pocztowy
w Opolu Oddział w Chrzastowicach
Chrzastowice
ul. Dworcowa 38
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 710

Fryzjerstwo damsko-męskie

Maria Puschnaus
Chrzastowice
ul. Zielona 18
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 011

Zakład Fryzjerski damsko-męski

Anna Czaja
Chrzastowice
ul. Ozimska 109
46-053 Chrzastowice

Fryzjerstwo damsko-męskie

Dorota Gorzel
Daniec
ul. Dąbrowicka 5
46-053 Chrzastowice

Zakład Drzewny

Józef Chmiel
Suchy Bór
ul. Tartaczna 1
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 825

Tartak

Bruno i Sebastian Gierok
Dębska Kuźnia
ul. J. Krasickiego 3
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 287

Tartak

Alfred Hurek
Dębska Kuźnia
ul. J. Krasickiego
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 286

Usługi Geodezyjne, Wycena Nieruchomości

Małgorzata i Sławomir Nowak
Chrzastowice
ul. Ozimska 20A
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 092
e-mail: chrzastowice@poczta.onet.pl

„STUDIO 16”

Joanna i Marek Birkenmayer
Suchy Bór
ul. Sosnowa 11
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 727

STUDIO 4

Andrzej Nowak
Suchy Bór
ul. Grudzińska 6
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 661

„Słoneczne Studio”

Bryś Dorota
Dębska Kuźnia
ul. Szkolna 1a

„VITROGAL” S. C.

Zakład Witrażownictwa
Suchy Bór
ul. A. Pawlety 43
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 236
www.vitrogall.pl

„STM REKLAMA”

Marek i Róża Staffa
Falimirowice
ul. Wiejska 34
46-053 Chrzastowice
tel./fax (0-77) 4218 667
e-mail: stm@stm-reklama.com
www.stm-reklama.com

Szyldy Usługi-handel, Florystyka

Danuta Biedrzycka-Widz
Dębska Kuźnia
ul. Borowa 7
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 402

Zakład Kamieniarski

Jan Piechota
Falimirowice
ul. Wiejska 34
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219186

Zakład Kamieniarski

Ferdynand Schmidt
Falimirowice
ul. Wiejska 18
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 179

Zakład stolarski

Krzysztof Kowalczyk
Chrzastowice
ul. Olimpijczyków 5
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 034
www.stolarz.and.pl

Stolarstwo

Klaudiusz Walecko
Chrzastowice
ul. Ozimska 93
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 073

Stolarstwo

Jan Śladek
Dębie
ul. Wiejska 21
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 416

Informator teleadresowy instytucji samorządowych, placówki oświatowe, służby zdrowia, policji, straży, itd.

Stolarstwo okna-drzwi

Rafał Walrat
Łędziny
ul. Dworcowa 4
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 566

Usługi ciesielskie

Marek Pason
Chrzastowice
ul. Krótka 2
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4212 567
tel. kom. 0601 067 095

Kowalstwo

Joachim Bronder
Chrzastowice
ul. Kotorska 8
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 021

Warsztat ślusarsko-kowalski.

Regeneracja resorów
Manfred Rogocz
Dębie
ul. Wiejska 55
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 685

Zakład ślusarski

Wilibald Niesłony
Dębska Kuźnia
ul. Kolonia 15
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 524
e-mail: wilibald@nieslony.info
www.nieslony.info

Zakład ślusarsko-tokarski

Schody, Bramy, Ogrodzenia.
Salon schodów
Leon Bul
Dębska Kuźnia
ul. Borowa 3
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 127 tel./fax. 4219 612

AUTO BLACHA SERWIS

Marek Wieloch
Dębska Kuźnia
ul. Wiejska 8
46-053 Chrzastowice
tel. kom. 0607 339 218

Auto Blacha

Andrzej Czaja
Chrzastowice
ul. Kotorska 20
tel. (077) 42 19 937

AUTO SERWIS „SEBO”

Kompleks Blacharsko-Mechaniczny
Chrzastowice
ul. Olimpijczyków 21
46-053 Chrzastowice
tel. (0-77) 4219 071,
tel. kom. 0 607 035 700

SK AUTO SERWIS

Mechanika. Blacharstwo.
Sebastian Kozubski
Suchy Bór
ul. Pawlety 37a
46-053 Chrzastowice
tel. (0-77) 4219 638,
tel. kom. 0 507 128 520

AUTO SERWIS

Sławomir Bralczyk
Łędziny
ul. Ozimska 3a
46-053 Chrzastowice
tel. (0-77) 4219 117

Blacharstwo samochodowe

Joachim Szpela
Dąbrowice
ul. Wiejska 2
46-053 Chrzastowice
tel. (0-77) 4219 193

AUTO BLACHA & LACK

Zakład Blacharsko Lakierniczy
Jan Smandzik
Dębie
ul. Chrzastowicka 2
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 204
tel. kom. 0603 227 290

Elektromechanika samochodowa

Krzysztof Szpela
Chrzastowice
ul. Ozimska 59
46-053 Chrzastowice
tel. kom. 0 504 822 745

Zakład Elektromechaniczny Mechanika Pojazdowa

Lesław Zielski
Dębska Kuźnia
ul. Kolonia 7
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 602

Serwis i sprzedaż opon

Andrzej Walerus
Dąbrowice
ul. Wiejska 51
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 198

MOTO-TRANS

Bogdan Janiszewski
Daniec
ul. Dąbrowicka 52
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 361

Malarstwo, tapeciarstwo

Jan Juraszek
Dębska Kuźnia
ul. Borowa 4,
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 403

Zakład malarski

Joachim Grzesik
Chrzastowice
ul. Kotorska 28
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 865,
tel. kom. 0 602 704 683

Naprawy Elektromechaniczne

Szepela Krzysztof
Chrzastowice
ul. Ozimska 69
tel. (077) 42 19 076

Betoniarstwo

Jerzy Jagos
Dębska Kuźnia
ul. Borowa 11
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 401

Markizy Konrad, Usługi Budowlane

Dębie
ul. Młyńska 9
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 431,
tel. kom. 0 606 831 457

Usługi Budowlane

Bernard Pieruska
Daniec
ul. Dębska 5
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 512

Usługi Budowlane J&J

Jacek Walecko
Dębie, ul. Kościelna 1
tel. (077) 4218-464

Usługi Budowlano-Handlowo- -Transportowe

Jan Mika
Dębska Kuźnia
ul. Leśna 7
tel. (077) 42 18 166

Usługi Elektryczne

Wójcik Krzysztof
Daniec
ul. Dąbrowicka 6
tel. (077) 42 19 515

Usługi Ogólnobudowlane

Stefan Regiec
Dębska Kuźnia
ul. Torowa 7
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4218 161
tel. kom. 0 692 192 619

Usługi Ogólnobudowlane.

Brukarstwo
Józef Niestrój
Falimirowice
ul. Wiejska 8
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 180

Instalacje C.O. Serwis

Kotłów. Hydraulika.
Usługi Ogólnobudowlane
Waldemar Pieruska
Dębska Kuźnia
ul. Zacisze 10a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 256
tel. kom. 0 604 897 725

Prace Ogólnobudowlane i C.O.

Krzysztof Feliks
Dębska Kuźnia
ul. Sosnowa 2
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 088

Instalatorstwo Elektryczne.

Usługi Budowlane.
Artur Riemer
Chrzastowice
ul. Olimpijczyków 6a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 039

Zakład Instalacji C.O. i wod.-kan.

Helmut Niestrój
Dębie
ul. Wiejska 48
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 411
tel. kom. 0 503 064 427

ZAKŁAD IZOLACJI TERMICZNYCH

Łędziny
ul. Szkolna 6c
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 123

Informator teleadresowy instytucji samorządowych, placówki oświatowe, służby zdrowia, policji, straży, itd.

Zakład Budowlano Instalacyjno Izolacyjny

Lędziny
ul. Szkolna 12
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 123

„ELCON” Prywatny Zakład Instalacyjno- Budowlany

mgr inż. Grzegorz Konieczny
Chrzastowice
ul. Ozimska 105a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 549, 4218 523

Dekarstwo – Ciesielstwo, Usługi ogólnobudowlane

Regiec Józef
Dębska Kuźnia
ul. Podstawie 9

„AQVADOR” Sp z o. o.

Dębska Kuźnia
ul. Kolonia 22
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 691

C-PLAST, Andrzej Kowalczyk

Dębska Kuźnia
ul. Wiejska 72
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 296

„GRAMKO” S.j.

Pakowanie Produktów Spożywczych
Grażyna i Mateusz Kosydar
Chrzastowice
ul. Zielona 13
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 014

„MARTEX” Biuro Podróży Krajowych i Międzynarodowych Przewozów

Dębie
ul. Wiejska 28
46-053 Chrzastowice
tel./fax. (077) 4219 452

„EUROTOURS” Usługi Transportowe.

Przewóz Osób Autokarem.
Zofia i Eugeniusz Radziwiński
Suchy Bór
ul. Sosnowa 5
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 766

Usługi Transportowe

Rafał Cebula
Chrzastowice
ul. Ozimska 78
56-053 Chrzastowice
tel. kom. 0 600 406 542

Usługi Transportowe

Janusz Patofa
Dębie
ul. Raszowska 3a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 429
tel. kom 0600 406 542

Usługi Sprzętowo-transportowe

Bernard Bocheński
Falimirowice
ul. Leśna 6
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 164

„HAWI” Usługi transportowo- sprzętowe, gastronomia, handel, rekreacja

Bożena i Andrzej Hawryluk
Lędziny
ul. Ozimska 58
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 116, 4536 644

TOMEY-MEBLE

Czarnecki Tomasz
Chrzastowice
ul. Ogrodowa 2
tel. (077) 42 18 045

Firma Handlowo-Usługowa ABE BUD-BAY

Mról Bertold
Lędziny
ul. Dworcowa 5

Ośrodek Szkolenia Kierowców „LEDAN”

Andrzej Ledwig
Lędziny
ul. Szkolna 18
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 119, biuro 4531 719
tel. kom 0601 519 119

Agent Ubezpieczeniowy Inspektoratu PZU

S.A. Opole
Anna Bednorz
Chrzastowice
ul. Cmentarna 8
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 002
tel. kom 051 326 391

Tłumacz przysięgły języka niemieckiego

mgr Henryk Hylla
Lędziny
ul. Ozimska 41
tel. (077) 42 19 791

mgr Anna Buhl
Dębie
ul. Raszowska 12
tel. (077) 42 19 427

Sprzedaż i naprawa urządzeń biurowych

Marek Wiesiołek
Chrzastowice
ul. Kotorska 24
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 3270 780
tel. kom. 0502 077 522

Usługi biurowo-księgowe

Krystyna Truchman
Chrzastowice
ul. Wrzosowa 24
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 019

„ARKADIA” Zespół Muzyczny

Artur Bienas
Dębie
ul. Raszowska 8
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4270 815
tel. kom. 0601 314 798

PARAFIE I OCHRONKI

Ochronka Zgromadzenia Sióstr NMP

Chrzastowice
ul. Ozimska 1
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 066

Parafia Rzymskokatolicka Niepokalanego Poczęcia NMP w Chrzastowicach

ul. Szkolna 1
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 088

Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Anny i Jadwigi w Dębskiej Kuźni

ul. Wiejska 43a
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 247

Parafia Rzymskokatolicka Narodzenia NMP w Dębui

ul. Wiejska 6
46-053 Chrzastowice
tel. (077) 4219 420

Parafia Rzymskokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego

Suchy Bór
ul. 1 Maja 7
tel. (077) 42 18 271

10 22

Urząd Gminy Chrzastowice

ul. Dworcowa 38

46-053 Chrzastowice

tel. (077) 4219 613

(077) 4219 696

tel./fax (077) 4219 666

e-mail: ug@chrzastowice.pl

www.chrzastowice.pl

ISBN 83-917634-0-4

